การโยกย้ายถิ่นฐาน เพื่อการปรับตัว

คู่มือสำหรับบูรณาการการโยกย้ายถิ่นฐานและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่สู่การปรับตัวโดยชุมชนเป็นฐาน

การโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อการปรับตัว

คู่มือสำหรับบูรณาการการโยกย้ายถิ่นฐานและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่สู่การปรับตัวโดยชุมชนเป็นฐาน

#MigrationGuide

www.transre.org/action

คำนิยม:

คู่มือนี้จัดทำขึ้นโดยความร่วมมือของทีมผู้เขียนในประเทศเยอรมนี ประเทศไทย และประเทศออสเตรเลีย

ทีมวิจัยโครงการ TransRe, University of Bonn:
Sopon Naruchaikusol
Kayly Ober
Simon Peth
Luise Porst
Till Rockenbauch
Harald Sterly

RMIT University, Melbourne:
Hartmut Fuenfgeld

University of Vienna:
Patrick Sakdapolrak

มูลนิธิรักษ์ไทย:
ทัศชัย อัครวงศ์วิริยะ
เสกสรร ชัญถาวร
บุญธิดา เกตุสมบูรณ์
ดิเรก เครือจินลิ
ศรินทิพย์ พรหมฤทธิ์
ระวี แสงยาอรุณ

ผู้เขียนขอขอบคุณนักวิจัยจากโครงการ TransRe, Melanie Deter, Svenja Enge, Anja Lamche และ Ulrike Vollmann รวมทั้งองค์กรภาคี องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization of Migration: IOM) Sieun Lee และ Harry Smith สำหรับการสนับสนุนในการจัดทำคู่มือเล่มนี้

ผู้สนับสนุนหลักในการจัดทำคู่มือนี้คือ German Federal Ministry of Education and Research (BMBF), grant number 01LN1309A โดยการสนับสนุน "โครงการเสริมสร้างความยืนหยัดด้วยแนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่: การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การโยกย้ายถิ่นฐาน และความยืนหยัดทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย" (TransRe: www.transre.org)

คำนำ

สวัสดี ท่านนักพัฒนา

เนื่องด้วยองค์กรด้านการโยกย้ายถิ่นฐานของสหประชาชาติ คือ องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration: IOM) เป็นองค์กรหลักในการดำเนินงาน การศึกษาวิจัย วางนโยบายและขับเคลื่อนเพื่อให้ประเด็นด้านการโยกย้ายถิ่นฐานที่เชื่อมโยงกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ให้เป็นหนึ่งในประเด็นหลักเพื่อพิจารณาในกระบวนการระหว่างประเทศ ภูมิภาค และระดับชาติ

การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายประชากรเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้กำหนดนโยบายและนักวิจัยจำเป็นต้องเข้าใจถึงบทบาทของการย้ายถิ่น ซึ่งสามารถใช้เป็นกลยุทธ์สำหรับการปรับตัว เพื่อการนี้ IOM จึงมีความมุ่งมั่นในการสนับสนุนข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้เกี่ยวกับการย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ตลอดจนมุ่งสนับสนุนทางเลือกเชิงนโยบาย โดยการจัดทำข้อเสนอแนะ ค้นหารูปแบบและบทเรียนเพื่อดึงเอาประโยชน์ที่เกิดจากการย้ายถิ่นมาใช้เป็นกลยุทธ์สำหรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม

บทบาทดังกล่าวของ IOM มีความสอดคล้องกับการดำเนินงานของโครงการ TransRe ในการนำเอาศักยภาพของการย้ายถิ่นมาเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ครัวเรือนและชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อความเสี่ยงจากภูมิอากาศ และเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับการดำรงชีพและคุณภาพชีวิต

เนื่องจากการย้ายถิ่นฐานนั้นเป็นหนึ่งในวิธีการที่คนเราใช้เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการรับมือที่จะช่วยกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบางให้สามารถลดความเสี่ยงได้ ในขณะเดียวกันยังช่วยให้มีแหล่งรายได้ที่หลากหลายมากขึ้น และช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้วย

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อความถี่และเพิ่มความรุนแรงของสภาพอากาศรุนแรง (extreme weather events) อาทิ ภัยแล้ง ลมพายุ และน้ำท่วม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะยิ่งกระตุ้นการเคลื่อนย้ายของประชากร

ในอนาคต ถึงแม้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างช้าๆ แต่จะเป็นสาเหตุที่สร้างความท้าทายต่อการเคลื่อนย้ายประชากรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เพื่อเป็นการนำสถานการณ์เหล่านี้สู่การดำเนินการ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักปฏิบัติงานในด้านพัฒนาชุมชนจะต้องบูรณาการประเด็นการย้ายถิ่นในกระบวนการทำงาน เพื่อให้สามารถนำการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่สู่การบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมในโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ

ถือเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ IOM ได้กล่าวนำในคู่มือนี้ โดยหวังว่าคู่มือนี้จะช่วยขยายความเข้าใจและเน้นย้ำถึงความสำคัญเกี่ยวกับโอกาสที่การย้ายถิ่นจะช่วยสนับสนุนวิถีชีวิตในท้องถิ่นผ่านการส่งกลับทางด้านการเงินและสังคม (financial and social remittances) ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายของเราในการพัฒนากระบวนการเชิงรุกที่เชื่อมโยงการย้ายถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตโดยรวมทั้งระดับครัวเรือนและชุมชน

Dana Graber Ladek,
Chief of Mission, IOM Thailand

International Organization for Migration (IOM)
The UN Migration Agency

บทนำ

หากคุณทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในท้องถิ่นในประเทศไทย อินเดีย เคนย่า และประเทศอื่นๆ ในพื้นที่ที่ค่อนข้างห่างไกลและมีข้อจำกัดการพัฒนา รวมถึงเป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มเผชิญกับเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมที่มีเพิ่มมากขึ้น เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือลมพายุ แต่หลังจากที่มีโอกาสทำงานในพื้นที่นั้นๆ ไม่นานคุณจะพบว่าพื้นที่ห่างไกลและพื้นที่ชายขอบเหล่านี้ไม่ได้ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกอย่างที่หลายคนเข้าใจ เพราะคนในชุมชนจะพูดคุยถึงลูกๆ สามี-ภรรยา ญาติพี่น้อง และเพื่อนๆ ของพวกเขาที่ไม่ได้อาศัยในหมู่บ้านแต่ทำงานอยู่ที่อื่น เมืองอื่นๆ ที่อยู่ห่างไกล หรือแม้แต่ในต่างประเทศ บ้างก็ย้ายออกไปทั้งครอบครัว หรือบางครอบครัวอาจจะมีสมาชิกในครัวเรือนเดินทางไปเพียงคนเดียว โดยสมาชิกครัวเรือนที่เหลือยังคงอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งผู้ย้ายถิ่นบางคนอาจเดินทางไปเป็นเวลานานหลายปี บางคนอาจจะออกไปเป็นบางเดือนแล้วกลับมาในชุมชนช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต คนที่ไปอาจจะส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว พ่อแม่ หรือญาติพี่น้อง ส่วนหนึ่งจะกลับมาช่วงที่มีงานเทศกาลเฉลิมฉลอง บางคนก็กลับมาเพื่ออยู่กับครอบครัว หรือบางคนอาจจะติดต่อพูดคุยกับคนในครอบครัวสม่ำเสมอในช่วงที่เดินทาง ผ่านช่องทางการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น Skype, facebook, Line และ Whatsapp ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันกับคนในหมู่บ้านเหมือนกับตนเองยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน คุณเคยคิดหรือไม่ว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่องานที่คุณทำอยู่กับชุมชน? ซึ่งการเคลื่อนย้ายของคนและการเชื่อมต่อ (connectedness) ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การถ่ายโอนเงิน ข้อมูล หรือความคิดใหม่ๆ เหล่านี้จะมีผลต่อชุมชนอย่างไร? สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้คนในชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรที่ตนมีในการรับมือกับความเสี่ยงต่างๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศหรือไม่? และจะมีบทบาทกับงานที่คุณทำกับชุมชนได้หรือไม่?

ในอดีตการย้ายถิ่นภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมักถูกมองแต่เฉพาะด้านปัญหา เนื่องจากมักถูกมองเป็นทางเลือกสุดท้ายในการรับมือ และอาจส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคง อย่างไรก็ดีในช่วงหลายปีมานี้นักวิจัยจำนวนมาก รวมทั้งผู้กำหนดนโยบายและนักปฏิบัติเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของการย้ายถิ่น เนื่องจากการย้ายถิ่นถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ส่วนใหญ่ทั่วโลก เป็นวิถีดั้งเดิมของคนท้องถิ่นในการจัดการความเสี่ยง เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการดำรงชีวิต และช่วยให้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้หลากหลายยิ่งขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงเกี่ยวข้องกับหลายระบบและมีความซับซ้อน และไม่สามารถบอกได้ว่าจะส่งผลบวกหรือส่งผลลบเสมอไป ซึ่งบางพื้นที่อาจมีผลกระทบเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยในขณะที่บางพื้นที่อาจส่งผลกระทบอย่างเห็นได้ชัด

> “ใน ช่วงหลายปีมานี้นักวิจัยมากมาย รวมทั้งผู้กำหนดนโยบาย และนักปฏิบัติเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของการโยกย้ายถิ่นฐาน”

ประเด็นสำคัญคือ การย้ายถิ่นไม่ได้เป็นเพียงการที่ “ผู้คนย้ายออกไป” แต่เป็นการย้ายถิ่นผ่านรูปแบบต่างๆ สังคมท้องถิ่นก็มีความเชื่อมโยงกันมากเกินกว่าจะพิจารณาเฉพาะแค่ในขอบเขตของชุมชน การเคลื่อนย้ายและการเชื่อมต่อแบบนี้ถือเป็นเรื่องปกติของพื้นที่ท้องถิ่นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ควรถูกมองข้ามหรือถูกมองว่าเป็นปัญหาเพียงอย่างเดียว

ในฐานะของผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานพัฒนาชุมชน คุณจะต้องทำความเข้าใจถึงผลสืบเนื่องที่เกิดจากการย้ายถิ่นในพื้นที่ที่คุณทำงานในหลากหลายมิติ ตัวอย่างเช่น ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ต่อนวัตกรรมการเกษตร ต่อแนวทางที่ชุมชนตอบสนองหรือฟื้นฟูตัวเองจากความเสี่ยงที่เกิดจากภูมิอากาศ และการพัฒนาชุมชนในมิติที่กว้างขึ้น เมื่อคุณเข้าใจประเด็นเหล่านี้มากขึ้นจะช่วยให้เห็นประโยชน์ที่เกิดจากการย้ายถิ่น อาทิเช่น เป็นหนึ่งในแหล่งทรัพยากรเพื่อสนับสนุนกระบวนการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาด้านอื่นๆ

คู่มือเล่มนี้จะช่วยให้เข้าใจผลสืบเนื่องของการย้ายถิ่นต่อการทำงานของคุณ โดยเป็นการประยุกต์แนวคิด “การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่” ซึ่งครอบคลุมถึงการเคลื่อนย้ายและการเชื่อมต่อในมิติต่างๆ ที่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตของชุมชน คู่มือจะช่วยให้คุณตระหนักและเข้าใจถึงศักยภาพหรือผลที่เกิดจากการย้ายถิ่นเพื่อใช้ขยายผลและสร้างความยั่งยืนในงานของคุณ.

จะใช้งานคู่มือ นี้ อย่างไร ?

คู่มือนี้ประกอบด้วยเนื้อหาหลักสองส่วน ส่วนแรก (ส่วน A และส่วน B) อธิบายความเป็นมาและแนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการย้ายถิ่น รวมถึงเหตุใดแนวคิดเหล่านี้จึงเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ส่วนที่สอง (ส่วน C และ ส่วน D) เป็นการแนะนำแนวทางปฏิบัติเพื่อการประเมินบทบาทของการย้ายถิ่นที่มีต่อชุมชน และแนวทางสำหรับบูรณาการองค์ความรู้สู่การปรับตัวของชุมชนและโครงการพัฒนาอื่นๆ นอกจากนี้จะมีตัวอย่างที่เป็นสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทของการย้ายถิ่นต่อวิถีชีวิตท้องถิ่น กรณีตัวอย่างเหล่านี้ช่วยอธิบายให้เห็นภาพชัดขึ้น แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เป็นกรณีต้นแบบ และส่วนสุดท้ายในคู่มือนี้เป็นการแสดงรายการเอกสารอ้างอิงและแหล่งข้อมูลต่างๆ จากรายงานการวิจัย เว็บไซต์ และเอกสารที่สามารถหาอ่านเพิ่มเติมในประเด็นด้านการโยกย้ายถิ่นฐาน/การย้ายถิ่น (migration) การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ (translocality) การปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (climate change adaptation) และการสร้างความยืนหยัด (resilience)

ทั้งนี้ คู่มือนี้จะเน้นในประเด็นการย้ายถิ่นออกไปนอกชุมชนหรือหมู่บ้านที่คุณดำเนินโครงการอยู่ อย่างไรก็ดีการย้ายถิ่นเข้ามาในชุมชนก็เป็นอีกสถานการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับท้องถิ่นหลายแห่ง ดังนั้นแม้ว่ากิจกรรมในคู่มือจะกล่าวถึงเพียงการย้ายถิ่นออกจากชุมชน แต่ผู้ใช้คู่มือนี้สามารถปรับกิจกรรมโดยเพิ่มเติมประเด็นการย้ายถิ่นเข้ามาในชุมชนได้ตามความเหมาะสม

เนื้อหาของคู่มือเล่มนี้จัดเรียงเป็นส่วนต่างๆ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้:

- ส่วน A เป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเนื้อหาและอธิบายความสำคัญของการย้ายถิ่นต่อการพัฒนาชุมชน
- ส่วน B อธิบายถึงแนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ และแนะนำมุมมองการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ร่วมกับการย้ายถิ่นและการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังนำเสนอหลักการทั่วไปของการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์สำหรับการดำเนินงานในประเด็นด้านการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการย้ายถิ่น
- ส่วน C นำเสนอกิจกรรมที่สามารถใช้ในการประเมินและวิเคราะห์บทบาทของการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการย้ายถิ่นสำหรับการพัฒนาชุมชนและการปรับตัว
- ส่วน D เสนอแนะบางกิจกรรมที่จะช่วยให้สามารถใช้ประโยชน์และโอกาสจากการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการย้ายถิ่นเข้ากับโครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ

ส่วนสุดท้ายของคู่มือเป็นรายการเอกสารอ้างอิงและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งรายงานและเอกสารอ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับการย้ายถิ่น การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ และการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศหรือการสร้างความยืนหยัด

สารบัญ

คู่มือนี้สำคัญอย่างไร?

A

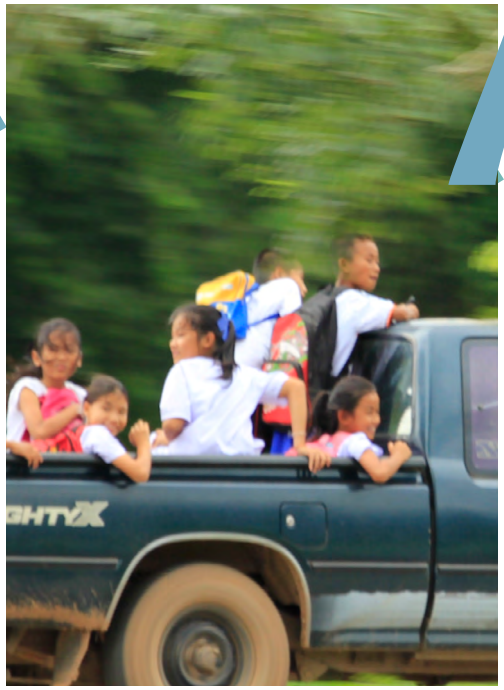

A.1 เหตุใดงานพัฒนาท้องถิ่นจึงต้องพิจารณาประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐาน? *10*

A.2 เกี่ยวกับคู่มือนี้ *14*

กรอบคิด

B

B.1 มุมมองการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ *18*

B.2 หลักการสำคัญ *20*

กิจกรรมเพื่อการวิเคราะห์

C

C.1 แผนที่การเคลื่อนย้าย: การประเมินรูปแบบและพลวัตของวิถีชีวิตภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ *24*

C.2 วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย: ค้นหาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในการย้ายถิ่น *28*

C.3 แผนผังผลกระทบ: การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมของการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ *32*

C.4 ติดตามการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ: การประเมินความเสี่ยงจากภูมิอากาศและค้นหากลยุทธ์ในการปรับตัว *36*

C.5 แผนผังการปรับตัวและการย้ายถิ่น: ค้นหากลยุทธ์การปรับตัวจากการย้ายถิ่น *40*

C.6 ประมวลผลการวิเคราะห์: ค้นหาปัจจัยเพื่อสนับสนุนวิถีชีวิตและการปรับตัวของชุมชน *44*

C.7 กำหนดวิสัยทัศน์ในการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่: บูรณาการมุมมองของผู้ย้ายถิ่น *48*

กิจกรรมสำหรับดำเนินการ

D.1 การวางแผนและจัดทำนโยบาย *54*

D.2 การส่งกลับทางการเงิน *56*

D.3 การส่งกลับทางสังคมและนวัตกรรม *62*

D.4 การบรรเทาผลกระทบทางลบจากการย้ายถิ่น *68*

D

เอกสารเพิ่มเติม: *72*

MIGHTY X

A

คู่มือนี้สำคัญอย่างไร?

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การย้ายถิ่นถือเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงค่อนข้างมากในงานพัฒนาชุมชน โดยในปี 2558 (2015) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ได้บูรณาการประเด็นการย้ายถิ่นไว้ในหลายเป้าหมายซึ่งรวมถึงเป้าหมายข้อที่ 10 ที่กล่าวถึง “การอำนวยความสะดวกให้เกิดการย้ายถิ่นและการเคลื่อนย้ายประชากรอย่างเป็นระบบ ปลอดภัย เป็นระเบียบ และมีความรับผิดชอบ โดยการดำเนินการตามแผนงานและการบริหารจัดการนโยบายด้านการย้ายถิ่นอย่างเหมาะสม” และลดค่าใช้จ่ายในการถ่ายโอนเงินเพื่อสนับสนุนครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น และในปี 2559 (2016) ประเทศที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติกว่า 153 ประเทศ ได้ร่วมกันปรับปรุงแนวทางความร่วมมือและธรรมาภิบาลระหว่างประเทศในประเด็นการย้ายถิ่นและผู้ลี้ภัย นำไปสู่การประกาศ “ปฏิญญานิวยอร์ค (New York Declaration)” ซึ่งมุ่งให้เกิดการพัฒนา “ข้อตกลงระดับโลกเพื่อการย้ายถิ่นฐานอย่างปลอดภัย เป็นระเบียบ และอย่างเป็นระบบ” (Global Compact on Safe, Regular and Orderly Migration)

ในขณะที่มีการผลักดันข้อตกลงเหล่านี้ในระดับสากล คู่มือเล่มนี้ถูกพัฒนาขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความร่วมมือในระดับสากลดังกล่าวมาสู่การปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมในระดับพื้นที่

A.1| เหตุใดงานพัฒนาท้องถิ่นจึงต้องพิจารณา

รายละเอียดในคู่มือนี้เป็นการบูรณาการประเด็นการย้ายถิ่นสู่งานด้านการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่จำเป็น เนื่องจากการย้ายถิ่นมักส่งผลโดยตรงกับผลลัพธ์ของงานพัฒนาในระดับท้องถิ่นและระดับอื่นๆ ดังนั้นการวางแผนอย่างระมัดระวังจะช่วยให้นักพัฒนาหาแนวทางเพื่อใช้ประโยชน์จากสถานการณ์เหล่านี้ให้เกิดผลลัพธ์ทางบวกกับพื้นที่ รวมทั้งลดผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น

ทั้งนี้มี **ผลเชิงบวก** ที่เป็นไปได้จากการย้ายถิ่นอยู่หลายด้านที่สามารถนำมาประยุกต์ในงานพัฒนาชุมชน (ดังรายละเอียดด้านล่าง):

การส่งกลับทางการเงิน เป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับการดำรงชีวิตในท้องถิ่น ซึ่งเงินที่ส่งกลับมาโดยผู้ย้ายถิ่นทั้งแบบที่ส่งกลับมาสม่ำเสมอหรือส่งกลับเฉพาะยามจำเป็นจะช่วยครัวเรือนในเรื่องของค่าใช้จ่ายต่างๆ (เช่น การศึกษา ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร ใช้จ่ายในครัวเรือน) และ/หรือ ยังช่วยบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดจากความเสี่ยงจากภูมิอากาศและความผันผวนของตลาด โดยครัวเรือนอาจนำเงินออมที่ได้มาใช้ลงทุนในกิจกรรมที่สำคัญ เช่น ที่ดิน และเครื่องจักรกลทางการเกษตร หรือใช้ลงทุนทำธุรกิจขนาดเล็ก ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและความยืดหยุ่นของครัวเรือนในระยะยาว (ดูกรณีตัวอย่างของมานิตย์)

ความคิด องค์ความรู้ และทักษะ เพื่อขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงในการปรับตัว ซึ่งความคิด องค์ความรู้ และทักษะที่เกิดขึ้นระหว่างการย้ายถิ่นหรือการพำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่นมาประยุกต์ใช้ประโยชน์เพื่อการปรับปรุงเทคนิคทางการเกษตรหรือการปรับปรุงพันธุ์พืชพื้นบ้านให้ดีขึ้น รวมทั้งเกิดการค้นหารูปแบบทางธุรกิจทางเลือกใหม่ๆ เช่น การสร้างรูปแบบการตลาดใหม่ๆ และแหล่งขายสินค้า นอกจากนี้การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นในระหว่างการย้ายถิ่น ซึ่งผู้ย้ายถิ่นกลับสามารถเป็นเสมือนตัวเชื่อมหรือผู้นำความเปลี่ยนแปลงในการทำเกษตร ซึ่งพวกเขาจะกลายมาเป็นต้นทุนที่สำคัญและศูนย์กลางความรู้ในเครือข่ายทางด้านการเกษตรในระดับท้องถิ่น (ดูกรณีตัวอย่างของวิภารัตน์)

กรณีตัวอย่างที่ 1:

การสร้างทางเลือกที่หลากหลายในการดำรงชีวิต

มานิตย์ทำงานโรงงานในประเทศเกาหลีใต้มาเป็นเวลาหลายปี เขาสามารถส่งเงินกลับบ้านเป็นประจำเพื่อใช้เป็นค่าเล่าเรียนของลูกชายและลูกสาว และเพื่อซื้อที่ดินและหมูเพิ่ม เมื่อลูกสาวของเขาจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยได้เริ่มทำงานในโรงงานแห่งหนึ่งที่กรุงเทพฯ และส่งเงินกลับบ้านเพื่อใช้สำหรับส่งน้องชายของเธอเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยและซื้อวัว เมื่อน้องชายจบการศึกษาก็ได้เริ่มทำงานในเมืองและปัจจุบันใช้เงินเก็บของเขามาลงทุนปลูกมะนาว เรื่องของมานิตย์แสดงให้เห็นว่าการย้ายถิ่นนั้นสามารถช่วยสนับสนุนให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพราะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลงทุนเพิ่มทางเลือกในการเกษตรและการศึกษา

การส่งกลับทางสังคม ซึ่งอาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานและสถาบันทางสังคม โดยทั่วไปแล้วการย้ายถิ่นมีผลค่อนข้างชัดเจนต่อระดับบุคคลทั้งต่อตัวผู้ย้ายถิ่นและรวมถึงสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ข้างหลัง การย้ายถิ่นยังสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีคิด เป้าหมายในชีวิต และความต้องการการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งให้มุมมองใหม่ๆในการมองและกระทำสิ่งต่างๆ นอกจากนี้ยังช่วยให้เห็นแนวทางแก้ไขประเด็นความแตกต่างทางสังคมที่มีอยู่ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะระหว่างคนหนุ่มสาวกับผู้สูงอายุ ระหว่างคนรวยกับคนจน ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจช่วยให้การดำรงชีวิตของคนมากมายในท้องถิ่นเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

"การเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่" และการมีส่วนร่วมในชุมชนที่จากมา เพราะแม้ว่าผู้ย้ายถิ่นจะอาศัยอยู่ห่างไกลจากชุมชนเป็นระยะเวลาหลายเดือนและหลายปีก็ตาม แต่ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะตัดขาดการเชื่อมต่อกับวิถีประจำวันที่เคยมีอยู่ในชุมชน เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันทำให้ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ง่ายขึ้น และยังสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านการแชทในแอพพลิเคชั่นแมสเซ็นเจอร์ การโทรผ่านระบบวีดีโอคอล และโซเชียลมีเดียรูปแบบต่างๆ ทำให้ผู้ย้ายถิ่นยังคงสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว และยังได้รับรู้ความก้าวหน้าของการพัฒนาภายในชุมชน โดยการเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้ผู้ย้ายถิ่นยังคงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของถิ่นเดิม และยังคงกระตุ้นให้ผู้ย้ายถิ่นเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย (ดูตัวอย่างของอาทิตย์)

กรณีตัวอย่างที่ 2:

เดินทางกลับหมู่บ้านพร้อมกับเงินและความคิดใหม่ ๆ

วิภารัตน์ตัดสินใจไปทำงานที่กรุงเทพฯ แทนที่จะอยู่ช่วยครอบครัวทำการเกษตร เธอตั้งใจเก็บเงินที่เธอหาได้ทั้งหมดเอาไว้ "เพื่ออนาคตของเธอในหมู่บ้าน" หลังจากออกมาทำงานโรงงานในกรุงเทพฯกว่า 10 ปี วิภารัตน์ก็ย้ายกลับมาอาศัยอยู่ในบ้านของพ่อแม่และเริ่มอาชีพเพาะลูกหมูขาย โดยใช้เงินที่ออมจากการทำงานโรงงานเพื่อสร้างคอกและซื้อลูกหมู โดยตั้งใจว่าจะค่อยๆ เรียนรู้จากการลงมือทำจริง วิภารัตน์และสามีขยายธุรกิจเพาะพันธุ์ลูกหมูไปทีละขั้น ซึ่งจะเห็นว่าเธอช่วยให้ครอบครัวมีอาชีพที่หลากหลายขึ้น และยังช่วยให้สามารถดูแลพ่อแม่ที่อายุมากขึ้นไปพร้อมๆ กับการใช้ชีวิตในแบบที่เธอต้องการในหมู่บ้าน

กรณีตัวอย่างที่ 3:

การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

อาทิตย์ออกจากหมู่บ้านมาทำงานในประเทศสิงคโปร์เป็นเวลาเกือบ 20 ปีแล้ว โดยตลอดหลายปีนี้อาทิตย์ยังคงทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการคนหนึ่งของหมู่บ้านในประเทศไทยที่เขาจากมา ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน รวมถึงการดูแลสิ่งก่อสร้างของส่วนรวม และจัดกิจกรรมสำคัญตามประเพณี อาทิตย์ยังคงบทบาทนี้ของเขาผ่านการใช้แอพพลิเคชั่นไลน์ในโทรศัพท์มือถือ ซึ่งคนในชุมชนจะโทรหาเขาเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนอาทิตย์จะเดินทางกลับมายังหมู่บ้านของเขา

A.1| เหตุใดงานพัฒนาท้องถิ่นจึงต้องพิจารณา

ในขณะเดียวกัน การย้ายถิ่น และการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ ยังอาจก่อให้เกิด **ผลที่เกิดขึ้นตามมาในเชิงลบ** ต่อการพัฒนาชุมชน:

การขาดแคลนแรงงาน และขาดแรงงานที่มีทักษะเฉพาะในชุมชน เนื่องจากคนที่ย้ายออกไปจากชุมชนท้องถิ่นมักเป็นกลุ่มคนหนุ่มสาวที่ยังแข็งแรง การย้ายออกของคนกลุ่มนี้ทำให้เกิดความไม่สมดุลของจำนวนประชากรและทำให้ศักยภาพของชุมชนสูญหาย ในทางปฏิบัติการโยกย้ายถิ่นฐานของคนวัยหนุ่มสาวทำให้ขาดสมาชิกในชุมชนเพื่อช่วยงานในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต และการขาดแคลนแรงงานในท้องถิ่นดังกล่าวส่งผลให้ครอบครัวต้องใช้เงินซึ่งมีค่อนข้างจำกัดอยู่แล้วในการจ้างแรงงานจากภายนอกชุมชน หรือต้องลงทุนซื้อเครื่องจักร หรือลดการใช้แรงงานในแปลงเกษตรของครอบครัว (ดูกรณีตัวอย่างของสุนันท์)

ทำลายความสามัคคีในชุมชน และเพิ่มความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจสังคม เพราะผู้ที่สามารถย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักมาจากครัวเรือนที่มีศักยภาพในระดับหนึ่ง การส่งเงินกลับมาให้กับครอบครัวก็มักทำให้ครอบครัวที่มีฐานะดีอยู่แล้วดีขึ้นไปอีก และอาจยิ่งสร้างความไม่เสมอภาคระหว่างสมาชิกในชุมชน หรือเงินที่ส่งกลับมาอาจจะช่วยสนับสนุนเพียงกิจกรรมระดับบุคคลมากกว่าคุณภาพชีวิตโดยรวมของทั้งครัวเรือน เช่น ปรับปรุงบ้านพักอาศัยให้ใหญ่และใช้สอยได้มากขึ้น ซื้อยานพาหนะในการเดินทาง ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุเหล่านี้อาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในชุมชน โดยผู้ย้ายถิ่นอาจเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนชนชั้นกลางในชุมชน และละทิ้งบางครัวเรือนไว้ข้างหลังทั้งในเชิงพื้นที่และในเชิงเศรษฐกิจสังคม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นยังนำไปสู่ความท้าทายด้านต่างๆ ต่อวิถีชีวิตของครัวเรือน (ดูกรณีตัวอย่างของครอบครัวฝน)

กรณีตัวอย่างที่ 4:

"การทำเกษตรของผู้เกษียณอายุ" เพื่อปรับตัวจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง

สุนันท์ทำงานอยู่ที่ประเทศสิงคโปร์นานกว่าสิบปี และเพิ่งจะย้ายกลับบ้านเมื่อไม่นานนี้ เงินที่เขาส่งกลับมาให้ครอบครัวทำให้ทั้งลูกชายและลูกสาวมีโอกาสเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ลูกทั้งสองคนของเขายังได้ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม คือ เป็นครู และนักบัญชี แม้ว่าลูกๆ จะช่วยให้ครอบครัวมีรายได้ที่มั่นคง แต่สุนันท์ก็มักจะบ่นถึงการที่ลูกของเขาไม่มีทักษะในการทำเกษตร ไม่มีใครสนใจทำการเกษตร และเขาก็อายุมากขึ้นเรื่อยๆ จึงทำงานบางอย่างไม่ค่อยไหว เช่น การตัดอ้อย เขาจึงตัดสินใจปรับวิธีการทำเกษตรตามกำลังเท่าที่ยังทำไหว และเริ่มเรียกตัวเองว่าเป็น "เกษตรกรเกษียณอายุ" เขายังคงเลี้ยงควาย หมู กบ ปลา เป็ด ไก่ และปลูกข้าวสำหรับใช้บริโภคในครัวเรือนเท่านั้น และเปลี่ยนพื้นที่ปลูกอ้อยเป็นทุ่งหญ้าไว้เลี้ยงสัตว์แทน

กรณีตัวอย่างที่ 5:

การพึ่งพิงเงินส่งกลับ เป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน

ฝนเคยทำงานในโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชลบุรี อย่างไรก็ดีฝนต้องย้ายกลับมาอยู่ในหมู่บ้านเนื่องจากปัญหาสุขภาพ เมื่อไม่มีรายได้สามีของฝนจึงตัดสินใจไปทำงานที่ประเทศไต้หวัน แต่เขาก็มีความจำเป็นต้องเดินทางกลับมาก่อนเวลาและไม่มีเงินเพียงพอสำหรับใช้หนี้ค่าเดินทางกลับที่ยืมมา ทำให้ฝนต้องขายที่ดินทั้งหมดของครอบครัวซึ่งก็มีอยู่ไม่มาก ต่อมาสามีของฝนตัดสินใจเดินทางไปทำงานที่ไต้หวันอีกเป็นรอบที่ 2 และนับว่าโชคดีที่ครั้งนี้การทำงานของสามีเป็นไปด้วยดี ตอนนี้ฝนมีรายได้เพียงทางเดียวจากเงินที่สามีส่งกลับมาให้เนื่องจากไม่มีที่ดินและเงินสำหรับลงทุน

บันทึก: การใช้คำศัพท์ "การย้ายถิ่น"

คำจำกัดความของการย้ายถิ่น เนื่องจากยังไม่มีคำจำกัดความที่ชัดเจนร่วมกันของคำว่า “การโยกย้ายถิ่นฐาน หรือ การย้ายถิ่น” อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วมีองค์ประกอบหลักสำคัญที่ใช้พิจารณาการย้ายถิ่น ประกอบด้วย ระยะเวลา และระยะทางในการเคลื่อนย้าย ยกตัวอย่างเช่น หากคนในชุมชนขับรถออกมาสอง-สามชั่วโมงเพื่อทำงานแล้วเดินทางกลับบ้านทุกวัน จะถือว่าเป็นเพียง “ผู้ที่เดินทางไป-กลับ” และไม่ใช่ “ผู้ย้ายถิ่น” โดยทีมวิจัยโครงการ TransRe ใช้หลักเกณฑ์ว่า “ผู้ที่ย้ายถิ่น” คือ บุคคลที่มีการเคลื่อนย้ายไปยังจังหวัดอื่นเป็นระยะเวลา 3 เดือน หรือมากกว่า ทั้งนี้ คุณควรกำหนดคำจำกัดความของคุณเองตามความสนใจและเป้าหมายของโครงการพัฒนา

คำศัพท์ "การย้ายถิ่น" ในสถานการณ์ต่างๆ ควรระมัดระวังในการตั้งคำถามหรือออกแบบกิจกรรมในประเทศที่คุณไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่น เพราะคำว่า “การย้ายถิ่น” ในแต่ละพื้นที่อาจจะมีความหมายแฝงที่คาดไม่ถึงและอาจจะต้องปรับคำให้เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยคำว่า “การย้ายถิ่น” มักถูกมองว่าเป็นคำที่มีความหมายเชิงลบ ดังนั้นทีมวิจัยโครงการ TransRe ต้องใช้การขยายความหลายรูปแบบเพื่อกระตุ้นการพูดคุย เช่น อธิบายว่าเป็น “การออกไปจากชุมชนเพื่อทำงานหรือเรียนต่อ”

ภาระของ “ผู้ที่อยู่ข้างหลัง” และการพลัดพรากของคนในครอบครัว เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากมักเป็นพ่อและแม่ในวัยหนุ่มสาว นั่นหมายความว่าผู้ที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลังมักเป็นผู้สูงอายุและเด็กๆ ที่ถูกทิ้งให้ย่าหรือยายเลี้ยงดูหลานแบบเต็มเวลา ในกรณีนี้ถือว่าเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ “ผู้ที่อยู่ข้างหลัง” ที่ต้องมีงานหรือบทบาทเพิ่มขึ้นหลายด้าน ซึ่งรวมทั้งบทบาทที่เคยเป็นหน้าที่ของกลุ่มคนหนุ่มสาวที่ได้รับมอบหมายในชุมชน (ดูกรณีตัวอย่างของพัฒนา)

กรณีตัวอย่างที่ 6:

เมื่อครอบครัวต้องห่างเหิน

พัฒนาทำงานในประเทศสิงคโปร์มานานกว่า 18 ปีแล้ว เนื่องจากสัญญาจ้างงานที่ทำไว้ ทำให้พัฒนาสามารถกลับบ้านเพื่อเจอภรรยาชื่อพิมพ์ และลูกๆ ของเขาได้เพียงปีละครั้งเท่านั้น ซึ่งสถานการณ์แบบนี้ทำให้พัฒนาและภรรยาไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์ไว้ได้ และต้องหย่าร้างกันในที่สุดหลังจากที่พัฒนาย้ายออกมาจากชุมชนเพียงไม่กี่ปี พิมพ์ต้องไปหางานทำที่เมืองพัทยาและทิ้งลูกๆ ไว้ให้ตายายเลี้ยงดู ดังนั้นการพลัดพรากในครอบครัวเหมือนที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของพัฒนาและพิมพ์ มักนำมาสู่การเพิ่มภาระให้กับผู้สูงอายุในหมู่บ้าน

จากกรณีตัวอย่างที่ได้กล่าวถึงแสดงให้เห็นว่าการย้ายถิ่นมักเป็นประเด็นที่ถูกละเลยในโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง แต่ในความเป็นจริงประเด็นนี้ส่งผลอย่างชัดเจนกับชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แต่เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นดังกล่าว มักมีความซับซ้อนและไม่สามารถบ่งชี้ได้ชัดว่าเป็นผลเชิง ‘บวก’ หรือ ‘ลบ’ ดังนั้นนักพัฒนาที่สนใจบูรณาการประเด็นการย้ายถิ่นในโครงการพัฒนาท้องถิ่นจำเป็นต้องมีเครื่องมือเพื่อช่วยในการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ และแนวทางในการบรรเทาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจาการการย้ายถิ่น

ส่วน C เป็นการแนะนำกิจกรรมสำหรับใช้ในการประเมินบทบาทของการย้ายถิ่น และแนวทางสำหรับใช้ในงานพัฒนาชุมชน

A.2| เกี่ยวกับคู่มือนี้

เป้าหมาย ของคู่มือนี้

เป้าหมายหลักของคู่มือนี้คือการเสริมสร้างศักยภาพของทุนมนุษย์ (human capacity) ในการสร้างความยั่งยืนของดำรงชีวิตภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาประโยชน์ของการย้ายถิ่นสำหรับงานพัฒนาชุมชน และโดยการประยุกต์มุมมองด้านการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่กับงานพัฒนาชุมชน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของคู่มือนี้ คือ

- เพื่อสนับสนุนนักพัฒนาชุมชนในการวิเคราะห์สถานการณ์และบทบาทที่สำคัญของการย้ายถิ่นในงานพัฒนาชุมชน
- เพื่อเพิ่มศักยภาพแก่นักพัฒนาชุมชนให้สามารถใช้ประโยชน์จากการย้ายถิ่นสำหรับงานพัฒนาชุมชน

ใคร ควรอ่านคู่มือนี้?

คู่มือนี้พัฒนาขึ้นสำหรับนักปฏิบัติที่ทำงานในประเด็นด้านการพัฒนาชุมชนและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ แนวความคิดและกิจกรรมที่เสนอแนะในคู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในภาคสนามของนักวิจัยและนักปฏิบัติการด้านการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย แต่คู่มือนี้ยังสามารถปรับใช้กับบริบทของท้องถิ่นอื่นๆ ได้

ถึงแม้ว่ากลุ่มเป้าหมายหลักของคู่มือนี้ คือ กลุ่มนักพัฒนาชุมชนและกิจกรรมต่างๆ ในคู่มือยังเป็นประโยชน์กับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของแหล่งทุน และผู้บริหารองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ด้วยเช่นกัน รวมไปถึงนักวิจัยและที่ปรึกษาที่ทำงานด้านการพัฒนาท้องถิ่น

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยแบบสหวิทยาการ "โครงการเสริมสร้างความยืนหยัดด้วยแนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่: การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การโยกย้ายถิ่นฐาน และความยืนหยัดทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย" หรือ โครงการ TransRe โดยการสนับสนุนของกระทรวงศึกษาและวิจัย (German Federal Ministry for Education and Research: BMBF) โดยมีสำนักงานอยู่ที่ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยบอนน์ (University of Bonn) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

เพื่อการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สู่การปฏิบัติ โดยทางโครงการ TransRe จึงร่วมมือกับมูลนิธิรักษ์ไทย องค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย สมาชิกขององค์การแคร์นานาชาติ (CARE International) โดยมีนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยบอนน์ (University of Bonn) และ RMIT University (ประเทศออสเตรเลีย) ทำงานร่วมกับบุคลากรของมูลนิธิรักษ์ไทยในการออกแบบกระบวนการและกิจกรรมเพื่อบูรณาการการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ในงานพัฒนาชุมชน

คู่มือนี้เป็นผลจากกระบวนการดำเนินงานร่วมกันเป็นระยะเวลา 3 ปี โดยมีแนวคิดเริ่มแรกจากการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ต่อการพัฒนาชุมชนผ่านบทเรียนจากกระบวนการวิจัยแล้วดำเนินการทดสอบ ซึ่งคู่มือนี้นำเสนอกิจกรรมที่พิจารณาแล้วว่ามีความเกี่ยวข้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด อันเป็นผลที่ได้มาจากกระบวนการทำงานร่วมกันในโครงการนี้ (ดูส่วน C)

กิจกรรมทั้งหมดในคู่มือนี้ออกแบบขึ้นให้เหมาะสมกับกระบวนการวางแผนและการดำเนินงานของมูลนิธิรักษ์ไทย ตลอดจนมีการขยายผลในการดำเนินงานผ่านองค์การแคร์นานาชาติ กรณีตัวอย่างและกรณีศึกษาในคู่มือนี้มาจากงานวิจัยภาคสนามของโครงการ TransRe ที่ดำเนินการในพื้นที่ศึกษา 4 แห่งในภาคเหนือและภาคอีสานของประเทศไทย และในพื้นที่ที่มีผู้ย้ายถิ่นอาศัยอยู่ และได้มีการทดสอบกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่โครงการที่กำลังดำเนินการของมูลนิธิรักษ์ไทย รวมถึงดำเนินงานในพื้นที่นำร่องของโครงการฯ ในจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดน่าน

ความเป็นมา ของคู่มือนี้

คิว อาร์ โค๊ด (QR code) สำหรับสแกนโดยผ่านแอพพลิเคชั่นในมือถือ ซึ่งจะนำคุณไปยังเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

โครงการ TransRe นำเสนอมุมมองใหม่ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของประเด็นสิ่งแวดล้อมกับการย้ายถิ่น เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าการย้ายถิ่นของผู้คนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว ไม่ว่าผลกระทบในอนาคตของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศจะเป็นอย่างไร และจะยังเป็นพลวัตหลักของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลก โครงการได้ศึกษาบทบาทของการย้ายถิ่นต่อการสร้างความยืนหยัดความยืนหยัดให้กับครัวเรือนที่มีความเปราะบางในพื้นที่ชนบท โดยสามารถดูรายละเอียดของโครงการวิจัยนี้ได้ในเว็บไซต์ของโครงการ:

www.transre.org

PERMANENT MARKER
XYLENE FREE
Conforms to ASTM D 4236
Toxicous components not used.
Writes on any surface, even wet
EN 71/3

B

กรอบคิด

คู่มือนี้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดการย้ายถิ่น (migration) และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง คือ “การเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่” (translocal connectedness) ซึ่งเป็นสถานการณ์ทั่วไปที่พบในพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่ และจำเป็นต้องบูรณาการประเด็นนี้ในโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ

ปัจจุบันนักวิจัยและนักปฏิบัติต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญของการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้น โดยที่การย้ายถิ่นมีความสำคัญมากกว่าการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากพื้นที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง แต่เป็นการเคลื่อนที่ของคนที่มีความซับซ้อนและมากกว่าหนึ่งทิศทาง: ผู้คนอาจมีการโยกย้ายทั้งแบบถาวร ชั่วคราว หรือตามช่วงฤดูกาล และพวกเขาอาจจะย้ายไปยังชุมชนอื่น ภูมิภาคอื่น หรือประเทศอื่น และอาจโยกย้ายด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะย้ายออกไปจากพื้นที่ไปแล้วแต่พวกเขาไม่ได้หายไปจากพื้นที่นั้นๆ เลย โดยยังคงมีการเชื่อมต่ออยู่กับครอบครัวและชุมชนบ้านเกิด การค้นหาและใช้ประโยชน์จากการย้ายถิ่นในงานพัฒนาชุมชนจะช่วยขยายมุมมองของการเคลื่อนย้ายและการเชื่อมต่อทั้งระหว่างและข้ามหลายพื้นที่ ซึ่งคู่มือนี้จะอธิบายโดยใช้กรอบคิดของการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ (translocality) เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจและประเมินผลกระทบจากของการย้ายถิ่นต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น.

B.1| มุมมองการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่

มุมมองการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ (translocality) เป็นการอธิบายเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ว่าสถานที่และท้องถิ่นต่างๆ ไม่ได้ถูกแบ่งออกจากกันในเชิงพื้นที่อย่างมีนัยยะและแบ่งตามสภาพเศรษฐกิจสังคมแบบโดดเดี่ยวอีกต่อไป แต่ในยุคโลกาภิวัตน์และภายใต้การย้ายถิ่นที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้ท้องถิ่นหรือท้องที่มีความเชื่อมโยงกับโลกภายนอกมากกว่าที่เคยเป็น ซึ่งสถานการณ์หรือเหตุการณ์ใดๆ (เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ) ที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งมักส่งผลต่อหรือมีอิทธิพลต่อสถานการณ์หรือการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆ ด้วย (เช่น การส่งเงินกลับ การเปลี่ยนงาน การใช้จ่ายของครัวเรือน)

กรณีตัวอย่างในบทที่ผ่านมา (ส่วน A) แสดงให้เห็นว่าสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยและทำงานอยู่พื้นที่อื่นๆ ยังคงติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัวที่อยู่ที่บ้าน พวกเขาจึงยังคงมีอิทธิพลต่อคนในครอบครัวและชุมชนโดยรวมด้วยเช่นกัน เช่น การส่งเงินกลับหรือการแบ่งปันประสบการณ์ หรือ การติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวหรือคนในชุมชน สถานการณ์แบบนี้แสดงให้เห็นว่าท้องถิ่นต่างๆ มีความสัมพันธ์และเชื่อมต่อกันแม้จะอยู่ห่างกันก็ตาม การเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่จึงมีความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของครัวเรือนและชุมชนเพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงจากภูมิอากาศ รวมทั้งสร้างความยั่งยืนให้กับวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิต

การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ คืออะไร?

การเชื่อมต่อกับการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ต่างๆ นั้นมีรูปแบบที่ซับซ้อน ซึ่งการเชื่อมต่อนั้นไม่ได้สัมพันธ์กับการย้ายถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่การเคลื่อนย้ายของผู้คนเป็นปัจจัยหลักในการสร้าง “พื้นที่ของการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ (translocal space)” เนื่องจากเรามีการเดินทางเคลื่อนย้ายมากขึ้นและยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กับพื้นที่ที่เราจากมา โดยมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรต่างๆ (เช่น การส่งเงินกลับ สิ่งของ และสินค้าต่างๆ) การส่งผ่านข้อมูล (เช่น ข้อมูลเรื่องตำแหน่งงาน) รวมถึงทักษะและองค์ความรู้ที่มี (เช่น ข้อเสนอแนะทางธุรกิจ นวัตกรรมทางการเกษตร) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์กับอีกพื้นที่หนึ่ง ภาพด้านล่างจะช่วยอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น พื้นที่สีเขียว หมายถึง ชุมชนดั้งเดิม (บ้านเกิด) และพื้นที่สีฟ้า คือ พื้นที่ผู้ย้ายถิ่นเดินทางไป โดยมีการไหลเวียนของข้อมูลและทรัพยากร ฯลฯ จะเห็นว่าไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียวแต่การแลกเปลี่ยนในด้านต่างๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และมีวิธีการที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่นั้นๆ.

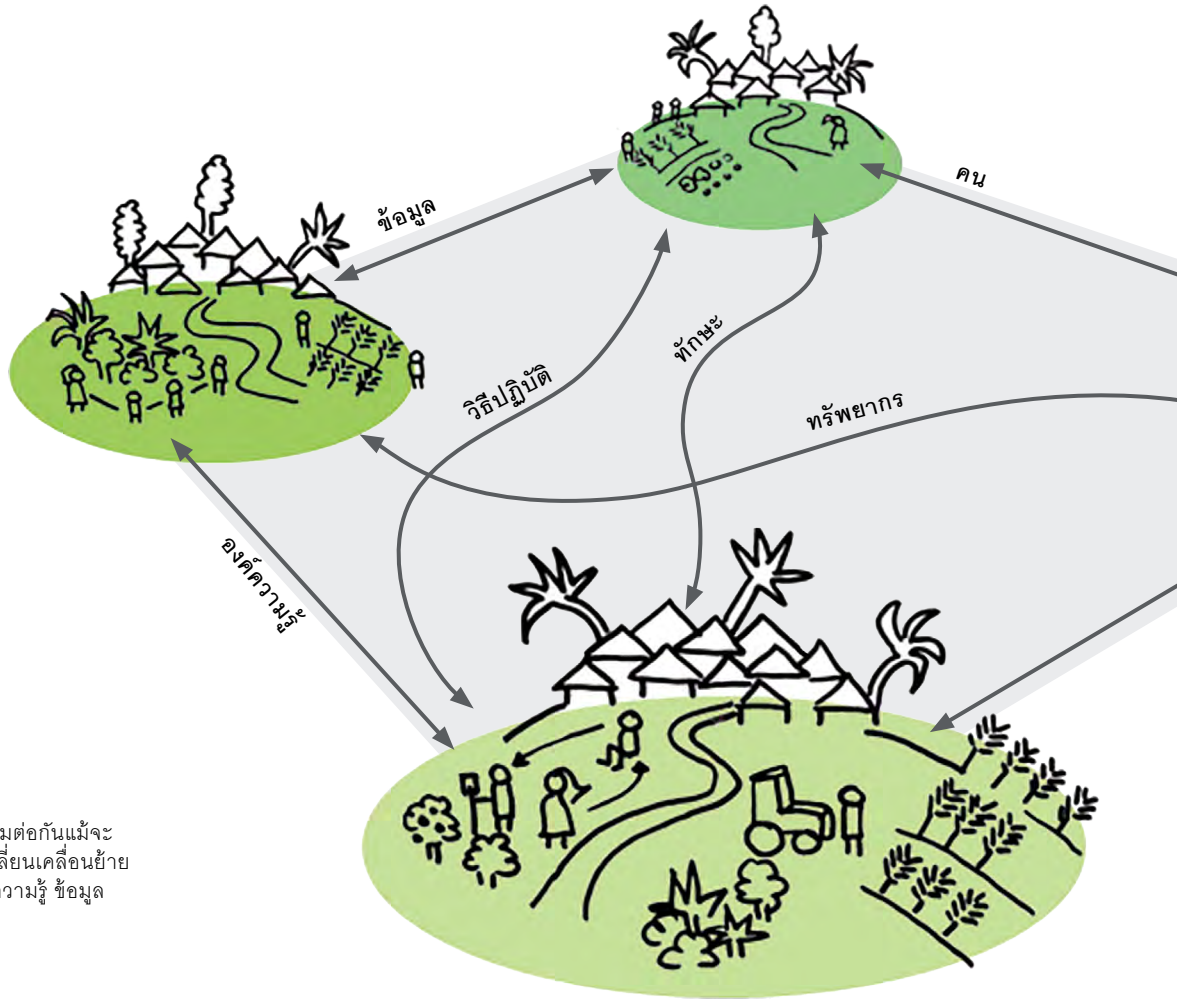

แนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่:
พื้นที่ต่างๆ มีความสัมพันธ์และเชื่อมต่อกันแม้จะอยู่ห่างกันผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเคลื่อนย้ายของคน (แรงงาน) ทรัพยากร องค์ความรู้ ข้อมูล ทักษะ และวิถีปฏิบัติต่างๆ

หากนำแนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่มาใช้ในการพิจารณาการเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ (translocal connections) จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากการย้ายถิ่น โดยโครงการหรือโปรแกรมการพัฒนาชุมชนต่างๆ ควรจะต้องพิจารณาถึงประเด็นเหล่านี้เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของโครงการ การประยุกต์แนวความคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ของการย้ายถิ่นและงานพัฒนาชุมชน จะเห็นว่าการย้ายถิ่น (และผลกระทบจากการย้ายถิ่น) ไม่ควรพิจารณาแบบแยกส่วนจากการเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ เนื่องจากการเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่นั้นเกิดขึ้นจากทั้งกิจกรรมการย้ายถิ่นและการไม่ย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน (จากพื้นที่ที่ผู้ย้ายถิ่นเดินทางไปและในชุมชนดั้งเดิม/บ้านเกิด) เพื่อสร้างความมั่นคงแก่ครัวเรือนและช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ย้ายถิ่นยังคงถือว่าเป็นสมาชิกของครัวเรือนและสมาชิกภายในชุมชนบ้านเกิด ถึงแม้ว่าตัวผู้ย้ายถิ่นจะไม่ได้อยู่ในชุมชนช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วก็ตาม หากพิจารณาถึงสิ่งที่พวกเขาสนับสนุนแก่ชุมชนและความเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ (translocal connectedness) ที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ แล้วจะพบว่าเป็นโอกาสที่สำคัญในการสร้างความยืนหยัดแก่ชุมชนจากผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และผลกระทบอื่นๆ จากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม

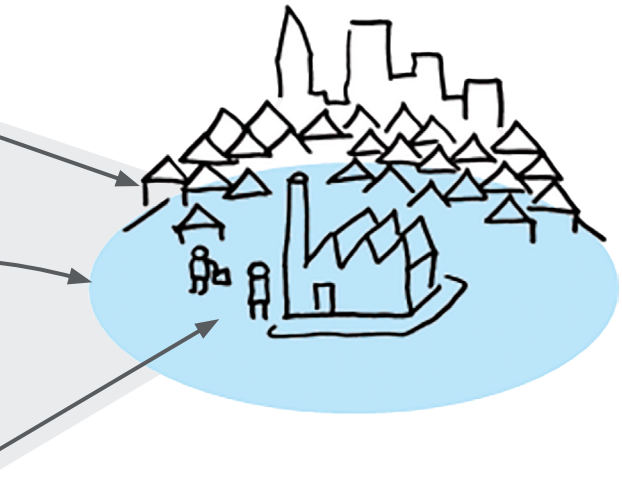

การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ .ในภาคปฏิบัติ

การประยุกต์มุมมองการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่สู่การพัฒนาชุมชน ต้องพิจารณาประเด็นคำถามที่สำคัญเหล่านี้ด้วย:

- จำนวนคนที่ย้ายถิ่นมีจำนวนเท่าไหร่ ย้ายไปที่ไหน และมีระยะเวลายาวนานแค่ไหน?
- ใครบ้างที่ย้ายถิ่น และเพราะเหตุใด?
- ผลสืบเนื่องของการย้ายถิ่นต่อเป้าหมายการพัฒนาของโครงการมีอะไรบ้าง?
- ผู้ย้ายถิ่นส่งอะไรกลับมาที่บ้านบ้าง?
- มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ส่งกลับมาอย่างไรบ้าง?
- โครงการจะสามารถใช้ทรัพยากรเหล่านี้เพื่อสนับสนุนเป้าหมายของโครงการได้หรือไม่ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ย้ายถิ่นและการตัดสินใจของครอบครัว?
- ความรู้และทักษะที่ผู้ย้ายถิ่นได้รับจากการย้ายถิ่นจะเป็นประโยชน์ต่อการบรรลุเป้าหมายของโครงการอย่างไร และจะใช้ทรัพยากรเหล่านี้เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างไร?

กิจกรรมพัฒนาชุมชนที่แนะนำในคู่มือนี้จะช่วยให้คุณหาคำตอบต่อคำถามดังกล่าวในชุมชนที่คุณทำงานอยู่

แนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่เป็นกรอบคิดหลัก ในส่วนที่เหลืออยู่ของคู่มือนี้ประกอบด้วยหลักการและกิจกรรมที่เสนอแนะสำหรับใช้บูรณาการประเด็นการย้ายถิ่นในการวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน

- **ส่วน C** เสนอแนวทางกิจกรรมในการประเมินและวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ และประเมินบทบาทของการย้ายถิ่นสำหรับการพัฒนาชุมชนและการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ
- **ส่วน D** เสนอแนะกิจกรรมสำหรับการดำเนินงานเพื่อใช้โอกาสที่เกิดจากความเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการย้ายถิ่นในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชน

B.2| หลักการสำคัญ

เมื่อต้องการทำงานกับชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการย้ายถิ่น ความท้าทายไม่ได้อยู่เพียงแค่การดึงสมาชิกในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม แต่ควรต้องดึงผู้ย้ายถิ่นอยู่ในปัจจุบัน (เช่น คนที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่ในชุมชน) เข้ามาร่วมอย่างจริงจังด้วย ในกระบวนการวิเคราะห์และตัดสินใจด้านต่างๆ วิธีการที่แนะนำไว้ในคู่มือประยุกต์จากเครื่องมือที่นักปฏิบัติใช้อยู่แล้ว เช่น เทคนิคการประเมินชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (PRA) และกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมอื่นๆ และปรับเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่

นอกจากนี้เป็นสิ่งสำคัญมากที่การทำงานพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม คือ ควรจะต้องดำเนินงานตามหลักทางศีลธรรม เพราะผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องมั่นใจได้ว่าข้อมูลที่รวบรวมผ่านกิจกรรมต่างๆ จะไม่ถูกนำไปเผยแพร่กับบุคคลอื่นหากยังไม่ได้รับอนุญาต โดยควรพิจารณาถึงคุณค่าหลักสำหรับการมีส่วนร่วมของสาธารณะที่ถูกกำหนดขึ้นโดย International Association for Public Participation (IAP2) ในการดำเนินงาน (ดูกล่องข้อความ)

คุณค่าหลักสำหรับการมีส่วนร่วมของสาธารณะ:

1. การมีส่วนร่วมของสาธารณะควรอยู่บนฐานความเชื่อว่าผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจหนึ่งๆ มีสิทธิ์ที่จะเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจนั้น
2. การมีส่วนร่วมของสาธารณะ หมายรวมถึงการยินยอมนำความเห็นที่เสนอโดยสาธารณะ มาพิจารณาในการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมของสาธารณะ สนับสนุนการตัดสินใจที่มีความยั่งยืนโดยการยอมรับและทำการสื่อสารความต้องการและความสนใจของผู้เข้าร่วมทุกคน รวมถึงผู้มีส่วนในการตัดสินใจ
4. การมีส่วนร่วมของสาธารณะ จะต้องค้นหาและอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ หรือผู้ที่มีความสนใจในการตัดสินใจนั้นได้เข้าร่วม
5. การมีส่วนร่วมของสาธารณะ ต้องเปิดรับข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมในการออกแบบกระบวนการเข้าร่วมที่พวกเขาเต็มใจ
6. การมีส่วนร่วมของสาธารณะ ต้องสนับสนุนข้อมูลที่ผู้เข้าร่วมต้องการเพื่อให้สามารถเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่
7. การมีส่วนร่วมของสาธารณะ ต้องสื่อสารกับผู้เข้าร่วมว่าข้อเสนอแนะของพวกเขามีผลต่อการตัดสินใจอย่างไร.

(แหล่งที่มา: IAP2 2007 หาข้อมูลเพิ่มเติมได้จาก www.iap2.org)

กรณีศึกษา

“ครอบครัวบ้านดุง“ การเพิ่มความหลากหลายของผลผลิตทางการเกษตรหลังย้ายถิ่นกลับและเงินลงทุนที่ได้จากเงินส่งกลับ

หลังจากต้องเช่าที่ดินแปลงเล็กๆ อยู่หลายปี สุรณาก็ได้กลับมาอยู่ที่บ้านเกิดและเริ่มทำเกษตรเมื่อสองปีที่แล้ว สามีของเธอเพิ่งกลับมาอยู่ที่บ้านหลังจากการไปทำงานต่างประเทศทั้งในประเทศนิวซีแลนด์ เกาหลี ไต้หวัน และประเทศลิเบีย ด้วยเงินเก็บจากการเป็นแรงงานย้ายถิ่นของสามี สุรณานำมาซื้อที่ดินจำนวน 6 ไร่ และสร้างบ้านพักในไร่เพิ่ม พร้อมพื้นที่สวนหลังบ้านขนาดใหญ่ ปัจจุบันครอบครัวมีที่ดินรวม 14 ไร่ โดยมีการปลูกพืชหลากหลาย ได้แก่ ข้าว กล้วย ผลไม้ เห็ด ผัก และเลี้ยงหมู จากการที่สามีของสุรณามีประสบการณ์ในการทำการเกษตรจากประเทศนิวซีแลนด์ เขานำประสบการณ์เหล่านั้นมาทดลองเพื่อหาทางเลือกใหม่ๆ ในการทำการเกษตรที่บ้าน เช่น การใช้ระบบน้ำหยดสำหรับให้น้ำกับไม้ผลที่ปลูกไว้

กรณีของสุรณาแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์และการออมเงินจากการเป็นแรงงานย้ายถิ่นเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มความหลากหลายในอาชีพหลังจากเดินทางกลับมาแล้ว และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ในระยะยาวต่อวิถีชีวิตของครัวเรือน ขณะที่พี่น้องของสุรณาคนอื่นๆ ก็มีการย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้าน (กรุงเทพฯ และประเทศเยอรมัน) แต่สุรณาเป็นเพียงคนเดียวที่ยังอยู่ที่บ้าน เพื่อดูแลแม่และหลานๆ ตอนนี้พี่น้องช่วยส่งเงินกลับมาที่บ้านสม่ำเสมอ และเงินส่วนนี้ก็นำใช้ไปในการดูแลแม่ที่สูงอายุ (เช่น ค่ายาและค่ารักษาพยาบาล) และลงทุนในการทำเกษตรที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ทุกคนในครอบครัวยังคงสนิทสนมและติดต่อกันอยู่เสมอผ่านไลน์กลุ่มชื่อว่า “ครอบครัวบ้านดุง”

C

กิจกรรมเพื่อการวิเคราะห์

ในบทนี้นำเสนอกิจกรรมที่จะช่วยทำความเข้าใจความสัมพันธ์และผลกระทบที่แตกต่างกันไปของการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ ในชุมชนเป้าหมาย กิจกรรมที่ใช้วิเคราะห์เหล่านี้พัฒนามาจากเทคนิคการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่เป็นที่รู้จักกันดี แต่ปรับเพิ่มกระบวนการในประเด็นที่ต้องการ โดยมุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ให้มีความชัดเจนขึ้น ดังนั้นเทคนิคเหล่านี้สามารถนำมาบูรณาการกับกระบวนการปกติในการประเมินชุมชนในช่วงเริ่มต้นการดำเนินงานกับชุมชน เพื่อใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

C.1| แผนที่การเคลื่อนย้าย

การประเมินรูปแบบและพลวัตของวิถีชีวิตภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่

เป้าหมาย

- ทราบภาพรวมของรูปแบบการย้ายถิ่นในพื้นที่โครงการ: พื้นที่ปลายทางการย้ายถิ่นไป เป้าหมายของการย้ายถิ่น ระยะเวลาในการย้ายถิ่น และภาพรวมของการเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ (การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนทรัพยากร).
- การสร้างความตระหนักแก่ผู้เข้าร่วมในประเด็นของรูปแบบในการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นทั้งระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค.

คำอธิบาย

กิจกรรมนี้ผสมผสานระหว่างการประชุมกลุ่มย่อยกับการทำแผนที่การย้ายถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อช่วยในการค้นหารูปแบบการย้ายถิ่น: ใครบ้างที่ย้ายถิ่น? ย้ายถิ่นไปที่ไหน? ย้ายถิ่นนานแค่ไหน? เหตุผลในการย้ายถิ่นคืออะไร? และผู้ย้ายถิ่นมีการติดต่อสื่อสารและรักษาความสัมพันธ์กับคนที่อยู่ข้างหลังอย่างไร? มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรอะไรบ้าง (เช่น การส่งเงินกลับ)?

กิจกรรมนี้จะเป็นประโยชน์ในช่วงเริ่มโครงการและช่วยพิจารณาช่วงเวลาสำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งจะช่วยประเมินประโยชน์จากการย้ายถิ่นในงานพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นออกค่อนข้างมาก.

การย้ายถิ่นเป็นกลยุทธ์ของครัวเรือนที่พบเห็นได้ทั่วไป โดยเป็นกลยุทธ์เพิ่มความหลากหลายของแหล่งรายได้ครัวเรือน ดังนั้นจึงมีความสำคัญกับการแก้ปัญหาความยากจน การสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการพัฒนาชุมชน และเนื่องจากไม่ได้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นโดยตรง การย้ายถิ่นจึงมักไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานด้านพัฒนาท้องถิ่น

- สถานที่ประชุมที่มีฝาผนังหรือโต๊ะขนาดใหญ่เพื่อวางแผ่นกระดาษขนาดใหญ่/ติดบัตรคำ
- วิทยากรกระบวนการและผู้บันทึกข้อมูล
- แผ่นกระดาษขนาดใหญ่ (ขนาด A0 หรือ กระดาษสีน้ำตาลขนาดใหญ่สำหรับประชุมกลุ่ม)
- กระดาษขนาดเล็ก/บัตรคำ เช่น ขนาด A5
- เทปกาว หมุดปัก หรือแท่งกาว
- ปากกามาร์กเกอร์
- อาหารว่าง และเครื่องดื่ม

อุปกรณ์

เวลา

1.5 - 2 ชั่วโมง

ผู้เข้าร่วมควรคละกัน (เนื่องจากเป้าหมายของกิจกรรมคือการประเมินภาพรวมเกี่ยวกับรูปแบบการย้ายถิ่นในปัจจุบัน) ประกอบด้วย

- ผู้นำชุมชน
- ตัวแทนจากกลุ่มอายุต่างๆ คละชาย-หญิง ที่มีคนในครอบครัวย้ายถิ่นไปที่อื่น
- สมาชิกของกลุ่มอาชีพต่างๆ

จำนวนผู้เข้าร่วม: 6-8 คน

ผู้เข้าร่วม

ขั้นตอนที่ 1: ชี้แจงกิจกรรม

แนะนำตัวเองและโครงการ และอธิบายเป้าหมาย (ทำความเข้าใจการย้ายถิ่นและผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อครัวเรือนและชุมชน) และขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และอธิบายด้วยว่าข้อมูลที่รวบรวมนี้จะมีการจัดเก็บและนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2: พูดคุยเพื่อทราบสถานการณ์เบื้องต้น

พูดคุยเกี่ยวกับชุมชนและถามคำถามว่ามีคนอาศัยในชุมชนเท่าไหร่ และมีคนที่ย้ายออกไปอยู่นอกพื้นที่เท่าไหร่ทั้งแบบถาวรและตามช่วงฤดูกาล โดยสามารถพูดคุยเกี่ยวกับรูปแบบการย้ายถิ่นทั้งแบบไปต่างประเทศและภายในประเทศ พร้อมกับสอบถามเหตุผลของการย้ายถิ่นของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 3: ทำแผนที่จุดหมายของการย้ายถิ่น

สอบถามผู้เข้าร่วมฯ ว่าพวกเขาหรือสมาชิกในชุมชนย้ายถิ่นออกไปที่ไหนบ้าง โดยชี้แจงว่าสนใจทั้งการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวและการย้ายถิ่นถาวร

กระบวนการ

คำถามชวนพูดคุย:

- คนในชุมชนท่านย้ายถิ่นไปที่ไหนบ้าง?
- มีใครย้ายถิ่นไปต่างประเทศบ้างหรือไม่?
- เหตุใดเมือง/ประเทศเหล่านั้นถึงมีคนในชุมชนย้ายถิ่นกันเยอะ?

การทำผังภาพและการบันทึก

เขียนรายชื่อพื้นที่ที่มีคนในชุมชนย้ายถิ่นไปลงบนบัตรคำ หนึ่งสถานที่ต่อหนึ่งบัตรคำ และถามย้ำหากยังมีสถานที่ใดยังไม่ได้ถูกระบุไว้ ติดบัตรคำลงบนกระดาษแผ่นใหญ่ โดยอาจเรียงบัตรคำเป็นกลุ่มตามสภาพภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกัน เช่น พื้นที่ภาคตะวันออกติดรวมกันไว้ทางด้านขวาของกระดาษ พื้นที่ทางภาคใต้ติดรวมกันไว้ส่วนปลายกระดาษ เป็นต้น

C.1| แผนที่การเคลื่อนย้าย

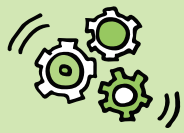

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 4: จำนวนผู้ย้ายถิ่นในชุมชน

สอบถามผู้เข้าร่วมว่ามีจำนวนผู้ที่ย้ายถิ่นออกจากชุมชนไปยังพื้นที่แต่ละแห่งเป็นจำนวนเท่าไหร่ ทั้งการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวและแบบถาวร

คำถามชวนพูดคุย:

- คุณสามารถช่วยเขียนสรุปเปอร์เซ็นต์/ร้อยละ (หรือตัวเลข) โดยประมาณของจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่ไปอยู่ในพื้นที่เหล่านั้นได้หรือไม่?
- เหตุใดคนในชุมชนจึงนิยมย้ายถิ่นไปยังพื้นที่นี้มากกว่าพื้นที่อื่น?
- เหตุใดจึงย้ายไปพื้นที่นี้น้อยกว่า?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกจำนวนโดยประมาณของผู้ย้ายถิ่นไปในแต่ละพื้นที่บนบัตรคำ แล้วเขียนอธิบายเพิ่มเติมสำหรับพื้นที่ที่มีคนย้ายถิ่นไปมาก/พื้นที่ที่ไม่ค่อยมีคนนิยมไป

ขั้นตอนที่ 5: กิจกรรมของผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่ปลายทางที่ย้ายถิ่นไป

ตั้งคำถามเกี่ยวกับอาชีพของผู้ย้ายถิ่นในแต่ละพื้นที่ และชวนพูดคุยเกี่ยวกับข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของอาชีพต่างๆ

คำถามชวนพูดคุย:

- ผู้ที่ย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพอะไรบ้างในพื้นที่เหล่านั้น?
- พวกเขาเดินทางไปที่นั่นได้อย่างไร?
- พวกเขาหางานทำได้อย่างไร?
- ชีวิตที่นั่นเป็นอย่างไร (คำตอบให้เลือก "มีชีวิตที่ดี" "ชีวิตดีปานกลาง" "ชีวิตยากลำบาก")?
- หากมีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้นเมื่ออยู่ที่นั่น จะขอความช่วยเหลือจากใคร?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกคำตอบลงบนบัตรคำ และ/หรือ บันทึกเพิ่มเติมหากมีความจำเป็น ในประเด็นต่างๆ เหล่านี้:

- *เหตุผลการย้ายถิ่น: เช่น มีตำแหน่งงานว่าง*
- *กระบวนการในการย้ายถิ่น: ผู้ย้ายถิ่นไปที่นั่นได้อย่างไร: เอเย่นต์ (นายหน้า) เครือข่ายคนรู้จัก หรือดำเนินการด้วยตัวเอง*
- *คุณภาพชีวิตเมื่ออยู่ที่นั่น: ดี / ปานกลาง / แย่*
- *มีสัญญาการจ้างงานหรือไม่: มี / ไม่มี*
- *การสนับสนุน: หากมีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้นที่นั่นสามารถขอความช่วยเหลือจากใครได้บ้าง?*

ขั้นตอนที่ 6: ระยะเวลาในการย้ายถิ่น

ตั้งคำถามเกี่ยวกับระยะเวลาในการย้ายถิ่น โดยให้ถามว่ามีการย้ายถิ่นไปเมื่อไหร่และผู้ย้ายถิ่นอยู่ที่นั่นนานแค่ไหน โดยอาจชวนคุยเพิ่มเติมว่าเกี่ยวกับระยะเวลาที่มีการย้ายถิ่นข้างต้นว่าคนที่บ้านคิดอย่างไร (เช่น การขาดแคลนแรงงานในชุมชน)

คำถามชวนพูดคุย:

- จากพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้ มีพื้นที่ใดบ้างที่ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่เดินทางไปเฉพาะบางฤดูกาล หรือช่วงใดช่วงหนึ่งของปี?
- มีพื้นที่ (เมือง/ประเทศ) ใดบ้างที่ผู้ย้ายถิ่นย้ายมักไปอยู่เป็นระยะเวลานาน?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกบนบัตรคำเป็นตัวอักษร “ฤ” สำหรับการย้ายบางช่วงฤดูกาล และ “ย” สำหรับการย้ายระยะยาว

ขั้นตอนที่ 7: การส่งเงินกลับ

สอบถามเกี่ยวกับการส่งเงินกลับจากพื้นที่ที่ย้ายไป และต้องย้ำกับผู้ให้ข้อมูลว่าข้อมูลดังกล่าวจะเก็บเป็นความลับ.

คำถามชวนพูดคุย:

- จำนวนเงินที่ผู้ย้ายถิ่นสามารถส่งกลับมาให้คนที่บ้านโดยเฉลี่ยประมาณเท่าใด?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกเป็นช่วงต่ำสุดถึงสูงสุด – หากไม่สามารถระบุจำนวนเงินส่งกลับที่แน่นอนได้ เช่น 60,000-90,000 บาท แต่หากสังเกตุว่าผู้เข้าร่วมไม่สะดวกที่จะให้ข้อมูลตัวเลขให้ใช้สัญลักษณ์แทนตัวเลข แล้วบันทึกให้เห็นความแตกต่างสำหรับแต่ละพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่น ตัวอย่างเช่น

- $=เงินที่ส่งกลับน้อย
- $$=เงินที่ส่งกลับเพียงปานกลาง
- $$$=เงินที่ส่งกลับมาก

ขั้นตอนที่ 8: ทักษะที่ได้รับและการถ่ายทอดความรู้

สอบถามเกี่ยวกับทักษะพิเศษ องค์ความรู้ หรือแนวความคิดใหม่ๆ ที่ผู้ย้ายถิ่นได้รับจากการไปอยู่ในพื้นที่ต่างๆ

คำถามชวนพูดคุย:

- มีพื้นที่ (เมือง/ประเทศ) ไหนบ้างที่ผู้ย้ายถิ่นได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ?
- ทักษะที่ได้รับมีอะไรบ้าง?
- มีทักษะอะไรบ้างที่ผู้ย้ายถิ่นนำมาประยุกต์ใช้ภายหลังย้ายถิ่นกลับมาอยู่ในชุมชนแล้ว?

การทำผังภาพและการบันทึก

จดบันทึกทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ที่ได้จากพื้นที่ที่ย้ายถิ่นไปลงบนบัตรคำ เช่น ทักษะที่ใช้ในชุมชนบ้านเกิดได้ อาทิ ทักษะทางด้านธุรกิจ ทักษะเกี่ยวกับการเกษตร และให้จดบันทึกลงในบัตรคำหากมีทักษะไหนถูกนำมาประยุกต์ใช้ภายหลังจากย้ายถิ่นกลับมาอยู่ในชุมชน และเลือกสัญลักษณ์ที่คุณคิดว่าเหมาะสม

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 9: สรุปและกล่าวปิดกิจกรรม

ชวนคุยถึงสิ่งที่ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้จากกิจกรรม สรุปผลจากการพูดคุยและสิ่งที่คุณได้เรียนรู้จากการทำแผนที่การเคลื่อนย้าย กล่าวขอบคุณทุกคนที่สละเวลามาเข้าร่วมและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และอาจพูดถึงขั้นตอนต่อไปของโครงการ

ผลของกิจกรรมจะเป็นแผนภาพที่ช่วยแสดงให้เห็นภาพรวมของรูปแบบการย้ายถิ่นในปัจจุบัน และบันทึกต่างๆ ที่ได้จากการพูดคุยในขณะที่ทำแผนที่:

ตัวอย่างแผนที่การโยกย้าย:

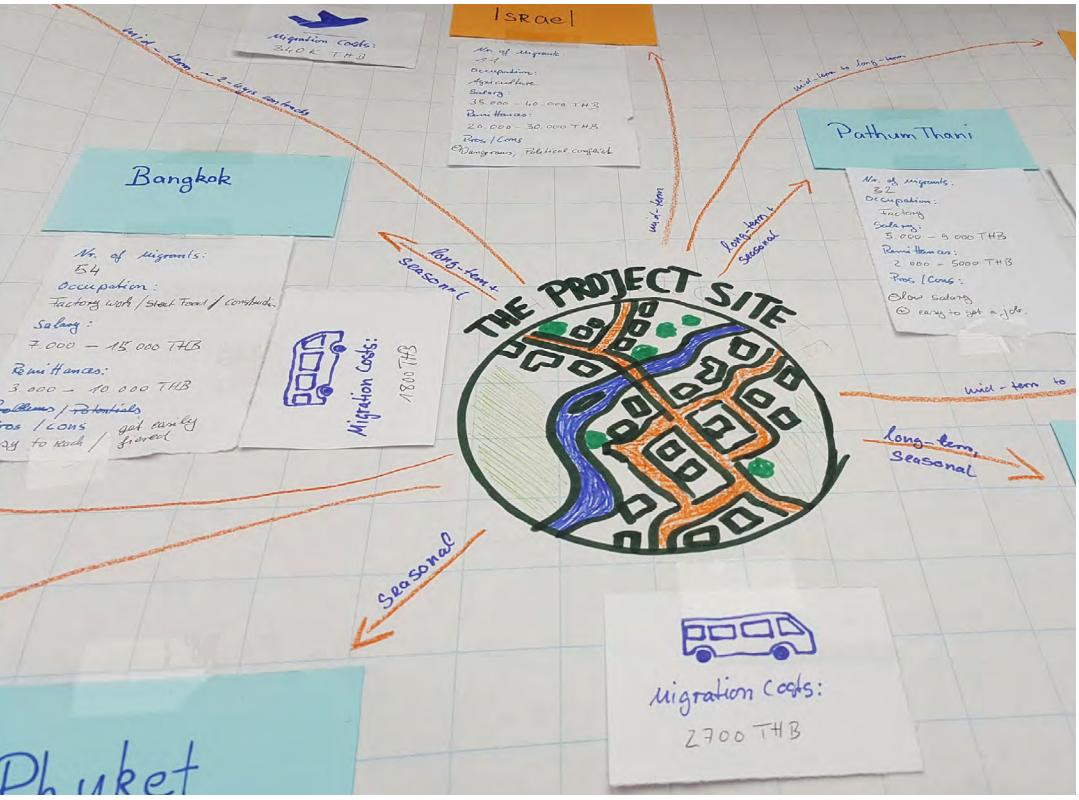

ผลลัพธ์

บันทึก: กิจกรรมนี้ยังถูกนำไปใช้ในโครงการ "Where the Rain Falls" ที่องค์การแคร์นานาชาติร่วมดำเนินงาน

C.2| การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ค้นหาผู้เกี่ยวข้องหลักในการย้ายถิ่น

เป้าหมาย

- ค้นหาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (หน่วยงาน/องค์กร ภาคธุรกิจ และบุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับผู้ย้ายถิ่น ครัวเรือนของผู้ย้ายถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการย้ายถิ่น
- ทำ "แผนผัง" ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้ตามความสำคัญ และความใกล้ชิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อชุมชน และจำแนกกลุ่มตามทัศนคติที่มีต่อการย้ายถิ่น
- ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการสนับสนุน และสร้างข้อจำกัดให้กับการย้ายถิ่น

คำอธิบาย

กิจกรรมนี้จะใช้ เวนน์ ไดอะแกรม (Venn-diagram) เป็นเครื่องมือในการพูดคุยเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญต่อการย้ายถิ่น (เช่น การตัดสินใจย้ายถิ่น การเดินทาง การติดต่อสื่อสาร และการเดินทางกลับ) เครื่องมือนี้จะทำให้เข้าใจบริบททางสถาบันต่อโครงการที่สนใจในระบบการย้ายถิ่น ผู้ย้ายถิ่นและวิถีชีวิตภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ หรือการย้ายถิ่นกลับ

กิจกรรมนี้เป็นการค้นหากลุ่มคนและสถาบันที่ควรพิจารณาสำหรับการวางแผนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น หรือทำให้ทราบว่าใครที่สามารถช่วยสนับสนุนในกรณีที่มีปัญหาที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่น กิจกรรมนี้ยังจะช่วยค้นหาผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นซึ่งสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการให้ข้อมูล/คำปรึกษาเพิ่มเติม หรือช่วยค้นหาบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับการย้ายถิ่นให้กับผู้ที่จะย้ายถิ่นในอนาคต

บันทึก: กิจกรรมนี้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์การย้ายถิ่นรูปแบบใดก็ได้ (เช่น การย้ายถิ่นเพื่อไปทำงาน ย้ายถิ่นเพื่อการศึกษา การย้ายถิ่นบางช่วงตามฤดูกาล เป็นต้น) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาของคุณ ในความเป็นจริงแล้วคุณอาจจะต้องเผชิญกับสถานการณ์หรือให้ความสนใจการย้ายถิ่นมากกว่าหนึ่งประเภทในชุมชนที่คุณทำงาน และคุณอาจจะแยกทำแผนผังในแบบเดียวกันสำหรับการย้ายถิ่นแต่ละประเภท หรือจัดทำแผนผังพร้อมกันโดยใช้สีที่แตกต่างกันสำหรับการวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นแต่ละประเภท

- สถานที่ประชุมที่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับวาง/ติดแผ่นกระดาษขนาดใหญ่
- วิทยากรกระบวนการและผู้บันทึกข้อมูล
- แผ่นกระดาษขนาดใหญ่ (สำหรับติดรายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)
- แผ่นกระดาษตัดเป็นวงกลม (ขนาดต่างๆ กัน 3-4 ขนาด)
- กระดาษขนาดเล็ก (เช่น บัตรคำขนาด 1/3 ของ A4)
- ปากกามาร์กเกอร์
- อาหารว่าง และเครื่องดื่ม

อุปกรณ์

เวลา
1 - 1.5 ชั่วโมง

พยายามหาบุคคลที่รู้เรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมในชุมชนหรือในระดับภูมิภาค และหากเป็นไปได้หาบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของการเครือข่ายการย้ายถิ่น:

- ผู้ใหญ่บ้าน
- คณะกรรมการหมู่บ้าน
- ตัวแทนสมาชิกของกลุ่มทางสังคมต่างๆ ในชุมชน
- ตัวแทนจากกลุ่มอายุต่างๆ (ควรคละชาย-หญิง)

จำนวนผู้เข้าร่วม: 6-12 คน

ผู้เข้าร่วม

ขั้นตอนที่ 1: ชี้แจงกิจกรรม

แนะนำตัวเองและโครงการ ตลอดจนอธิบายเป้าหมาย และขั้นตอนของกิจกรรม พร้อมอธิบายด้วยว่าข้อมูลที่รวบรวมนี้จะมีการจัดเก็บและนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 2: รวบรวมรายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

สอบถามผู้เข้าร่วมให้ช่วยระบุรายชื่อ ก) หน่วยงาน/องค์กรในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ ข) ภาคธุรกิจเอกชน และ ค) บุคคล (หรือประเภทของบุคคล ตามความเหมาะสม) ที่มีความสำคัญต่อการย้ายถิ่น

คำถามชวนพูดคุย:

- ใครบ้างที่มีบทบาทสำคัญกับการย้ายถิ่นของคนในชุมชน? อาจเป็นองค์กรหรือหน่วยงานราชการ (เช่น กระทรวงแรงงาน คณะกรรมการหมู่บ้าน) องค์กรธุรกิจ/บริษัทต่างๆ หรือบุคคลที่อยู่ที่นี่หรืออยู่ต่างประเทศ
- ลองคิดถึงเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจในการย้ายถิ่น การย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือวิธีการที่ผู้ย้ายถิ่นติดต่อสื่อสารกับคนที่บ้าน และการย้ายถิ่นกลับ?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกรายชื่อในบัตรคำ หนึ่งกลุ่ม/คนต่อหนึ่งบัตรคำ หากผู้เข้าร่วมรู้หนังสือ อาจให้พวกเขาเป็นคนเขียนรายชื่อใส่บัตรคำด้วยตัวเอง

เตรียมการสำหรับขั้นตอนที่ 3 และ 4:

นำกระดาษแผ่นใหญ่มาวาดเส้นลูกศรที่บริเวณริมกระดาษ โดยวาดหรือลงสีที่แสดงระดับความแตกต่างจากระดับต่ำไปสูง และเขียนคำอธิบาย ("ง่าย" / "ยาก" สำหรับการเข้าถึง และ "บวก" / "ลบ" สำหรับทัศนคติต่อการย้ายถิ่น)

C.2| การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

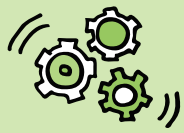

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 3: อิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

พูดคุยถึงความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและอิทธิพลที่มีต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น

คำถามชวนพูดคุย:

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มมีความสำคัญอย่างไรต่อการย้ายถิ่น?
- แต่ละกลุ่มมีอิทธิพลมากน้อยแค่ไหนต่อประเด็นต่างๆ เหล่านี้อย่างไร อาทิ การตัดสินใจเกี่ยวกับการย้ายถิ่น หรือศักยภาพของคนที่จะย้ายถิ่น?

การทำผังภาพและการบันทึก

คัดลอกรายชื่อ/หน่วยงานลงในบัตรคำรูปวงกลมที่มีขนาดต่างกันโดยขนาดใหญ่สำหรับกลุ่มที่มีอิทธิพลมาก และขนาดเล็กสำหรับกลุ่มที่มีอิทธิพลน้อย

ขั้นตอนที่ 4: ทำ "แผนผัง" ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

พูดคุยถึงความยากง่ายที่คนในชุมชนจะเข้าถึงหรือมีอิทธิพลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม เรียงบัตรรายชื่อของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากเข้าถึง (ง่าย - ยาก) บนกระดาษแผ่นใหญ่ที่วาดลูกศรไว้ และเรียงตามทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มต่อการย้ายถิ่น (บวก – ลบ)

บันทึก:
คำถามสำหรับขั้นตอนที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพิจารณาเกี่ยวกับ "ทัศนคติ" และ "การเข้าถึง" ซึ่งอาจต้องมีการปรับ และ/หรือ ขยายความเพิ่มเติมให้สอดล้องกับโครงการของคุณ นอกจากนี้คุณอาจจะปรับเปลี่ยนแกน x (แกนนอน) และ แกน y (แกนตั้ง) ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการของคุณก็ได้

คำถามชวนพูดคุย:

- ความยากง่ายที่คุณสามารถเข้าไปคุยหรือปรึกษา หารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม หรือทำให้พวกเขารับฟังความต้องการหรือประเด็นของคุณ?
- คุณสามารถขอให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้ดำเนินการบางอย่างในนามของคุณได้หรือไม่?
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้มีทัศนคติอย่างไรต่อการย้ายถิ่น?
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้มองการย้ายถิ่น หรือผู้ย้ายถิ่นในทางบวก ทางลบ หรือแบบเป็นกลาง?

การทำผังภาพและการบันทึก:

เรียงบัตรคำรายชื่อของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบนกระดาษ โดยวางลงบนจุดที่สะท้อนถึงอิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละระดับภายใต้แกนที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 5: สรุป

พูดคุยเกี่ยวกับแผนผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้ และทบทวนกับผู้เข้าร่วมถึงความหมายและบทเรียนที่ได้จากกระบวนการ และชวนแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะช่วยให้สามารถประสานงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญแต่อาจจะเข้าถึงยากได้ดีขึ้น และชวนพูดคุยแนวทางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่จะย้ายถิ่นในอนาคต

คำถามชวนพูดคุย:

- เมื่อดูแผนผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย – ตำแหน่งของพวกเขาสะท้อนความสำคัญ ความใกล้ชิด/การเข้าถึงหรือไม่?
- ใครบ้างในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้ ที่ควรหรือสามารถดึงเข้ามาร่วมในโครงการที่ให้ความสำคัญกับการย้ายถิ่น?

กล่าวปิดกิจกรรมโดยพูดถึงสิ่งที่คุณได้เรียนรู้ และขอบคุณผู้เข้าร่วมที่สละเวลามาให้ข้อมูล

ผลลัพธ์

ผลลัพธ์จากกิจกรรมนี้ ประกอบด้วย:

- รายชื่อบุคคล และหน่วยงาน ที่สำคัญสำหรับการย้ายถิ่น และ 'อิทธิพล' ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปัจจุบัน
- ผลจากกิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทสำคัญ และแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการย้ายถิ่น

ภาพตัวอย่างแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากพื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศไทย:

ข้อแตกต่าง (สำหรับบูรณาการ)

กิจกรรมสำหรับการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการย้ายถิ่นนี้สามารถบูรณาการเข้าไปในกระบวนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั่วไปที่ดำเนินการโดยองค์กรต่างๆ ได้

หากการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการอยู่แล้ว คุณสามารถเพิ่มประเด็นที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นเข้าไปด้วยได้ โดยในกรณีนี้ควรเพิ่มเติมคำถามบางคำถามในช่วงท้ายของกระบวนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแบบปกติ:

กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น

- คำถาม: ในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้ใครบ้างที่มีส่วนสำคัญต่อการย้ายถิ่น – โดยเฉพาะสำหรับการตัดสินใจ การเดินทางย้ายถิ่น การติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัว และการย้ายถิ่นกลับ?
- การทำผังภาพ: เขียนสัญลักษณ์บนบัตรคำของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นๆ (เช่น ใช้ตัวอักษร “ย”) หรือหากมีการพูดถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มใหม่ให้เขียนบัตรคำใบใหม่และใส่สัญลักษณ์ “ย” แล้วจึงติดเพิ่มบนแผ่นกระดาษใบใหญ่

ขั้นตอนที่ 4: อิทธิพลมีผลต่อการย้ายถิ่น

- คำถาม: ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้มีความสำคัญมากน้อยเพียงใดต่อการย้ายถิ่น? ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการย้ายถิ่น หรือส่งผลต่อศักยภาพ/ความสามารถของคนในชุมชนในการย้ายถิ่นมากน้อยเพียงใด?
- การทำผังภาพ: เขียนสัญลักษณ์บนบัตรคำของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นๆ – เช่น "สม." สำหรับ "สำคัญมาก" และ "ส." สำหรับ “สำคัญ”

ขั้นตอนที่ 5: การเข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่น และทัศนคติต่อการย้ายถิ่น

- คำถาม: ความยากง่ายในการพูดคุยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มนี้ และทำให้คนกลุ่มนี้ให้ความสนใจกับประเด็นที่คุณต้องการ หรือแม้แต่ช่วยสนับสนุนการดำเนินการในนามของคุณ?
- การทำผังภาพ: เขียนสัญลักษณ์บนบัตรคำของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นๆ – เช่น “ขง” สำหรับ “เข้าถึงได้ง่ายมาก” และ “ข” สำหรับ “เข้าถึงได้”
- คำถาม: ทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อการย้ายถิ่นมีอะไรบ้าง? พวกเขามองการย้ายถิ่นและผู้ย้ายถิ่นไปในทางบวก ทางลบ หรือแบบกลางๆ?
- การทำผังภาพ: เขียนสัญลักษณ์บนบัตรคำของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นๆ – คุณอาจจะใช้เครื่องหมายเป็นสัญลักษณ์แทนโดยใช้เครื่องหมายบวกหรือมากกว่า (+, ++, +++) หรือเครื่องหมายลบ (-,--,---) แทนระดับทัศนคติ

C.3| แผนผังผลกระทบ

การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมของการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่

เป้าหมาย

- เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม และความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นต่อครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่โครงการ
- ค้นหาความเชื่อมโยงที่แตกต่างกันระหว่างผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากการย้ายถิ่น

คำอธิบาย

กิจกรรมนี้จะใช้ความแตกต่างกันที่เกิดขึ้นในแผนผังผลกระทบเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นต่อครัวเรือนและชุมชนดั้งเดิม (บ้านเกิด): เพื่อค้นหาว่าการย้ายถิ่นมีอิทธิพลต่อความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนอย่างไร (เช่น ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางการเงิน)? และการย้ายถิ่นมีผลต่อการผลิตและนวัตกรรมทางการเกษตรอย่างไร?

- สถานที่ประชุมที่มีฝาผนังหรือโต๊ะขนาดใหญ่สำหรับวางแผ่นกระดาษขนาดใหญ่/ติดบัตรคำ หรือพื้นห้องเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง
- วิทยากรกระบวนการและผู้จดบันทึกข้อมูล
- แผ่นกระดาษขนาดใหญ่ (ขนาด A0 หรือ กระดาษขนาดใหญ่สำหรับประชุมกลุ่ม)
- กระดาษ/บัตรคำ เช่น ขนาด A5 หรือเล็กกว่า
- เทปกาว หมุดปัก หรือแท่งกาว
- ปากกามาร์กเกอร์
- อาหารว่าง และเครื่องดื่ม

อุปกรณ์

เวลา

1 - 2 ชั่วโมง

ควรให้ความสำคัญกับการคละกลุ่มผู้เข้าร่วม โดยเป็นผู้ที่สามารถแสดงความเห็นที่หลากหลายในประเด็นเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและผลกระทบจากการย้ายถิ่น ควรประกอบด้วย:

- ผู้ย้ายถิ่นกลับ (ผู้ที่เคยย้ายถิ่น)
- ตัวแทนจากกลุ่มอายุต่างๆ คละชาย-หญิง ที่มีคนในครอบครัวย้ายถิ่น
- ตัวแทนสมาชิกของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

จำนวนผู้เข้าร่วม: 6-12 คน

ผู้เข้าร่วม

ขั้นตอนที่ 1: ชี้แจงกิจกรรม

แนะนำตัวเองและโครงการ และขอบคุณผู้เข้าร่วมในการสละเวลา อธิบายเป้าหมายและขั้นตอนของกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมทราบ

ขั้นตอนที่ 2: รวบรวมผลกระทบ

สอบถามผู้เข้าร่วมให้คิดถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงหรือคาดว่าน่าจะเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมของการย้ายถิ่นภายในประเทศและการย้ายถิ่นไปต่างประเทศ โดยอาจจะเป็นทั้งผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบ และให้เขียนคำตอบใส่บัตรคำหนึ่งประเด็นต่อหนึ่งบัตรคำ

คำถามชวนพูดคุย:

- ผลกระทบโดยตรงจากการย้ายถิ่นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ที่คุณหรือครอบครัวอื่นๆ ในชุมชนพบมีอะไรบ้าง?
- ผลกระทบทางอ้อมจากการย้ายถิ่นภายในประเทศหรือต่างประเทศมีอะไรบ้าง?
- ให้ยกตัวอย่าง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนที่อาศัยในชุมชน ต่อโครงสร้างทางสังคมของชุมชน ต่อการทำการเกษตร ฯลฯ?

การทำผังภาพและการบันทึก

เขียนใส่บัตรคำขนาดเล็ก – อาจจะใช้ กระดาษ post-its ขนาดใหญ่ หรือ บัตรคำขนาด A6 โดยใช้สีที่แตกต่างกันแทนผลกระทบเชิงบวก (เช่น สีฟ้า) และผลกระทบเชิงลบ (เช่น สีแดง) เพื่อให้จำแนกให้เห็นความแตกต่างได้ง่ายขึ้น

ขั้นตอนที่ 3: ตรวจสอบข้อมูล

อ่านรายการผลกระทบที่เขียนไว้และถามผู้เข้าร่วมว่าควรเพิ่มเติมประเด็นใดอีกหรือไม่ หรือควรเอาประเด็นใดออก และทำการเพิ่มหรือดึงบัตรคำออกตามที่ผู้เข้าร่วมเสนอแนะ ติดบัตรคำลงบนกระดาษ แผ่นใหญ่ทีละบัตรคำ จะช่วยได้มากหากเขียนหัวข้อในกระดาษแผ่นใหญ่เตรียมไว้ โดยเขียนว่า “การย้ายถิ่น” ตรงกลางกระดาษ

กระบวนการ

บันทึก: หากไม่ค่อยได้คำตอบที่ชัดเจนจาก ผู้เข้าร่วม อาจจะพิจารณาการพูดคุยตามประเด็นห้ามิติภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) (ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ การเงิน กายภาพ,และสังคม) หรือคุณอาจจะเพิ่มเติมมิติอื่นๆ เข้าไปด้วย เช่น มิติด้านหญิงชาย อายุ เป็นต้น

ดูข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนได้ที่นี่

C.3| แผนผังผลกระทบ

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 4: การเชื่อมโยง

ถามผู้เข้าร่วมว่าบัตรคำต่างๆ มีความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยให้ผู้เข้าร่วมช่วยเรียงบัตรคำใหม่และลากเส้นแสดงความสัมพันธ์ด้วยสีชอล์กหรือมาร์กเกอร์ พยายามให้ผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบใหม่ๆ ที่อาจนึกได้ทีหลังบนผังภาพ และเพิ่มเติมเส้นความสัมพันธ์ต่างๆ โดยให้เวลาผู้เข้าร่วมได้ค่อยๆ คิด เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลมากขึ้นเกี่ยวกับผลกระทบหลักจากการย้ายถิ่นที่อาจจะไม่ได้คิดถึงในช่วงแรก

คำถามชวนพูดคุย:

- เมื่อพิจารณาบัตรคำทั้งหมดเกี่ยวกับผลกระทบ ความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบต่างๆ ทั้งหมดได้ถูกเชื่อมโยงหมดแล้วหรือไม่ อย่างไร?
- ความสัมพันธ์เหล่านี้ ส่งผลให้ประเด็นต่างๆ แย่ลงหรือดีขึ้น?
- มีผลกระทบหรือผลอื่นๆ หรือผลสืบเนื่องที่เชื่อมโยงกับประเด็นเหล่านี้อีกหรือไม่?

การทำผังภาพและการบันทึก

วาดเส้นแทนความสัมพันธ์ระหว่างบัตรคำต่างๆ ใช้เส้นหนาเพื่อแสดงว่ามีความสัมพันธ์กันมาก และเส้นบางๆ แสดงถึงการมีความสัมพันธ์น้อย

ขั้นตอนที่ 5: สรุปและกล่าวปิดกิจกรรม

ให้ผู้เข้าร่วมช่วยอธิบายสรุปแผนผังที่ทำเสร็จแล้ว และตั้งคำถามหากประเด็นต่างๆ หากยังไม่ชัดเจน สำหรับคุณ กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมที่สละเวลาและการมีส่วนร่วมให้ข้อมูลที่สำคัญในกิจกรรมนี้

การทำผังภาพและการบันทึก

- *จดบันทึกคำอธิบายต่างๆ ของผู้เข้าร่วมทั้งหมด*
- *ถ่ายภาพแผนผัง*

ผลลัพธ์

ผลลัพธ์ของกิจกรรม คือ แผนผังที่แสดงผลกระทบจากการย้ายถิ่นทั้งเชิงบวกและลบที่เด่นชัดในชุมชน แผนผังผลกระทบนี้ยังจะแสดงผลทั้งทางตรงและผลทางอ้อมจากการย้ายถิ่นด้วย ซึ่งอาจจะยังไม่เห็นอย่างชัดเจนในช่วงแรก

โดยที่ผลกระทบเหล่านี้ควรจะต้องนำมาพิจารณาในกระบวนการวางแผนของโครงการในอนาคต:

- จะป้องกันหรือบรรเทาผลทางลบที่เกิดขึ้นได้อย่างไร?
- จะช่วยหนุนเสริมผลทางบวกที่เกิดขึ้นได้อย่างไร?

ตัวอย่างของแผนผังผลกระทบ:

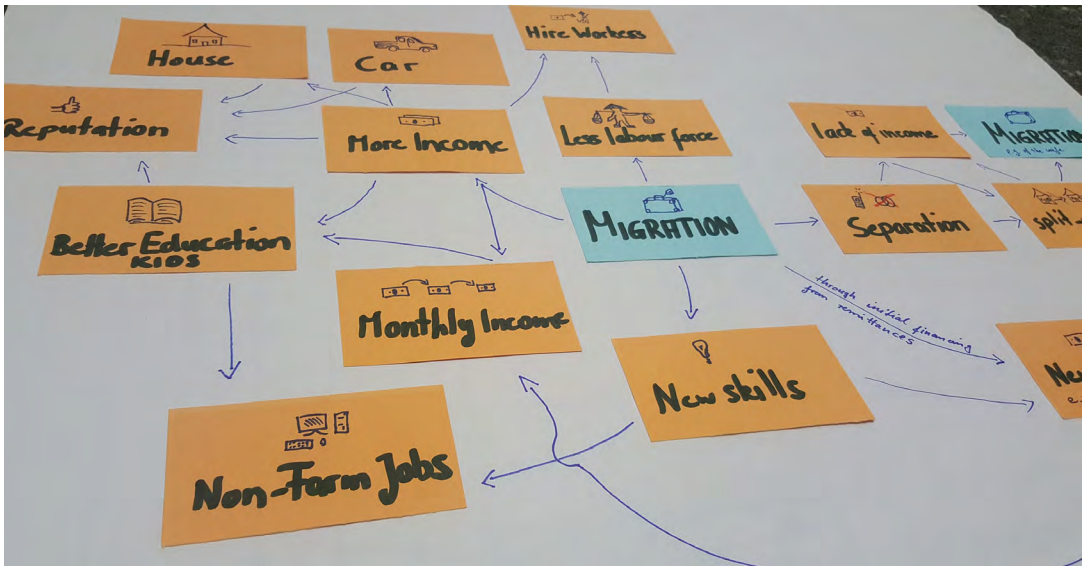

บันทึก: กิจกรรมนี้สามารถดำเนินการร่วมกับกิจกรรม C.5 (แผนผังการปรับตัวและการย้ายถิ่น)

กรณีศึกษา

ธานีฟาร์ม: ผู้ย้ายถิ่นกลับรุ่นใหม่กับการทดลองทำฟาร์มด้วยระบบออนไลน์

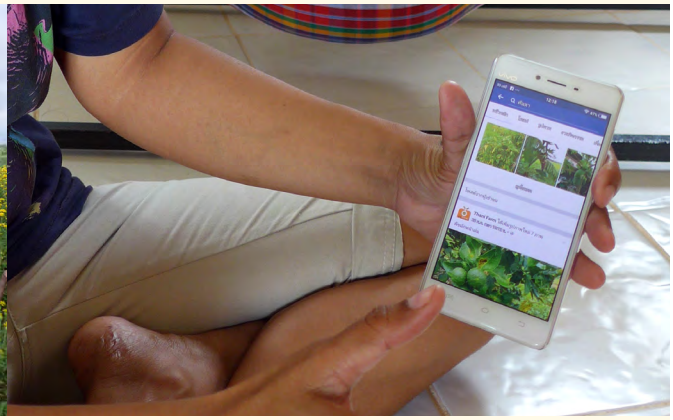

เนื่องจากเบื่อหน่ายจากการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ และภูเก็ต ผึ้งได้ย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านเพื่อพัฒนาฟาร์มดอกไม้เล็กๆ บนพื้นที่ของพ่อแม่ เธอแลกเปลี่ยนประสบการณ์และได้รับคำแนะนำในการปลูกผัก เลี้ยงปลา และปลูกไม้ผล จากเพื่อนๆ ผ่านทางโซเชี่ยลมีเดีย ซึ่งเพื่อนๆ หลายคนที่ผึ้งรู้จักในเมืองก็กลับมาอาศัยที่บ้านและเริ่มทำธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร ผึ้งจึงตัดสินใจลงทุนปลูกดอกดาวเรืองเพื่อสร้างรายได้ที่เป็นตัวเงินช่วงที่ผลผลิตการเกษตรมีน้อย โดยได้ความคิดในการปลูกดอกดาวเรืองจากอินเตอร์เน็ตและทุกวันนี้ผึ้งก็กลายเป็นแม่ค้าคนกลางรับซื้อดอกไม้ของชาวบ้านคนอื่นๆ ไปขายที่ตลาดของอำเภอด้วย อย่างไรก็ดี ช่วงปีหลังๆ นี้เกษตรกรหลายคนเริ่มขายผลผลิตเอง ทำให้ผึ้งมีปัญหาในการหาคนปลูก นอกจากนี้แม้จะมีการใช้ระบบชลประทานน้ำหยดที่ทำขึ้นเองแต่ฟาร์มดอกไม้นี้ก็ยังประสบปัญหาจากฝนทิ้งช่วง ส่งผลต่อคุณภาพและปริมาณของดอกไม้ และในพื้นที่ก็ไม่มีการสนับสนุนของหน่วยงานส่งเสริมสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกไม้ดอก ผึ้งจึงต้องหาคำแนะนำจากอินเตอร์เน็ตเป็นหลัก และผึ้งยังประกาศขายผลผลิตที่ได้โดยใช้ช่องทาง facebook ภายใต้ชื่อ “ธานีฟาร์ม”

C.4| ติดตามการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

การประเมินความเสี่ยงจากภูมิอากาศและค้นหากลยุทธ์ในการปรับตัว

เป้าหมาย

- ประเมินความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของคนในพื้นที่โครงการ นอกจากนี้เพื่อค้นหาและทำความเข้าใจกลยุทธ์ที่ผู้เข้าร่วมใช้เพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงจากภูมิอากาศและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- ค้นหาข้อจำกัดและปัญหาคอขวดในการดำเนินงานตามกลยุทธ์ดังกล่าว
- แลกเปลี่ยนแนวทางการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวให้คนท้องถิ่น

คำอธิบาย

กิจกรรมนี้จะช่วยค้นหากลยุทธ์การปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่ผู้เข้าร่วมเคยใช้ และกิจกรรมนี้สามารถดำเนินการแยกต่างหาก หรือใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อทำร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ที่แนะนำไว้ในคู่มือนี้ นอกเหนือจากการค้นหากลยุทธ์ที่เจาะจงไว้ กิจกรรมนี้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้เข้าร่วม จึงจำเป็นต้องให้เวลาอย่างเพียงพอกับผู้เข้าร่วมในการอธิบายรายละเอียดของกลยุทธ์การปรับตัวของพวกเขา

ผลลัพธ์ที่ได้จากกิจกรรมนี้สามารถใช้ในกระบวนการจัดทำแผนการปรับตัวและสนับสนุนกิจกรรมเพื่อใช้ประโยชน์จากการย้ายถิ่น

บันทึก: กิจกรรมนี้ประยุกต์มาจาก "คู่มือการวิเคราะห์ขีดความสามารถและความเปราะบางของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ" หรือ CVCA ขององค์การแคร์นานาชาติ หากคุณใช้เครื่องมือนี้อยู่ก่อนแล้ว คุณอาจจะข้ามกิจกรรมนี้ไปในกรณีที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมและคู่มือดำเนินการแบบทีละขั้นตอนเพื่อใช้ในการค้นหาความเสี่ยงและกลยุทธ์ในการปรับตัว สามารถอ่านคู่มือ CVCA เพิ่มเติม

อุปกรณ์

- สถานที่ประชุม (เช่น ศาลาหมู่บ้าน) ที่มีโต๊ะหรือผนังขนาดใหญ่
- วิทยากรกระบวนการและผู้จดบันทึกข้อมูล
- แผ่นกระดาษสีน้ำตาลขนาดใหญ่
- บัตรคำสี: แดง เขียว
- มาร์กเกอร์สี
- อาหารว่างและเครื่องดื่ม

เวลา

2.5 ชั่วโมง

ผู้เข้าร่วม

การคัดเลือกผู้เข้าร่วมควรพิจารณาจากประเด็นเหล่านี้:

- ตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน ซึ่งรวมทั้งผู้ชาย ผู้หญิง ผู้สูงอายุ คนหนุ่มสาว และตัวแทนจากกลุ่มฐานะต่างๆ กัน
- กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ / คนที่มีหัวคิดก้าวหน้า หรือข้อเสนอแนะที่แปลกใหม่

จำนวนผู้เข้าร่วม: 6-12 คน

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 1: ชี้แจงกิจกรรม

แนะนำตัวเองและโครงการ และขอบคุณผู้เข้าร่วมในการสละเวลา อธิบายเป้าหมายของกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจวิธีการและแนวทางที่คนในชุมชนในปัจจุบันใช้ในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ขั้นตอนที่ 2: การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

สอบถามผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับความเสี่ยงจากภูมิอากาศที่พวกเขาเผชิญหน้าอยู่ในช่วงที่ผ่านมา และสอบถามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศในท้องถิ่นที่สังเกตุพบในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมพิจารณาความรุนแรงหรือความถี่ของการเกิดความเสี่ยงจากภูมิอากาศต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน (เช่น เกิดพายุลูกเห็บบ่อยขึ้น ฝนทิ้งช่วงนานขึ้น เป็นต้น)

คำถามชวนพูดคุย:

- มีความเสี่ยงจากภูมิอากาศอะไรบ้างที่ชุมชนของคุณประสบปัญหาอยู่?
- สภาพอากาศในช่วง 10 ปีที่ผ่านมีรูปแบบเปลี่ยนไปอย่างไรบ้าง (เช่น อุณหภูมิ ปริมาณฝน และระยะเวลาที่ฝนตก)?
- ความเสี่ยงจากภูมิอากาศที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันมีความรุนแรงมากขึ้นหรือเกิดบ่อยขึ้น (เช่น พายุลูกเห็บ ฝนทิ้งช่วง เป็นต้น)?

การทำผังภาพและการบันทึก

จดบันทึกรายการความเสี่ยงจากภูมิอากาศและรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศลงบนบัตรคำ – หนึ่งความเสี่ยงต่อหนึ่งบัตรคำ และจดบันทึกแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลง (เช่น "+" สำหรับเพิ่มขึ้น "-" สำหรับลดลง)

ขั้นตอนที่ 3: ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

เรียงบัตรคำเป็นแถวไว้บนกระดาษแผ่นใหญ่จากบนลงล่าง และชวนคุยไปทีละบัตรคำโดยถามว่าแต่ละประเด็นก่อให้เกิดผลกระทบอะไรบ้างต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

คำถามชวนพูดคุย:

- ความเสี่ยงจากภูมิอากาศหรือความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ แต่ละประเด็นส่งผลกระทบอะไรบ้างต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชน?
- ผลกระทบดังกล่าวมีความรุนแรงมากแค่ไหน?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนในบัตรคำ หนึ่งผลกระทบต่อหนึ่งบัตรคำ หากผลกระทบบางเรื่องเป็นผลที่เกิดจากความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่มากกว่าหนึ่งอย่าง ให้นำบัตรคำเหล่านั้นมารวบรวมไว้ด้วยกัน จากนั้นให้ใส่สัญลักษณ์จุดขนาดต่างๆ กันลงบนบัตรคำ เพื่อแสดงถึงระดับความรุนแรงของผลกระทบ

C.4| ติดตามการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

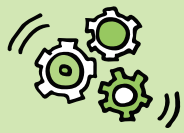

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 4: กลยุทธ์การปรับตัว

ตั้งคำถามว่าคนในชุมชนมีการจัดการกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างไรบ้าง หรืออาจจะใช้คำถามว่าคนในชุมชนทำอย่างไรเมื่อเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ (ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือฝนมาล่าช้าผิดปกติ เป็นต้น) และพวกเขาทำอะไรบ้างเพื่อเป็นการเตรียมตัวรับกับความเสี่ยงในอนาคต

คำถามชวนพูดคุย:

- กิจกรรมอะไรบ้างที่คนในชุมชนเริ่มดำเนินการไปแล้วเพื่อจัดการกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้?
- คนในชุมชนทำอะไรได้บ้าง เมื่อความเสี่ยงต่างๆ เหล่านั้นเกิดขึ้น
- พวกเขาเตรียมการอะไรเพื่อเตรียมรับมือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต?
- มีความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างที่คนในชุมชนทำแตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา?

การทำผังภาพและการบันทึก

จดบันทึกกิจกรรมและกลยุทธ์ทั้งหมดลงบนบัตรคำ ทั้งกิจกรรมที่ใช้ตอบสนองต่อเหตุการณ์ในอดีตและอนาคต: หนึ่งกิจกรรม/กลยุทธ์ ต่อหนึ่งบัตรคำ วางบัตรคำเหล่านี้ไว้ข้างความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 5: ความสำเร็จของการปรับตัว

นำบัตรคำเกี่ยวกับกลยุทธ์การปรับตัว มาชวนพูดคุยทีละประเด็นเพื่อประเมินว่ากลยุทธ์เหล่านั้นว่ามีส่วนช่วยหรือมีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อความเสี่ยงแค่ไหน หรืออาจถามความคิดเห็นโดยให้ผู้เข้าร่วมพิจารณาว่ากลยุทธ์ใดเป็นกลยุทธ์ที่ทำแล้วประสบความสำเร็จ

คำถามชวนพูดคุย:

- เมื่อพิจารณาบัตรคำเหล่านี้ – กลยุทธ์เหล่านี้มีส่วนช่วยหรือมีประสิทธิภาพแค่ไหนในการจัดการความเสี่ยง?

การทำผังภาพและการบันทึก

ทำสัญลักษณ์บนบัตรคำ สำหรับกลยุทธ์ที่คิดว่ามีประสิทธิภาพ และกลยุทธ์ที่ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ (เช่น ทำสัญลักษณ์ "+" สำหรับกรณีมีประสิทธิภาพ และ "-" สำหรับกรณีที่ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ)

ขั้นตอนที่ 6: ความคล่องตัวในการดำเนินการปรับตัว

นำบัตรคำเกี่ยวกับกลยุทธ์การปรับตัว มาชวนพูดคุยทีละประเด็นว่ามีความยากง่ายในการดำเนินกลยุทธ์ที่ผ่านมา และพูดคุยต่อเกี่ยวกับทรัพยากร (เครื่องมือ) หรือองค์ความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินการตามกลยุทธ์เหล่านี้

คำถามชวนพูดคุย:

- กลยุทธ์เหล่านี้ดำเนินการได้ยากหรือง่าย?

การทำผังภาพและการบันทึก

ทำสัญลักษณ์บนบัตรคำ (เช่น "ง" สำหรับง่าย, "ย" สำหรับยาก)

ขั้นตอนที่ 7: ปัจจัยสนับสนุนและข้อจำกัด

นำบัตรคำเกี่ยวกับกลยุทธ์การปรับตัว มาชวนพูดคุยทีละประเด็น โดยถามผู้เข้าร่วมว่ามีปัจจัยอะไรที่เป็นตัวช่วยสนับสนุนพวกเขาในการดำเนินกลยุทธ์เหล่านั้น และปัจจัยใดที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินการตามกลยุทธ์

คำถามชวนพูดคุย:

- ให้ดูบัตรคำแล้วพูดคุยว่ามีอะไรบ้างที่ช่วยให้สามารถดำเนินการได้ง่ายขึ้น มีอะไรที่ช่วยให้คุณสามารถดำเนินการตามกลยุทธ์เหล่านี้ได้?
- มีอะไรที่ทำให้การดำเนินการทำได้ยาก หรือเหตุใดคนบางกลุ่มจึงไม่ดำเนินการ/ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เหล่านั้น?
- กลยุทธ์เหล่านี้ทำให้เกิดความเสี่ยงอื่นๆ ตามมาหรือไม่ หรือมีผลต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากดำเนินการ?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนลงบนบัตรคำสีเขียว และข้อจำกัดลงบนบัตรคำสีแดง และเรียงบัตรคำไว้ข้างกลยุทธ์การปรับตัวที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 8: แนวทางในอนาคต

จากผลการพูดคุยในขั้นตอนต่างๆ ที่ผ่านมา ชวนผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการรับมือในอนาคต

คำถามชวนพูดคุย:

- ความเสี่ยงใดบ้างที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต?
- กลยุทธ์ใดบ้างที่พิสูจน์ได้ว่าดำเนินการได้ผลจริง?
- กลยุทธ์ใดบ้างที่สามารถนำมาใช้เพื่อช่วยเตรียมความพร้อมสำหรับจัดการกับความเสี่ยงเหล่านี้ในอนาคต?
- จะต้องใช้ทรัพยากรหรือมีโอกาสอะไรบ้างที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการความเสี่ยงต่างๆ?

การทำผังภาพและการบันทึก

จดบันทึกประเด็นหลัก (เช่น ความเสี่ยงหลักๆ ที่ผู้เข้าร่วมเห็นว่าน่าจะทวีความรุนแรงขึ้น กิจกรรมที่โครงการสามารถเริ่มดำเนินการได้ ทรัพยากรสำคัญที่ต้องรวบรวม/บูรณาการ เป็นต้น) ลงบนบัตรคำหรือในกระดาษแผ่นใหญ่

ขั้นตอนที่ 9: กล่าวปิดกิจกรรม

กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมที่สละเวลามาให้ข้อมูล

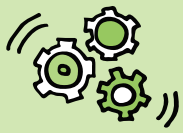

กระบวนการ

ผลลัพธ์จากกิจกรรมนี้ คือ ภาพรวมของผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และกลยุทธ์ในการปรับตัวที่เกี่ยวข้องทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ค่อยประสบความสำเร็จ กิจกรรมนี้ยังทำให้คุณเข้าใจมุมมองของชุมชนในพื้นที่โครงการมากขึ้นต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ผลลัพธ์จากกิจกรรมยังทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความเปราะบางและขีดความสามารถในการปรับตัวของชุมชนในการจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดจากภูมิอากาศและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ซึ่งจะช่วยให้คุณใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้เกิดความเปลี่ยนแปลง และเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์การปรับตัวโดยชุมชนเป็นฐาน

ภาพตัวอย่างผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและกลยุทธ์การปรับตัว:

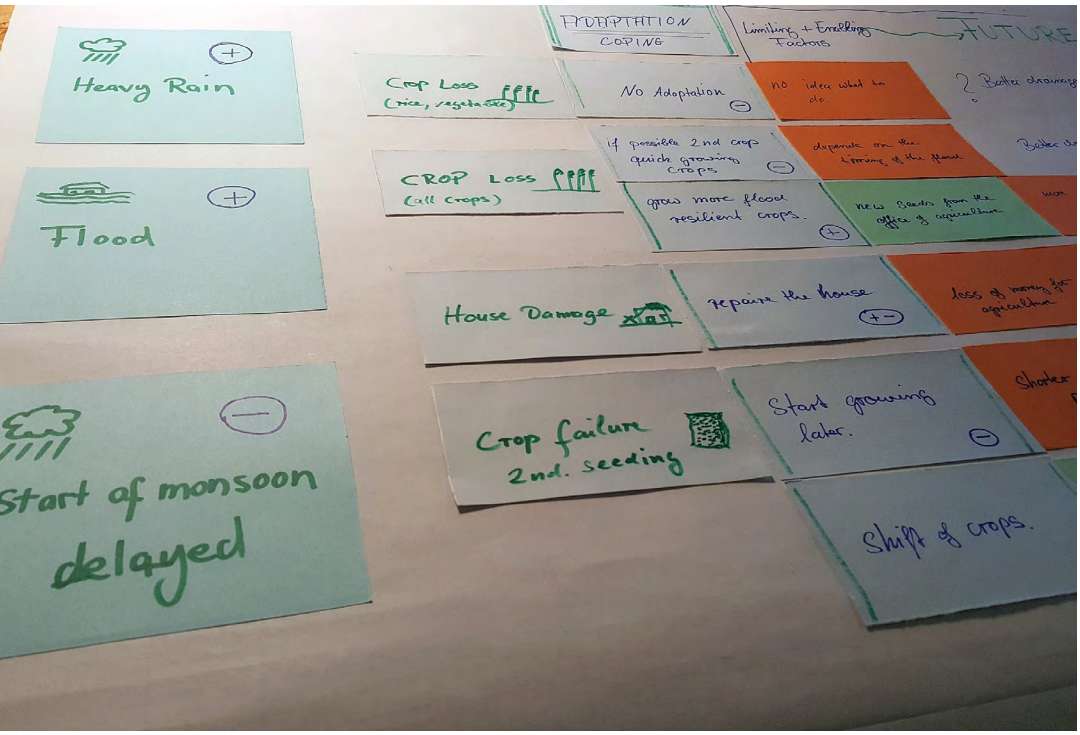

ผลลัพธ์

บันทึก: อาจนำเทคนิคที่ใช้ในกิจกรรม C.2 (การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) มาใช้จัดทำแผนผังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนการปรับตัว กิจกรรมนี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลตั้งต้นสำหรับกิจกรรม C.5 (แผนผังการปรับตัวและการย้ายถิ่น)

C.5| แผนผังการปรับตัวและการย้ายถิ่น

ค้นหากลยุทธ์การปรับตัวจากการย้ายถิ่น

เป้าหมาย

- ค้นหาว่าการย้ายถิ่นที่มีอยู่และการย้ายถิ่นที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจะสามารถใช้เป็นแนวทางที่ช่วยสนับสนุนกลยุทธ์การปรับตัวได้อย่างไร
- ค้นหาว่าจะสามารถขยายผลเชิงบวกของการย้ายถิ่นได้อย่างไร? และจะบรรเทาผลเชิงลบจากการย้ายถิ่นได้อย่างไร
- สร้างความตระหนักถึงประโยชน์และความท้าทายของการย้ายถิ่นเพื่อการปรับตัว

คำอธิบาย

การย้ายถิ่นสามารถเป็นส่วนสำคัญในกลยุทธ์การปรับตัวได้ แต่ในทางกลับกันการย้ายถิ่นก็สามารถส่งผลเชิงลบได้เช่นกัน กิจกรรมนี้จะช่วยค้นหาบทบาทของการย้ายถิ่นสำหรับกลยุทธ์การปรับตัว โดยเน้นที่ประโยชน์หรือผลเชิงบวกในปัจจุบันของการย้ายถิ่นที่อาจไม่ค่อยถูกพูดคุย

กิจกรรมนี้ประกอบด้วยสองส่วน (1) การค้นหาว่าการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นจะสนับสนุนกลยุทธ์การปรับตัวได้อย่างไร และ (2) จะขยายผลเชิงบวกของการย้ายถิ่นได้อย่างไร และจะบรรเทาหรือบรรเทาผลเชิงลบจากการย้ายถิ่นอย่างไร

ผลจากกิจกรรมนี้สามารถใช้เพื่อบูรณาการประเด็นการย้ายถิ่นในกระบวนการวางแผนการปรับตัว หรือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเฉพาะบางอย่างของโครงการที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่น

- สถานที่ประชุม (เช่น ศาลาหมู่บ้าน) ที่มีโต๊ะหรือผนัง ขนาดใหญ่
- วิทยากรกระบวนการและผู้จดบันทึกข้อมูล
- แผ่นกระดาษสีน้ำตาลขนาดใหญ่ (3 แผ่น)
- บัตรคำสี: เช่น แดง เขียว และขาว เป็นต้น
- มาร์กเกอร์สี
- อาหารว่างและเครื่องดื่ม

อุปกรณ์

เวลา

2 ชั่วโมง

การเตรียมการ: เนื่องจากกิจกรรมนี้ใช้ข้อมูลจากกิจกรรม C.3 และ C.4 ให้นำบัตรคำกลยุทธ์การปรับตัว (จากกิจกรรม C.4 การติดตามการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและกลยุทธ์การปรับตัว) และบัตรคำเกี่ยวกับผลเชิงบวกและเชิงลบของการย้ายถิ่น (จากกิจกรรม C.3 “แผนผังผลกระทบ”)

คำแนะนำ: หากคุณยังไม่ได้ทำกิจกรรม C.3 และกิจกรรม C.4 คุณอาจจะปรับกิจกรรมนี้เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับกลยุทธ์การปรับตัว (ต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ/ความเสี่ยงจากภูมิอากาศ) รวมทั้งพูดคุยเกี่ยวกับผลเชิงบวกและผลเชิงลบของการย้ายถิ่นในช่วงแรกของการทำกิจกรรมนี้

ผู้เข้าร่วมควรประกอบด้วยกลุ่มคนเหล่านี้:

- ตัวแทนจากส่วนต่างๆ ในชุมชน ซึ่งรวมทั้งผู้ชาย ผู้หญิง ผู้สูงอายุ คนหนุ่มสาว และตัวแทนจากกลุ่มฐานะต่างๆ กัน
- พยายามเชิญตัวแทนคนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการย้ายถิ่น หรือ คนที่มีการปรับตัวได้ดีกับสถานการณ์และปัญหาด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

จำนวนผู้เข้าร่วม: 6-12 คน

ผู้เข้าร่วม

ขั้นตอนที่ 1: ชี้แจงกิจกรรม

แนะนำตัวเองและโครงการ และขอบคุณผู้เข้าร่วมในการสละเวลา แนะนำแนวคิดการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ โดยใช้คำที่เข้าใจง่าย (ดูรายละเอียดในส่วน B) และอธิบายเป้าหมายของกิจกรรมนี้: เพื่อทำความเข้าใจถึงอิทธิพลของการย้ายถิ่นต่อกลยุทธ์การปรับตัว

ขั้นตอนที่ 2: จัดทำ "แผนผัง" การย้ายถิ่นกับกลยุทธ์การปรับตัว

ติดบัตรคำเกี่ยวกับกลยุทธ์การปรับตัวบนผนัง กระดาน หรือบนพื้น ถามผู้เข้าร่วมว่าต้องการเพิ่มหรือดึงกลยุทธ์ใดออกหรือไม่ (โดยเฉพาะเมื่อผู้เข้าร่วมเป็นคนละกลุ่มกับที่ทำกิจกรรมก่อนหน้านี้)

จากนั้นคุยไปตามบัตรคำทีละใบและถามว่าการย้ายถิ่นส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การปรับตัวแต่ละประเด็นอย่างไร

กระบวนการ

คำถามชวนพูดคุย:

- เมื่อพิจารณากลยุทธ์การปรับตัวแต่ละประเด็น การย้ายถิ่นมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นเหล่านี้หรือไม่?
- การย้ายถิ่นมีส่วนช่วยสนับสนุนกลยุทธ์การปรับตัวเหล่านี้หรือไม่ หรืออาจส่งผลในการรบกวนการดำเนินการตามกลยุทธ์เหล่านี้หรือไม่?
- เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น?
- มีประเด็นเฉพาะด้านของการย้ายถิ่นอะไรบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้อง?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกประเด็นของการย้ายถิ่นและเหตุผลลงบนบัตรคำ หนึ่งประเด็นต่อหนึ่งบัตรคำ ใช้บัตรคำสีเขียวเขียนประเด็นที่ช่วยสนับสนุน และบัตรคำสีแดงเขียนประเด็นที่เป็นอุปสรรค หากมีประเด็นไหนที่มีความเชื่อมโยงชัดเจน อาจจะเขียนสัญลักษณ์บนบัตรคำ เช่น รูปวงกลมทึบ ติดบัตรคำเหล่านี้ข้างๆ บัตรคำเกี่ยวกับกลยุทธ์การปรับตัวที่มีความเกี่ยวข้องกัน

C.5| แผนผังการปรับตัวและการย้ายถิ่น

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 3: ต่อยอดในการสนับสนุนและการบรรเทาผลเชิงลบของการย้ายถิ่นต่อการปรับตัว

ใช้บัตรคำที่ได้จากการพูดคุยในขั้นตอนที่ 2 สอบถามผู้เข้าร่วมว่าจะสามารถขยายประเด็นเชิงบวกและจะบรรเทาประเด็นเชิงลบได้อย่างไรบ้าง

คำถามชวนพูดคุย:

- ช่วยพิจารณาประเด็นการย้ายถิ่นที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมการปรับตัว – ควรจะเพิ่ม/ขยายผลเชิงบวกนี้ได้อย่างไร?
- และเมื่อพิจารณาประเด็นเชิงลบ – ควรจะแก้ไขหรือหลีกเลี่ยงประเด็นเหล่านี้ได้อย่างไร? และอดีตที่ผ่านมาคนในชุมชนมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง?

การทำผังภาพและการบันทึก

จดบันทึกความคิดเห็นสำหรับการต่อยอดและลดผลกระทบ โดยบันทึกหนึ่งประเด็นต่อหนึ่งบัตรคำ และติดไว้ข้างบัตรคำเกี่ยวกับการย้ายถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4: ต่อยอดผลเชิงบวกและการบรรเทาผลเชิงลบของการย้ายถิ่นในด้านอื่น ๆ

นำบัตรคำเกี่ยวกับผลเชิงบวกและผลเชิงลบของการย้ายถิ่น (จากแผนผังผลกระทบจากการย้ายถิ่นในกิจกรรม C.3) ติดไว้บนกระดาน โต๊ะ หรือบนพื้น หากยังไม่ได้พูดคุยในขั้นตอนที่ 3 ให้ถามผู้เข้าร่วมตามผลเชิงบวกและเชิงลบทีละประเด็นว่าจะขยายผลหรือหลีกเลี่ยงได้อย่างไร

คำถามชวนพูดคุย:

- สำหรับบัตรคำแต่ละใบเกี่ยวกับผลเชิงบวกคุณคิดว่าจะสามารถเพิ่มหรือขยายผลเชิงบวกนี้ได้อย่างไร?
- และเมื่อพิจารณาบัตรคำที่เป็นผลเชิงลบ ควรจะบรรเทาหรือหลีกเลี่ยงผลเชิงลบนี้ได้อย่างไร?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกประเด็นในการจัดการกับผลเชิงลบของการย้ายถิ่นบนบัตรคำสีแดง และความคิดเห็นเพื่อเพิ่มผลเชิงบวกลงในบัตรคำสีเขียว ติดบัตรคำนี้ไว้ข้างผลกระทบที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 5: สรุปและกล่าวปิดกิจกรรม

ให้ผู้เข้าร่วมช่วยสรุปแผนผังที่เสร็จแล้ว และถามคำถามเพิ่มเติมหากยังมีประเด็นที่ไม่ชัดเจน กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมที่สละเวลาและร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์

ผลลัพธ์

ผลจากกิจกรรมนี้ คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นทั้งที่มีส่วนช่วยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมในการปรับตัว ในขณะเดียวกันผลลัพธ์ยังแสดงให้เห็นว่าจะสามารถต่อยอดหรือขยายผลเชิงบวกจากการย้ายถิ่น และจะบรรเทาหรือหลีกเลี่ยงผลเชิงลบได้อย่างไร

ตัวอย่างแผนผัง ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนและข้อจำกัด:

กรณีศึกษา

การผลิตแคปหมูในชุมชน

เมื่อกชกรต้องออกจากงานโรงงานในกรุงเทพฯ เนื่องจากเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2554 เธอตามสามีกลับมาที่บ้านเกิดของเขาซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่ห่างไกลในภาคเหนือของไทย เนื่องจากไม่มีทักษะทางการเกษตรเลย กชกรจึงชักชวนให้สามีออกไปขายผลไม้ในตลาดใกล้หมู่บ้านเพื่อหารายได้เข้าบ้าน แต่ธุรกิจนี้มีแนวโน้มไม่ค่อยดีนักในระยะยาว เนื่องจากความห่างไกลของหมู่บ้านและต้องเดินทางออกไปค้าขายบ่อย แต่กชกรยังคงมุ่งมั่นจนกระทั่งได้แรงบันดาลใจจากเพื่อนของสามีคนหนึ่งในการทำแคปหมูขาย กชกรและสามีจึงซื้อสูตรการทำแคปหมูมาจากเพื่อนคนนั้นและเริ่มผลิตแคปหมูขายในอำเภอที่พวกเขาพักอาศัยอยู่ โดยกชกรจะซื้อหนังหมูมาจากโรงงานแล้วนำมาแปรรูปเองที่บ้านตั้งแต่การต้มจนกระทั่งการบรรจุถุง ตอนนี้กชกรสามารถมีแหล่งรายได้ที่นอกเหนือจากการทำเกษตรโดยการทำธุรกิจขนาดเล็กในครัวเรือน และสามารถเริ่มทำธุรกิจนี้ได้อย่างเป็นอิสระ เช่น ไม่ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อผลผลิตจากครอบครัวไปขายให้ ความห่างไกลของหมู่บ้านยังคงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่ง แต่เพราะกชกรต้องการใช้ชีวิตในหมู่บ้านในช่วงเวลานี้ และก็มุ่งมั่นจะพัฒนาธุรกิจของเธอไปทีละขั้นโดยกระบวนการแบบทำไปเรียนรู้ไป

C.6| ประมวลผลการวิเคราะห์

ค้นหาปัจจัยเพื่อสนับสนุนวิถีชีวิตและการปรับตัวของชุมชน

เป้าหมาย

- เพื่อวิเคราะห์ผลการประเมินจากกิจกรรมที่ผ่านมาอย่างเป็นระบบ
- "กรอง" เอาข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงวิถีชีวิตชุมชนและการปรับตัว

คำอธิบาย

กิจกรรมนี้ช่วยในการทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำการรวบรวมไว้จากกิจกรรมต่างๆ ก่อนหน้านี้อย่างเป็นระบบ ซึ่งกิจกรรมนี้สามารถประยุกต์กับผลการประเมินด้านใดก็ได้ เพราะมีความเหมาะสมกับเครื่องมือที่นำมาใช้ในคู่มือนี้ หรือเครื่องมือที่ใช้ในคู่มือการวิเคราะห์ขีดความสามารถและความเปราะบางของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (คู่มือ CVCA) (ดูเอกสารเพิ่มเติม)

กิจกรรมนี้ประยุกต์มาจากแนวคิด ORID เกี่ยวกับ 'การสนทนาอย่างมีเป้าหมาย' ที่มุ่งการสรุปและตีความข้อมูล และประสบการณ์ โดยกระบวนการจะช่วยแบ่งแยกการรายงานข้อมูลที่พึงประสงค์ มุมมองของผู้เข้าร่วมต่อข้อมูลดังกล่าว การตีความข้อมูล และการตัดสินใจแนวทางเพื่อ ดำเนินการในอนาคต (ข้อ มูลเพิ่มเติม ดูเอกสารเช่น "The Art of Focused Conversation")

- สถานที่ประชุมที่มีโต๊ะหรือผนังขนาดใหญ่
- แผ่นกระดาษสีน้ำตาลขนาดใหญ่
- กระดาษฟลิปชาร์ท
- บัตรคำสีจำนวน 4 สี
- มาร์กเกอร์สี (อย่างน้อยเท่าจำนวนผู้เข้าร่วม)
- อาหารว่างและเครื่องดื่ม
- ผลการประเมินจากกิจกรรมที่ผ่านมา
- (เช่น จากคู่มือนี้ หรือ CVCA): ที่เขียนไว้ในแผ่นกระดาษสีน้ำตาลขนาดใหญ่ ทั้งผังวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แผนที่การโยกย้าย ลำดับเหตุการณ์สำคัญ แผนที่เสี่ยงภัย ตารางประเมินความเสี่ยง เป็นต้น

อุปกรณ์

เวลา

4 - 6 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับปริมาณของผลการประเมิน

บันทึก: กิจกรรมนี้ไม่ได้ทำครั้งเดียวจบ แต่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะใช้เวลาหลายวันในการทำงานร่วมกัน และ/หรือเป็นการเชิญผู้เข้าร่วมมาพูดคุยหลายครั้งเพื่อให้ได้ข้อสรุป

จำนวนผู้เข้าร่วม: ขึ้นอยู่กับองค์กรและทีมงานโครงการ

- ผู้เข้าร่วม คือ ทีมงานภาคสนามและวิทยากรกระบวนการที่จัดกิจกรรมการประเมินต่างๆ
- รวมทั้งทีมงานภาคสนามที่จะต้องทำงานในโครงการ/ชุมชน (หากกลุ่มนี้ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับกลุ่มแรก)

ผู้เข้าร่วม

กิจกรรมนี้ประกอบด้วยสี่ส่วนหลัก (ตัวอักษรที่ขีดเส้นใต้คือขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการ ORID):

1. การรวบรวมผลที่สำคัญที่สุดจากการประเมิน (Objective facts หรือ ข้อเท็จจริงที่พึงประสงค์)
2. จดบันทึกว่าผู้เข้าร่วมมีมุมมองต่อข้อเท็จจริงนี้อย่างไร ทั้งด้านความรู้สึกและอารมณ์ (Reflection part หรือ ช่วงการทบทวน)
3. ทำรายการความคิดเห็นที่สำคัญเกี่ยวกับการปรับตัวและวิถีชีวิตชุมชน (Interpretation หรือ การตีความ)
4. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ควรสื่อสารกลับสู่ชุมชน (Decision หรือ การตัดสินใจ)

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 1: เตรียมการ

นำกระดาษที่บันทึกผลจากการประเมินที่ผ่านมา (ลำดับเหตุการณ์สำคัญ แผนที่เสี่ยงภัย แผนที่การโยกย้าย เป็นต้น) มาติดไว้ในห้อง เช่น แขวน/ติดไว้กับผนัง โดยผู้เข้าร่วมจะต้องสามารถเดินดูข้อมูลต่างๆ ที่ติดเอาไว้ได้

ขั้นตอนที่ 2: ชี้แจงกิจกรรม

ชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ทีมงานที่เข้าร่วมกิจกรรมทราบ และขอให้เดินดูข้อมูลและแผนผังจากกิจกรรมการประเมินที่ผ่านมา

ขั้นตอนที่ 3: รวบรวมข้อเท็จจริงที่พึงประสงค์

รวบรวมข้อเท็จจริงที่สำคัญเกี่ยวกับชุมชน ทั้งความเปราะบางของชุมชน ปัญหา กลยุทธ์การปรับตัว เป็นต้น ที่ได้จากการประเมินที่ผ่านมา

คำถามชวนพูดคุย:

- ข้อมูล (ที่พึงประสงค์) อะไรบ้างที่สามารถดึงออกมาจากการประเมินภายใต้สถานการณ์ชุมชนเผชิญอยู่?
- พิจารณากลุ่มคนที่เปราะบาง และสาเหตุของความเปราะบาง ความเสี่ยงที่เปิดรับ กลยุทธ์การปรับตัวที่มี ทรัพยากร หรือโอกาสที่ชุมชนมีอยู่?

การทำผังภาพและการบันทึก

ให้ผู้เข้าร่วมจดบันทึกข้อมูลบนบัตรคำ หนึ่งประเด็นต่อหนึ่งบัตรคำ

C.6| ประมวลผลการวิเคราะห์

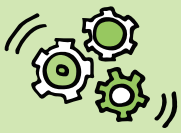

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 4: จัดกลุ่มข้อมูล

จัดกลุ่มบัตรคำที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 โดยนำมาบัตรคำกลุ่มเดียวกันติดไว้ใกล้ๆ กัน กำหนดหัวข้อสำหรับแต่ละกลุ่มแล้วเขียนหัวข้อติดไว้

ขั้นตอนที่ 5: การทบทวนความรู้สึก

ผู้เข้าร่วมคิดเห็นอย่างไรกับข้อมูลเหล่านี้? รวบรวมความรู้สึก ความคิดเห็น และทัศนคติ จากบัตรคำที่มีและการจัดกลุ่มเหล่านั้น

คำถามชวนพูดคุย:

- คุณเชื่อมโยงกับบัตรคำเหล่านี้อย่างไร?
- มีอะไรบ้างที่ทำให้ประหลาดใจ?
- อะไรที่ทำให้มีกำลังใจ และอะไรทำให้รู้สึกผิดหวัง?
- สิ่งเหล่านี้ทำให้คุณรู้สึกอย่างไร?

การทำผังภาพและการบันทึก

ให้ผู้เข้าร่วมบันทึกความรู้สึกของตนเองลงบนบัตรคำสีต่างๆ กัน และเพิ่มเข้าไปในกลุ่มบัตรคำที่ติดไว้

ขั้นตอนที่ 6: การตีความ/ปัจจัยสนับสนุนและข้อจำกัด

ผลจากขั้นตอนที่ 1-5 เขียนรายการปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนและเป็นข้อจำกัดในการปรับปรุงวิถีชีวิตและปรับตัว รวมทั้งพยายามค้นหาองค์ความรู้อื่นๆ ที่ยังขาดอยู่/จำเป็น

คำถามชวนพูดคุย:

- ข้อมูลนี้บอกอะไรเราบ้าง?
- อะไรคือปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนชุมชนให้มีวิถีชีวิตที่ดี หรือเพื่อช่วยปรับปรุงวิถีชีวิตให้ดีขึ้นและเพื่อปรับตัวต่อความเสี่ยงจากภูมิอากาศ?
- อะไรคือปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาหรือปรับตัวของชุมชน? [จัดเรียงตามลำดับความสำคัญ]
- ยังมีข้อมูลอะไรที่ตกหล่นบ้าง – เราควรต้องรู้อะไรอีกบ้าง?

การทำผังภาพและการบันทึก

บันทึกปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนและที่เป็นข้อจำกัดบนบัตรคำและเรียงตามความสำคัญ โดยเรียงเป็นสองกลุ่มบนฟลิปชาร์ท

ขั้นตอนที่ 7: การตัดสินใจ

พูดคุยถึงผลจากขั้นตอนที่ 6 และตัดสินใจว่าควรสื่อสารอะไรกลับสู่ชุมชน และพูดคุยว่าจะมีการนำเสนออย่างไร รวมทั้งการชี้แจงโครงการ และหารือชุมชนเกี่ยวกับขั้นตอนต่อไป

คำถามชวนพูดคุย:

- เราพูดคุยประเด็นต่างๆ ครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องหรือยัง?
- มีประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และควรสื่อสารกับชุมชนอีกหรือไม่?
- เราควรทำอย่างไรกับข้อมูลที่ยังขาดอยู่ในขั้นตอนที่ 6?

ขั้นตอนที่ 8: ปิดการพูดคุย

กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมสำหรับเวลาและความคิดเห็น

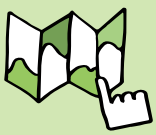

ผลลัพธ์

ผลของกิจกรรมนี้ คือ รายการเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดสำหรับการปรับปรุงวิถีชีวิตและการปรับตัวของชุมชน และยังทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และความเข้าใจของผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ชุมชนเผชิญอยู่

กรณีศึกษา

เกลือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน: การพัฒนาธุรกิจท้องถิ่นจากประสบการณ์ที่สั่งสมจากการเป็นผู้ย้ายถิ่น

เมื่อยังเป็นวัยรุ่นภิรมย์ย้ายเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ต่อมาก็ย้ายลงไปทางภาคใต้ และเดินทางต่อไปที่ประเทศมาเลเซียเพื่อไปทำงานในสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมัน ภิรมย์แทบไม่ได้กลับบ้านเลย ซึ่งเขาเดินทางและทำงานนอกชุมชนจนเข้าช่วงวัย 30 ต้นๆ เมื่อกลับมาอยู่ที่บ้าน ภิรมย์พบว่าธุรกิจเกี่ยวกับนาเกลือมีแนวโน้มที่ดีมากกว่าการทำนาข้าว เขาจึงค่อยๆ เปลี่ยนพื้นที่นาข้าวของภรรยามาเป็นนาเกลือ และนำรายได้จากการทำนาเกลือมาซื้อที่ดินเพิ่มแล้วปลูกยางพารากับปาล์มน้ำมัน แต่เพราะพืชทั้งสองสร้างรายได้เท่าการทำนาเกลือ ภิรมย์จึงลงทุนซื้อที่เพิ่มอีก 60 ไร่ ปัจจุบันเขามีการจ้างแรงงานทั้งแบบรายวันและรายเดือน ซึ่งกรณีของภิรมย์จะเห็นว่าเขาสามารถใช้ประสบการณ์เกี่ยวกับการเกษตรที่เรียนรู้จากการไปทำงานนอกชุมชน ทำให้เขากลายเป็นเกษตรกรนาเกลือและเจ้าของสวนที่ประสบความสำเร็จ เขายังแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและความริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ๆ โดยการปลูกพืชที่ยังไม่ค่อยคนปลูกในพื้นที่และพืชที่ใช้ทรัพยากรน้อย นอกจากนี้ภิรมย์ยังสร้างงานให้กับคนในชุมชนและช่วยเพิ่มช่องทางเศรษฐกิจใหม่แก่ชุมชน

C.7| กำหนดวิสัยทัศน์ในการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่

บูรณาการมุมมองของผู้ย้ายถิ่น

เป้าหมาย

- เพื่อบูรณาการครัวเรือนของผู้ย้ายถิ่นและคนในชุมชนในกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์และวางแผน
- เพื่อนำผลเชิงบวกและลบของการย้ายถิ่นมาพิจารณาในกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์และวางแผน

คำอธิบาย

กระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนมีเป้าหมายเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก โดยกระบวนการนี้มักจะมีวิทยากรกระบวนการจากภายนอกมาช่วยนำกระบวนการ (เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนหรือนักพัฒนาชุมชน) ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่กระตุ้นการประสานงาน และวางแผนร่วมกันระหว่างคนในชุมชนผ่านการค้นหาความต้องการ โอกาส และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมในการดำเนินการต่อไป

ในกระบวนการนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้ย้ายถิ่นหรือคนที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำประเด็นการย้ายถิ่นและผู้ย้ายถิ่นมาพิจารณาในกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ด้วย เนื่องจากผู้ที่เคยย้ายถิ่นมักจะเป็นกลุ่มคนที่ค่อนข้างมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคม เช่น เป็นหัวหน้าครัวเรือนต่างๆ นอกจากนี้ผลของการย้ายถิ่นในทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกิจกรรมการพัฒนาทั้งหลาย

ซึ่งการปรับกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ในรูปแบบนี้จะช่วยเชื่อมโยงถึงสมาชิกของชุมชนที่ขณะนี้ไม่ได้อยู่ในชุมชน รวมทั้งพิจารณาผลที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไว้ด้วย

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดกระบวนการ คือ:

- มีการจัดกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ อย่างน้อยเป็น 2 ครั้ง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีเวลาเพียงพอในการปรึกษาหารือกับสมาชิกของครัวเรือนที่อยู่นอกชุมชนในปัจจุบันเกี่ยวกับเนื้อหาและการตัดสินใจที่สำคัญ
- นำประเด็นด้านการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่มาเป็นประเด็นหนึ่งในกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ (เช่น ผลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร)

- สถานที่ประชุมที่มีฝาผนังหรือโต๊ะขนาดใหญ่เพื่อวางแผ่นกระดาษขนาดใหญ่/ติดบัตรคำ
- วิทยากรกระบวนการหนึ่งหรือสองคน
- ผู้บันทึกข้อมูล 2 คน (อาจเป็นคนในชุมชน)
- แผ่นกระดาษขนาดใหญ่ (ขนาด A0 หรือ กระดาษสีน้ำตาลขนาดใหญ่สำหรับประชุมกลุ่ม)
- กระดาษขนาดเล็ก/บัตรคำ (เช่น ขนาด A1)
- เทปกาว หมุดปัก หรือแท่งกาว
- ปากกามาร์กเกอร์

อุปกรณ์

เวลา

แบ่งเป็น 2 ครั้ง

แต่ละช่วงใช้เวลา 0.5-1 วัน

ผู้เข้าร่วมควรเป็นตัวแทนจากกลุ่มฐานะและสังคมต่างๆ ในชุมชน (เยาวชน ผู้สูงอายุในชุมชน ตัวแทนทั้งผู้ชายและผู้หญิง เกษตรกร และกลุ่มอาชีพอื่นๆ เป็นต้น)

จำนวนผู้เข้าร่วม: 30-70 คน

ผู้เข้าร่วม

คุณสามารถจัดกระบวนการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้:

ขั้นตอนที่ 1: การเตรียมการ

ประชุมเตรียมการร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่อหารือเกี่ยวกับขอบเขต วัตถุประสงค์ และผลลัพธ์จากกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความคาดหวังที่ไม่เป็นจริง และเพื่อกำหนดวันที่คนกลุ่มต่างๆในชุมชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ รวมทั้งเพื่อคัดเลือกวิทยากรกระบวนการในท้องถิ่นที่สามารถช่วยนำการประชุมและผู้จดบันทึกกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์

ขั้นตอนที่ 2: ชี้แจงกิจกรรม

แนะนำตัวเองและโครงการ และขอบคุณผู้เข้าร่วมในการสละเวลา อธิบายเป้าหมายและขั้นตอนของกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3: ทบทวน

นำเสนอผลการประเมินจากกิจกรรมที่ผ่านมา (เช่น การวิเคราะห์ขีดความสามารถและความเปราะบางของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ – CVCA หรือการประเมินการย้ายถิ่น โดยอาจมีการสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้เบื้องต้น โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ที่ระบุในคู่มือนี้ในข้อ 4.6) และ/หรือข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (ตัวอย่างเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิอากาศในอดีตและการคาดการณ์สถานการณ์ในอนาคต สถานการณ์การย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงประชากร และแนวโน้มทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ควรมีการนำเสนอข้อมูลเหล่านี้ในรูปแบบที่น่าสนใจแก่ผู้เข้าร่วม เช่น นำเสนอข้อมูลการคาดการณ์ภูมิอากาศในแต่ละสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงในด้านปริมาณและรูปแบบของฝนเป็นต้น)

ขั้นตอนที่ 4: การระดมสมอง

ให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันระดมสมองว่าอยากเห็นชุมชนของพวกเขาเป็นอย่างไรในอนาคต รวมทั้งจะมีแนวทางจัดการกับประเด็นที่กล่าวถึงในขั้นตอนที่ 3 อย่างไร หรือมีโอกาส หรือกลไกสนับสนุนช่องทางใดบ้างที่สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ บันทึกประเด็นที่มีการเสนอแนะบนบัตรคำและจัดกลุ่มข้อเสนอแนะเป็นประเด็นสำคัญด้านต่างๆ หรือประเด็นหลักที่ผู้เข้าร่วมคุ้นเคย (เช่น ด้านเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน)

ขั้นตอนที่ 5: การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา

นำประเด็นสำคัญจากการจัดกลุ่มบัตรคำมารวมให้เป็นประโยคที่แสดงถึงเป้าหมายการพัฒนา (เช่น "เราต้องการให้สมาชิกแต่ละคนในชุมชนได้รับเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน")

กระบวนการ

ทั้งนี้กระบวนการในการกำหนดวิสัยทัศน์มีอยู่หลากหลายแบบและองค์กรต่างๆ ก็พัฒนารูปแบบพื้นฐานของตนเองขึ้นมา กระบวนการที่กล่าวถึงในคู่มือนี้มีที่มาจาก เครื่องมือกำหนดวิสัยทัศน์สำหรับการจัดการลุ่มน้ำที่พัฒนาโดยองค์การแคร์ (CARE visioning tool for Community Watershed Management)

C.7| กำหนดวิสัยทัศน์ในการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่

กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 6: จัดลำดับความสำคัญ

จัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ได้จากการพูดคุยโดยใช้เกณฑ์ต่างๆ เช่น ความเกี่ยวข้อง ความเร่งด่วน ความสอดคล้องกัน ร่วมกับวัตถุประสงค์การพัฒนาอื่นๆ หรือพิจารณาถึงความยั่งยืนในระยะยาว และชี้แจงในที่ประชุมว่าหน่วยงานของคุณจะสามารถช่วยในประเด็นใดได้บ้าง และองค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ที่ควรประสานงานมีหน่วยงานใดบ้าง

ขั้นตอนที่ 7: แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขยับจากแผนภาพที่เป็นผลจากขั้นตอนสุดท้ายไว้กับชุมชนและขอให้ผู้เข้าร่วมนำประเด็นต่างๆ ไปพูดคุยกันเพิ่มเติม โดยเฉพาะพูดคุยกับสมาชิกครัวเรือน (ผู้ย้ายถิ่น) ที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน

หลังเสร็จจากการจัดกิจกรรมในแรก ให้เว้นช่วงประมาณ 2-3 สัปดาห์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยประเด็นเหล่านั้นภายในชุมชน โดยเฉพาะพูดคุยกับสมาชิกครัวเรือน (ผู้ย้ายถิ่น) ที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน

ในการประชุมครั้งต่อไปกับชุมชน:

ขั้นตอนที่ 8: การทบทวน

ทบทวนประเด็นสำคัญที่ชุมชนช่วยกันเสนอแนะ และลำดับความสำคัญ และสอบถามผู้เข้าร่วมว่ามีข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติมหรือประเด็นที่ต้องการเปลี่ยนแปลง หรือปรับเปลี่ยนลำดับความสำคัญหรือไม่

ขั้นตอนที่ 9: ประเมินความเป็นไปได้และหน่วยงานสนับสนุน

ประเมินประเด็นสำคัญต่างๆ ที่หน่วยงานของคุณสามารถให้การสนับสนุนชุมชนได้ และประเด็นที่องค์กรหรือสถาบันอื่นๆ สามารถเข้ามาช่วยหนุนเสริมได้

ขั้นตอนที่ 10: การวางแผนดำเนินงาน

พูดคุยประเด็นสำคัญส่วนใหญ่ (ขึ้นอยู่กับจำนวนประเด็นที่ชุมชนให้ความสำคัญ) ว่าควรทำอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านี้: โดยที่กิจกรรมที่จำเป็นต้องดำเนินการมีอะไรบ้าง? ต้องใช้ทรัพยากรอะไรในการดำเนินการบ้าง? ควรดำเนินการอะไรเป็นอันดับแรก และใครควรเป็นผู้รับผิดชอบหลัก?

ขั้นตอนที่ 11: จัดทำแผนปฏิบัติการ

ตกลงร่วมกันว่าจะขับเคลื่อนเป้าหมายเหล่านี้ไปสู่การพัฒนาแผนปฏิบัติการ ภายใต้กรอบการดำเนินงานหน่วยงานคุณได้อย่างไร (รวมถึงการจัดสรรงบประมาณ และความรับผิดชอบ เป็นต้น)

ขั้นตอนที่ 12: การสื่อสาร

พูดคุยถึงแนวทางในการสื่อสารวัตถุประสงค์การพัฒนาเหล่านี้ร่วมกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับตำบล และ/หรือ อำเภอ

ขั้นตอนที่ 13: กล่าวปิดกิจกรรม

ขอบคุณผู้เข้าร่วมสำหรับการสละเวลาและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ

ผลลัพธ์

- การมองภาพกว้างของวิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชน ซึ่งรวมไปถึงมุมมองของสมาชิกในชุมชนจากหลากหลายกลุ่มมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ รวมทั้งผู้ย้ายถิ่นที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน
- รายการของเป้าหมายการพัฒนาที่ปฏิบัติได้จริง และการจัดลำดับความสำคัญตามความเกี่ยวข้อง ความจำเป็นเร่งด่วน ความยั่งยืน และความสอดคล้องโดยรวม
- แผนปฏิบัติงานสำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่มีความสำคัญสูงที่สุด
- แผนหรือขั้นตอนการดำเนินงานในพื้นที่โครงการสำหรับหน่วยงานของคุณ

กรณีศึกษา

มะม่วงหิมพานต์: การเข้าถึงตลาดและความหลากหลายการปลูกพืช ผ่านความสัมพันธ์จากการย้ายถิ่นและความเชื่อมโยงข้ามพื้นที่

สืบเนื่องมาจากความต้องการหาทางเลือกในการสร้างรายได้เพิ่มเติม อันเนื่องมาจากที่ดินที่ของครอบครัวมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้นงนุชจำต้องย้ายไปอยู่ที่จังหวัดชลบุรีเมื่อ 30 ปีที่แล้ว เธอและสามีได้ทำงานในโรงงานแปรรูปมะม่วงหิมพานต์ เวลาที่เดินทางกลับบ้านเกิดช่วงสั้นๆ พวกเขานำเม็ดมะม่วงหิมพานต์ของโรงงานมาขายให้คนในชุมชน และช่วยหาคนงานไปทำงานกับโรงงานด้วยโดยเฉพาะช่วงที่โรงงานขาดคนงาน ในตอนนั้น ชาวบ้านบางคนมีการขยายพื้นที่ทำกินเพื่อใช้ปลูกต้นมะม่วงหิมพานต์ (ไว้กินในครัวเรือน) หรือบางคนได้เริ่มปลูกต้นมะม่วงหิมพานต์ไว้ในที่ดินของตนเอง โดยเฉพาะบนพื้นที่สูงชันที่ปลูกข้าวไร่หรือปลูกข้าวโพดค่อยข้างลำบาก ซึ่งต้นมะม่วงหิมพานต์ถูกพิจารณาเป็นพืชทางเลือกนี่องจากเป็นพืชที่ทนแล้งและเพาะปลูกได้บนดินที่มีคุณภาพไม่ดี จนเมื่อนงนุชกลับมาอยู่ในชุมชน ลูกชายคนเล็กของนงนุชที่อาศัยอยู่อีกจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือเริ่มทำธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายเม็ดมะม่วงหิมพานต์ จึงได้เข้ามาเป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อผลผลิตในชุมชนไปขาย โดยชาวบ้านจะมีรายได้ 35 บาทต่อกิโลกรัม

D

กิจกรรมสำหรับดำเนินการ

ส่วนนี้เป็นการแนะนำกิจกรรมที่สามารถใช้ในการดำเนินงานเพื่อใช้ประโยชน์จากการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ โดยแต่ละส่วนของเนื้อหาจะมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่เกิดจากการดำเนินงานจริงและ/หรือประสบการณ์จริง ที่แสดงให้เห็นว่าการย้ายถิ่นสามารถส่งผลทางบวกอย่างไรบ้างกับครัวเรือนหรือความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน อันเนื่องมาจากความเข้าใจถึงผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อชุมชนและคนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือและกิจกรรมสำหรับการประเมินด้านต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคู่มือนี้ (ส่วน C) ดังนั้นกิจกรรมที่แนะนำในส่วนนี้มีความมุ่งหวังเพื่อ “สร้างแรงบันดาลใจ” และแน่นอนว่ากิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทต่างๆ และความต้องการของชุมชนและนักปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

D.1 | การวางแผนและจัดทำนโยบาย

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนและชุมชนจำนวนมาก จำเป็นต้องนำทั้งสองประเด็นมาพิจารณาในกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงการเลือกใช้ศักยภาพจากการพัฒนาที่เกิดจากการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ทั้งในระดับชุมชนและระดับบุคคล (โดยผู้ย้ายถิ่นและสมาชิกครัวเรือนซึ่งเป็น “เจ้าของ” ทรัพยากรในการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองโดยไม่ได้ถูกชี้นำหรือบอกให้ทำ)

อีกทั้งควรคำนึงถึงการที่ผู้อพยพย้ายถิ่นไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจใดๆ ในระดับชุมชน ดังตัวอย่างในประเด็นเหล่านี้:

- การบูรณาการผู้ย้ายถิ่น ประเด็นการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่กับกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน
- สอดแทรกหัวข้อเกี่ยวกับการเชื่อมต่อภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงประชากร และผลกระทบด้านอื่นๆ ที่เกิดจากการย้ายถิ่นในกระบวนการวางแผนต่าง ๆ ในระดับที่สูงขึ้น (ตัวอย่างเช่น ระดับตำบล ระดับอำเภอ เป็นต้น)

การวางแผนและจัดทำนโยบาย

กิจกรรมต่อไปนี้เป็นการยกตัวอย่างให้เห็นถึงกระบวนการวางแผนและจัดทำนโยบายจะมีการบูรณาการประเด็นด้านการย้ายถิ่น และดำเนินการได้อย่างไรในระดับหมู่บ้านและระดับที่สูงขึ้น (ตัวอย่างเช่น ระดับตำบล อำเภอ เป็นต้น)

- **กิจกรรมที่แนะนำ**: การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพเรื่องการย้ายถิ่นให้กับผู้นำท้องถิ่นและผู้จัดทำนโยบาย

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพเรื่องการย้ายถิ่นให้กับผู้นำท้องถิ่นและผู้จัดทำนโยบาย

เป้าหมาย

- เพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องของการย้ายถิ่นและวิธีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นให้กับผู้นำท้องถิ่น ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจและจัดทำนโยบาย
- เพื่อหาว่านโยบายการให้ความช่วยเหลือหรือมาตรการในทางปฏิบัติใดที่สามารถช่วยสนับสนุนผู้อพยพย้ายถิ่นและครอบครัวได้ดีที่สุด

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้นำท้องถิ่น (เช่น ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน นักการเมืองจากพรรคการเมืองต่างๆ เจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น เป็นต้น)
- ผู้จัดทำนโยบายในระดับตำบลและอำเภอ
- สมาชิกครัวเรือนของผู้ย้ายถิ่น ในจำนวนที่เท่ากันกับผู้เข้าร่วมอื่นๆ

คำอธิบาย

กิจกรรมที่แนะนำนี้จะช่วยเพิ่มความตระหนักให้กับผู้นำท้องถิ่นและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและจัดทำนโยบายเพื่อสนับสนุนสิ่งที่จำเป็นและบรรเทาปัญหาแก่ผู้ย้ายถิ่นและครอบครัว รวมถึงหนุนเสริมศักยภาพของผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวที่มีอยู่อีกด้วย เป้าหมายของกิจกรรมอยู่ที่ผู้นำท้องถิ่นและผู้จัดทำนโยบายจากในท้องถิ่นและระดับอำเภอ ซึ่งอาจมีความตระหนักในประเด็นด้านการย้ายถิ่นอยู่แล้วในภาพกว้างๆ แต่อาจไม่มีแนวทางหรือโอกาสที่จะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่าหน่วยงานในระดับท้องถิ่นและภูมิภาคจะสามารถมีส่วนช่วยสนับสนุนผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวของพวกเขาได้อย่างไร หรือจะใช้ประโยชน์จากผลเชิงบวกที่เกิดจากการย้ายถิ่นมาใช้เพื่อช่วยให้ชุมชนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาของตนได้

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อเฉพาะแบบนี้ ผู้เข้าร่วมจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและค้นหาโอกาสและความท้าทายที่เกิดจากการย้ายถิ่นต่อสมาชิกในชุมชน การประชุมเชิงปฏิบัติการนี้ยังจะช่วยให้สามารถระบุประเด็นเนื้อหาเฉพาะด้านที่เป็นรูปธรรม ซึ่งผู้นำท้องถิ่นและผู้จัดทำนโยบายสามารถนำมาใช้ในการสนับสนุนผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวภายใต้บริบทของชุมชนของตน

กิจกรรมที่แนะนำ

การประชุมเชิงปฏิบัติการนี้สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ โดยอาจจัดร่วมกับการประชุมปกติของผู้ตัดสินใจด้านนโยบายท้องถิ่น หรือหากมีโอกาสอาจจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในประเด็นเฉพาะด้านการย้ายถิ่นก็ได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นในกรณีใดก็ตาม สิ่งที่สำคัญคือควรสอบถามผู้เข้าร่วมถึงความหมายและผลกระทบของการย้ายถิ่นทั้งในเชิงบวกและในเชิงลบตามที่พวกเขาเข้าใจ หรือคุณอาจจะเริ่มจากการพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่นถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นและพิจารณาถึงผลกระทบของการย้ายถิ่น ซึ่งประเด็นคำถามที่อาจเป็นประโยชน์ ได้แก่:

- การที่มีผู้ย้ายถิ่นในครอบครัวมีความหมายต่อคุณอย่างไรต่อครอบครัว และต่อชุมชน?
- อะไรคือผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นที่มีต่อครัวเรือนและชุมชน?

คุณสามารถใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายอยู่แล้วในการดำเนินกิจกรรม เช่น การพูดคุยและให้ผู้เข้าร่วมเขียนคำตอบของพวกเขาลงบนบัตรคำและนำบัตรคำไปติดบนกระดานโดยดูจากแกนแนวตั้ง-แนวนอนทั้ง 2 แกน:

- ผลเชิงบวก <-> ผลเชิงลบ
- มุมมองผู้ย้ายถิ่น <-> มุมมองผู้จัดทำนโยบาย

หลังจากนั้นให้นำเข้าสู่กระบวนการพูดคุย เพื่อร่วมวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากคำตอบที่ได้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความท้าทายในปัจจุบันและโอกาสที่เกิดจากการย้ายถิ่น โดยจะพิจารณาผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นและนำมาอภิปรายร่วมกับผู้เข้าร่วม ทั้งนี้ควรพิจารณาว่าผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มมีมุมมอง/ความเข้าใจเกี่ยวกับการย้ายถิ่นขัดแย้งกันหรือไม่?

ในช่วงท้ายของการสนทนา คุณควรชวนพูดคุยเพื่อให้ได้ข้อสรุปว่าควรมีแนวทาง/มาตรการใดบ้างที่ผู้นำท้องถิ่นและผู้จัดทำนโยบายควรนำไปใช้หนุนเสริมแก่ผู้ย้ายถิ่นและสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ หรือผู้ย้ายถิ่นกลับให้มีสถานภาพที่ดีขึ้น คุณอาจจะเป็นผู้นำการอภิปรายเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม ซึ่งผู้เข้าร่วมการประชุมฯ สามารถนำประเด็นด้านการย้ายถิ่นไปใช้อย่างเกิดประโยชน์ที่สุดในกระบวนการตัดสินใจใดใดที่เกี่ยวข้อง

บันทึก: อาจเป็นการยากที่จะต้องเชิญผู้ย้ายถิ่นและผู้นำชุมชนมาพูดคุยอยู่ในเวทีเดียวกันในประเด็นที่ค่อนข้างอ่อนไหวหรือผลเชิงลบที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น (เช่น การค้ามนุษย์ ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น) ในกรณีนี้อาจจำเป็นต้องมีขั้นตอนในการเตียมการเพิ่มเติมเข้ามา โดยทีมงานของคุณอาจต้องจัดประชุมหรือพูดคุยกับผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวโดยตรงเพื่อรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นเบื้องต้น และทีมงานของคุณอาจทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มนี้ในการประชุมฯ ที่ต้องพบกับผู้นำชุมชนและผู้กำหนดนโยบาย

D.2| การส่งกลับทางการเงิน

ตามที่ได้กล่าวไว้ในส่วน A และ B ว่า การย้ายถิ่น มีความหมายมากกว่าเพียงแค่การที่มีคนย้ายออกจากสถานที่ใดที่หนึ่ง กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ยังคงรักษาความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับท้องถิ่นเดิมของตน ส่งผลให้มีการส่งเงินไปมาในจำนวนพอสมควรทั้งจากผู้ย้ายถิ่นภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีผลค่อนข้างสูงต่อการพัฒนาภายในครัวเรือนและชุมชน การส่งเงินกลับและการใช้จ่ายเงินที่ส่งกลับมาส่วนมากจะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจในระดับปัจเจกบุคคลหรือในระดับครัวเรือน และยังสามารถ (และควรจะ) ส่งอิทธิพลต่อกิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามมีแนวทางดำเนินการที่เป็นไปได้หลายแนวทางที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ตัวอย่างเช่น:

- การเก็บรวบรวมเงินที่ (ครัวเรือน) ได้รับจากเงินส่งกลับสำหรับใช้ในโครงการพัฒนาส่วนรวมภายในชุมชน ซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการย้ายถิ่น เช่น โรงเรียน อนามัย เป็นต้น
- จัดตั้งกองทุนชุมชนและ/หรือใช้ประโยชน์จากกองทุนชุมชนที่มีอยู่ เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับรวบรวมและใช้เงินส่งกลับที่ระดมได้มาใช้ในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน แต่ยังคงสามารถนำมาใช้เป็นช่องทางทางการเงินสำหรับใช้ในการลงทุนของครัวเรือนในด้านต่างๆ ด้วย
- จัดการอบรมทางด้านการจัดการทางการเงินให้กับบุคคลและครัวเรือน (เช่น การออมเงินหรือการลงทุนในกิจกรรมที่สร้างรายได้ และการพัฒนาธุรกิจ)
- พัฒนาช่องทางในการส่งเงินกลับให้มีความสะดวกและมีความปลอดภัยมากขึ้น

การวางแผนและจัดทำนโยบาย

กิจกรรมที่แนะนำสองกิจกรรมต่อไปนี้สามารถนำไปใช้ในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน และกรณีตัวอย่างทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากเงินส่งกลับมาใช้ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครัวเรือนให้ดีขึ้น

- **กิจกรรมแนะนำ** 1: การให้ความรู้ทางการเงินและการวางแผนสำหรับบุคคลและครัวเรือน
- **กิจกรรมแนะนำ** 2: กองทุนการย้ายถิ่นเพื่อช่วยสร้างความยืนหยัดให้กับชุมชน
- **กรณีศึกษา** 1: การลุงทุนอย่างชาญฉลาดของสุระ: จากผู้ใช้แรงงานไร้ที่ดินสู่การเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก
- **กรณีศึกษา** 2: จากไร่ข้าวสู่สวนยางพารา: การลงทุนกับการปลูกไม้ยืนต้นของสมพงษ์

ให้ความรู้ทางการเงินและการวางแผนสำหรับบุคคลและครัวเรือน

เป้าหมาย

- เพื่อให้ผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวสามารถใช้เงินส่งกลับให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- สนับสนุนการให้ความรู้ทางการเงินและส่งเสริมทักษะการวางแผนทางการเงินให้เข้มแข็งขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย

- สมาชิกครัวเรือนที่ครอบครัวมีมีผู้ย้ายถิ่นอยู่ในปัจจุบัน
- ผู้ที่จะย้ายถิ่นในอนาคต
- ผู้ย้ายถิ่นกลับ (กลับมาอาศัยอยู่ในชุมชนแล้ว)
- สมาชิกในชุมชนที่มีทักษะทางธุรกิจและการจัดการทางการเงิน
- เจ้าหน้าที่องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร และหน่วยงานอื่นๆ เป็นต้น

คำอธิบาย

ในหลายๆ กรณี ผลประโยชน์ทางการเงินจากการย้ายถิ่นสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากกว่าที่เป็นอยู่:

- หากผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวมีทักษะที่ดีในการคำนวณเรื่องค่าใช้จ่าย (ต้นทุน) และรายรับที่ได้จากการย้ายถิ่น
- หากพวกเขามีข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจเพื่อการเก็บออมระยะยาวและวางแผนการลงทุน

การย้ายถิ่นสามารถช่วยทำให้วิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นและสมาชิกครัวครัวของพวกเขาดีขึ้น ส่วนใหญ่มักจะเกิดจากเงินส่งกลับและการเก็บออม หากมีการนำเงินส่วนนี้ไปใช้ลงทุนอย่างชาญฉลาดในช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น ปรับปรุงที่ดินและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ผลประโยชน์ทางการเงินที่ได้จากการย้ายถิ่นจะช่วยหนุนเสริมให้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในระยะยาวของครัวเรือนดีขึ้น ทั้งนี้หากมีการวางแผนเก็บออมเงินที่ดีและแผนการลงทุนที่เหมาะสม การย้ายถิ่นสามารถใช้เป็นฐานในการสนับสนุนการปรับตัวและช่วยเพิ่มทางเลือกในการดำรงชีพ ตัวอย่างเช่น การยกระดับกิจกรรมทางการเกษตรให้ดีขึ้นและการสร้างโอกาสทางธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร

อย่างไรก็ตาม มีหลายกรณีที่เงินส่งกลับถูกใช้เพียงเพื่อใช้ในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง เพื่อใช้หมุนเวียนในการดำรงชีพของครัวเรือน และเพื่อชดเชยความเสียหายจากกิจกรรมทางการเกษตร หรือใช้เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นหลัก แทนที่จะนำเงินส่วนนี้มาใช้สำหรับลงทุนอย่างมีแบบแผนหรือมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน

กิจกรรมที่แนะนำ

ผู้ที่ทำงานพัฒนาในด้านที่เกี่ยวข้องกับบริบทการย้ายถิ่นสามารถใช้เครื่องมือที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่หลากหลายเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการเงินให้กับเกษตรกรและครัวเรือนทั่วไป (เช่น โรงเรียนฝึกปฏิบัติด้านการเกษตรและธุรกิจขององค์การแคร์นานาชาติ หรือ CARE) และในประเด็นเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่น (เช่น ชุดเครื่องมือการโยกย้ายถิ่นฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ หรือ ILO ดูรายละเอียดในส่วนของเอกสารเพิ่มเติม)

เครื่องมือเหล่านี้สามารถปรับให้เหมาะสมขึ้นโดยนำมางานใช้ร่วมกับเครื่องมืออื่นๆ เพื่อใช้ในการสำรวจบริบทการย้ายถิ่นของชุมชน และสำหรับประเมินผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นซึ่งได้อธิบายไว้ในคู่มือนี้ (ดูส่วน C) ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงการนำเครื่องมือไปใช้โดยไม่ได้ประยุกต์ให้เข้ากับบริบทหรือเครื่องมืออื่นๆ และเพื่อเน้นย้ำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในบริบทการย้ายถิ่นทั้งในส่วนของต้นทุนและผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้น

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเงินและทักษะการวางแผนทางการเงินควรจะได้รับการสนับสนุนในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น หรือการอบรมรายสัปดาห์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ เกษตรกรและสมาชิกครัวเรือนที่อย่างน้อยควรจะต้องมีทักษะในการเขียน/จดบันทึกและทักษะในการคำนวณเบื้องต้น ซึ่งมีความสนใจที่จะพัฒนาทักษะในการวางแผนทางการเงิน ทั้งนี้จะไม่มีการนำระดับรายได้ของครัวเรือนและสถานะของการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือนมาใช้ในการพิจารณาผู้เข้ารับการอบรม

บันทึก: การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านความรู้ทางการเงินและทักษะในการวางแผนทางการเงินจะช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวของเขาสามารถใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามควรตระหนักว่าในประเด็นเรื่องการเงินนั้น การตัดสินใจเรื่องรายรับและค่าใช้จ่ายเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคล ดังนั้นแทนที่จะเป็นการสร้างบรรทัดฐานว่าควรใช้เงินอย่างไร และเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ในการอบรมทางการเงินควรจะมุ่งเป้าในการเสริมสร้างขีดความสามารถเพื่อช่วยในการตัดสินใจระดับบุคคลมากกว่าการให้คำแนะนำเรื่องการลงทุนเท่านั้น

D.2| การส่งกลับทางการเงิน

กองทุนการย้ายถิ่นเพื่อสร้างความยืนหยัด (resilience) ให้กับชุมชน

เป้าหมาย

- เพื่อจัดตั้งกองทุนการย้ายถิ่นฐาน: สนับสนุนให้มีการแบ่งปันประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นแก่คนในชุมชน
- เพื่อให้ชุมชนมีการย้ายถิ่นแบบมีเป้าหมาย เพื่อให้เกิด “ลงทุนซ้ำ” จากการนำประสบการณ์และทักษะที่ได้รับจากการย้ายถิ่นมาใช้ประโยชน์ในชุมชนในอนาคต โดยเฉพาะเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการปรับตัว
- เป็นการ “มองอนาคตแบบมีเป้าหมาย” / มีการตัดสินใจย้ายถิ่นที่มีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอ เพื่อช่วยสนับสนุนศักยภาพที่เกิดจากผู้ย้ายถิ่นที่ “เป็นประโยชน์” ต่อการปรับตัว/การสร้างความยืนหยัด

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้นำชุมชน (เช่น ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน นักการเมืองจากพรรคการเมืองต่างๆ เจ้าหน้าที่รัฐในระดับท้องถิ่น เป็นต้น)
- แกนนำเยาวชนในชุมชน
- ผู้ย้ายถิ่นกลับ
- ครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น
- ผู้ที่วางแผนย้ายถิ่นและเตรียมเดินทางเร็วๆ นี้

คำอธิบาย

ถึงแม้ว่าการเกษตรยังคงเป็นกิจกรรมการดำรงชีพที่มีความจำเป็นในชุมชนชนบท การทำงานนอกภาคเกษตรมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในแง่ของการสร้างรายได้แก่ครัวเรือน ซึ่งการย้ายถิ่น (ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ) ก็มีบทบาทสำคัญและเป็นรูปแบบที่แพร่หลายในสังคมชนบทหลายพื้นที่ ทั้งนี้ในการเผชิญหน้ากับกับภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงนั้นเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ชนบทอาจต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรที่เคยทำอยู่ ดังนั้นชุมชนจึงอาจจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบการดำรงชีวิตและแหล่งรายได้ที่มีอยู่ ในขณะเดียวกันก็มีคำถามเกิดขึ้นว่าการย้ายถิ่นนั้นจะช่วยเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้จริงหรือไม่

ตัวอย่างของการประเมินประโยชน์ที่ชุมชนได้รับที่เกิดจากการนำเอาประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของผู้ย้ายถิ่นในบริบททางการเกษตรจากการทำงานหรือเคยพบเห็นจากพื้นที่อื่นมาปรับใช้ ซึ่งอาจช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการปรับปรุงรูปแบบการทำการเกษตรที่เหมาะสมภายในชุมชนบ้านเกิดของผู้ย้ายถิ่น ในขณะเดียวกันการเพิ่มทักษะในการทำงานนอกภาคเกษตรของผู้ย้ายถิ่นยังอาจนำไปสู่การสร้างแรงจูงใจในการริเริ่มอาชีพใหม่ๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้นในชุมชนด้วย

นอกจากนั้น การสร้างทักษะในการตัดสินใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการการย้ายถิ่นจะช่วยลดความเสี่ยงแก่ผู้ย้ายถิ่นและหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นไป การจัดกองทุนเพื่อ “สนับสนุนการปรับตัว” จะทำให้การย้ายถิ่นเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ที่จะย้ายถิ่นในอนาคตโดยการแบ่งปันทักษะและประสบการณ์ต่างๆ (เช่น ด้านการเกษตร หรือการวางแผนทางธุรกิจ) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การริเริ่มกิจกรรมเพื่อการปรับตัวเมื่อผู้ย้ายถิ่นกลับเดินทางกลับมาอาศัยอยู่ที่บ้าน

กิจกรรมที่แนะนำ

กระบวนการนี้ควรรวมถึงการหาแนวทางสนับสนุนและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับผู้ย้ายถิ่นออกจากชุมชน พร้อมกับการสร้างกองทุนชุมชนที่อาจจะได้รับการสนับสนุนบางส่วนหรือทั้งหมดจากผู้ย้ายถิ่นกลับ

ขั้นตอนต่อไปนี้สามารถนำไปใช้ออกแบบกระบวนการเฉพาะต่อไปได้:

- การระบุทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน (เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน สาธารณะ บริการของระบบนิเวศ โครงสร้างอายุและโครงสร้างประชากรในชุมชน ประสบการณ์จากการย้ายถิ่น) และทำการประเมินว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างไร (ดูเพิ่มเติมที่: กิจกรรมการประมวลผลการวิเคราะห์ในส่วน C)
- การระบุประเด็นปัญหาหรือความต้องการในชุมชน (เช่น การเข้าถึงแหล่งน้ำอย่างเท่าเทียม การใช้ปุ๋ยที่มีอันตรายน้อยลงและมีสารบำรุงพืชที่เหมาะสม แหล่งรายได้ที่มีความต่อเนื่อง งาน/อาชีพ เป็นต้น)
- พูดคุยเกี่ยวกับการย้ายถิ่นหรือผู้ย้ายถิ่นกลับว่าจะมีส่วนช่วยในการระบุประเด็นปัญหาหรือช่วยค้นหาความต้องการได้อย่างไร โดยพิจารณาแนวทางในระยะสั้นเพื่อสนับสนุนการย้ายถิ่นชั่วคราว เช่น การจัดฝึกอบรมและการเพิ่มทักษะ เป็นต้น
- พัฒนากลยุทธ์ในการย้ายถิ่นสำหรับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลาย ๆ กลุ่มภายในชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่มีแผนจะย้ายถิ่นออกในอนาคตอันใกล้ รวมถึงพูดคุยกันเพื่อหาแนวทางในการสนับสนุนแก่พวกเขาเหล่านั้น และแนวทางที่จะนำความรู้ความสามารถที่พวกเขาได้รับจากการย้ายถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดกับชุมชนโดยรวม
- ประเมินรูปแบบในการสนับสนุนที่เหมาะสมภายใต้กลยุทธ์ที่กำหนดร่วมกัน เช่น ระบบการให้กู้ยืมเงิน แหล่งทุนภายในชุมชนที่สามารถเข้าถึงได้ (เช่น ผู้ให้กู้เอกชน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสหกรณ์หมู่บ้าน เป็นต้น)
- พัฒนาแผนการดำเนินงานสำหรับกลยุทธ์ที่เลือกมาดำเนินการร่วมกัน เช่น แผนสำหรับการก่อตั้งกองทุนชุมชน การหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เป็นต้น

กรณีศึกษา

การลงทุนอย่างชาญฉลาดของสุระ: จากผู้ใช้แรงงานไร้ที่ดินสู่การเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก

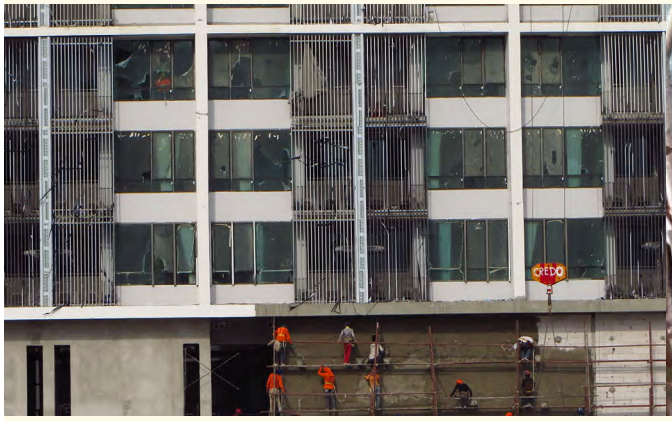

ใน ต.ก้านเหลือง จ.บุรีรัมย์ ที่ผ่านมาการย้ายถิ่นถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินขนาดเล็กสำหรับทำกินและการเพิ่มความหลากหลายของแหล่งรายได้ สำหรับสุระการย้ายถิ่นทั้งภายในและต่างประเทศเป็นวิธีเดียวที่เขาจะสามารถสนับสนุนและดูแลครอบครัวของเขาได้ เนื่องจากเขาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง สุระได้ใช้เวลาทั้งหมด 10 ปี ออกไปหางานทำตามช่วงฤดูกาลโดยไปทำงานก่อสร้างในกรุงเทพและพัทยา และอีก 11 ปีกับการทำงานในต่างแดนที่ประเทศไต้หวัน ด้วยเงินเก็บที่ได้จากการไปทำงานที่ประเทศไต้หวัน 3 รอบ ครอบครัวของเขาสามารถเก็บสะสมจนซื้อที่ดินได้ 7 ไร่ เอาไว้สำหรับปลูกมันสำปะหลังและอ้อย

ภรรยาของเขา คำไหมแบ่งเงินเก็บที่ได้มาเปิดร้านเสริมสวย และลงทุนเลี้ยงหมู ซึ่งคำไหมเป็นผู้ดูแลธุรกิจทั้งหมดตั้งแต่ต้น เนื่องจากสามีของเธอยังคงเป็นแรงงานย้ายถิ่น ต้องขอบคุณธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนอย่างดีทำให้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างของสุระและคำไหมที่แสดงให้เห็นถึงการใช้เงินที่ได้จากการย้ายถิ่นมาลงทุนอย่างชาญฉลาด และลงทุนกับธุรกิจหลากหลายประเภท ทำให้ครอบครัวมีรายได้จากหลายช่องทางและยังช่วยปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตของครอบครัว ดังนั้นองค์ความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการลงทุนและจัดการการเงินให้ประสบความสำเร็จจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

D.2| การส่งกลับทางการเงิน

กรณีศึกษา

จากข้าวสู่ยาง: การลงทุนกับการปลูกไม้ยืนต้นของสมพงษ์

ใน ต.บ้านดุง จ.อุดรธานี สวนยางหลายแห่งเกิดขึ้นโดยมีเจ้าของเป็นผู้ย้ายถิ่นกลับ ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขานำเงินเก็บที่ได้มาลงทุนให้เกิดรายได้ต่อเนื่องในระยะยาว หลังจากการใช้ชีวิตในต่างแดนถึง 7 ปี ด้วยการเป็นคนงานก่อสร้างในประเทศลิเบีย ซาอุดิอาระเบีย และสิงค์โปร์ สมพงษ์ตัดสินใจเลิกทำนาและหาซื้อที่ดินเพิ่มเพื่อนำมาทำสวนยางพารา โดยในตอนนั้นเขาเป็นหนึ่งในคนกลุ่มแรกๆ ของตำบลที่เริ่มปลูกยางพารา ซึ่งเขาได้รับความช่วยเหลือทางการเงินเพียงบางส่วนแต่เรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการทำสวนยางด้วยตัวเอง ปัจจุบันเขามีสวนยางพารา 35 ไร่ และสวนปาล์มน้ำมัน 11 ไร่ และกลายเป็นเจ้าของสวนรายใหญ่ที่สุดคนหนึ่งในตำบล ตัวอย่างของเขาเป็นแรงบันดาลใจให้กับญาติๆ ทำให้ญาติของเขาตัดสินใจนำเงินเก็บที่ได้จากการย้ายถิ่นไปใช้ลงทุนทำสวนยางพารา และสวนปาล์มของสมพงษ์ยังเป็นพื้นที่ต้นแบบเพื่อการศึกษาสำหรับเกษตรกรคนอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาราคายางพาราและปาล์มน้ำมันตกต่ำและปัญหาภัยแล้งซ้ำซากกลายมาเป็นความท้าทายสำหรับธุรกิจสวนยางและปาล์มน้ำมันของสมพงษ์ ในขณะที่เกษตรกรสวนยางขนาดเล็กอื่นๆ ประสบปัญหาเนื่องจากการราคาตกต่ำและผลผลิตที่ลดลง แต่สมพงษ์ยังมีรายได้จากช่องทางอื่นจากการเป็นพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ขณะที่เกษตรกรรายอื่นๆ กลับต้องผิดหวังที่เลือกลงทุนทำสวนยางพารา และตัดสินใจเปลี่ยนสวนยางพาราที่มีอยู่ไปเป็นการปลูกพืชไร่อื่นๆ แทน

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าการลงทุนในธุรกิจการเกษตรจากรายได้ที่ได้รับจากการย้ายถิ่นนั้น อาจจะไม่เหมาะกับเกษตรกรทุกรายเนื่องจากการลงทุนจำเป็นต้องมีการประเมินขนาดพื้นที่และความต้องการของตลาด รวมถึงปริมาณผลผลิต จึงจะส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในการลงทุน ยิ่งไปกว่านั้นการย้ายถิ่นที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดินที่พิจารณาอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในชุมชน หากกิจกรรมนั้นๆ ไม่เหมาะสมกับลักษณะนิเวศเกษตรในพื้นที่ และมีความอ่อนไหวต่อความเสี่ยงจากภายนอก เช่น ความผันผวนของตลาด

D.3| การส่งกลับทางสังคมและนวัตกรรม

นอกจากเรื่องการส่งเงินกลับแล้วผู้ย้ายถิ่นยังสามารถนำความคิดใหม่ๆ องค์ความรู้ และทักษะต่างๆ ที่ได้รับระหว่างทำงานอยู่ต่างพื้นที่มาใช้ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชน และนำมาใช้ภายหลังจากการเดินทางกลับมายังภูมิลำเนาเดิม การส่งกลับทางสังคมหมายรวมถึงการเรียนรู้จากการปฏิบัติและองค์ความรู้ที่รับ เช่น เทคนิคทางการเกษตร หรือทักษะทางธุรกิจ และยังหมายถึงแรงบันดาลใจในรูปแบบใหม่ๆ เครือข่ายทางสังคมกับคนในเมืองและในต่างประเทศ หรือทักษะการเจรจาและทักษะทางสังคมอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้ผู้ย้ายถิ่นกลับสามารถทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวกระตุ้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตรและทางสังคม ซึ่งสุดท้ายแล้วจะถูกนำไปพัฒนาเป็นขีดความสามารถและองค์ความรู้ที่สำคัญภายในท้องถิ่นในเรื่องของการเกษตรและ/หรือเครือข่ายธุรกิจ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวสามารถผลักดันให้เกิดขึ้นได้ผ่านกระบวนการในตัวอย่าง ดังต่อไปนี้:

- การเสริมสร้างความตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าขององค์ความรู้และความคิดใหม่ๆ ที่ผู้ย้ายถิ่นและผู้ย้ายถิ่นกลับได้รับ เพื่อนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในชุมชน
- การจัดประชุมในระดับชุมชนทั้งภายในชุมชนและชุมชนข้างเคียง เพื่อให้ผู้ย้ายถิ่นกลับที่เป็นที่ยอมรับในชุมชนมาบอกเล่าประสบการณ์ที่ได้รับและแผนงานในอนาคต
- อำนวยให้เกิดบรรยากาศที่เหมาะสม โดยให้ผู้เข้าร่วมการประชุมเห็นถึงคุณค่าของแนวความคิดใหม่ๆ และนวัตกรรมที่มีความสร้างสรรค์และสามารถนำมาขยายผลได้ รวมถึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลเชิงบวกในชุมชน

การวางแผนและจัดทำนโยบาย

กิจกรรมต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้ย้ายถิ่นกลับในการเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรให้ดียิ่งขึ้น และเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนนำความรู้ ทักษะและเครือข่าย ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนให้ดีขึ้นได้อย่างไร

- **กิจกรรมแนะนำ** 1: การเสริมสร้างความขีดความสามารถของผู้ย้ายถิ่นกลับในการนำรูปแบบธุรกิจการเกษตรทางเลือกใหม่มาประยุกต์ใช้
- **กรณีศึกษา** 1: การปรับเปลี่ยนไปทำเกษตรแบบผสมผสานของสัญญา
- **กรณีศึกษา** 2: การทำนาหว่านและตัดยอดข้าว: การพัฒนานวัตกรรมจากล่างขึ้นบนผ่านการย้ายถิ่น
- **กรณีศึกษา** 3: การปลูกข้าวอย่างยั่งยืน: จากนักเขียนบทความด้านการเกษตรสู่การทำเกษตรด้วยตนเอง

การเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้ย้ายถิ่นกลับ ในการนำรูปแบบธุรกิจการเกษตรทางเลือกใหม่มาประยุกต์ใช้

เป้าหมาย

เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการผลิตทางการเกษตรและทักษะทางการตลาด และช่วยสร้างโอกาสสำหรับ:

- ช่องทางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลการพัฒนาธุรกิจทางการเกษตร (ขนาดเล็ก)
- การสร้างความร่วมมือร่วมกันกับผู้ย้ายถิ่นกลับ

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้ย้ายถิ่นกลับ
- เกษตรกรในชุมชนที่สนใจ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรุ่นใหม่)
- ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการเกษตรที่ทำงาน/อาศัยอยู่ในชุมชน

คำอธิบาย

ผู้ย้ายถิ่นและผู้ย้ายถิ่นกลับเป็นตัวกลางที่สำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร นวัตกรรม และการพัฒนา:

- ในพื้นที่ปลายทาง ผู้ย้ายถิ่นได้พบปะและส่วนร่วมกับคนที่มาจากพื้นที่อื่น ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันและขยายเครือข่ายทางสังคมของตนด้วย
- การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น แนวทางการทำการเกษตร หรือทางเลือกทางธุรกิจที่พิสูจน์แล้วว่าประสบความสำเร็จในพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของประเทศ อาจช่วยให้เกิดแนวความคิดและการริเริ่มปรับปรุงกิจกรรมทางการเกษตรใหม่ๆ ในพื้นที่บ้านเกิดของตน หรือช่วยให้เกิดความคิดในการเพิ่มความหลากหลายของการประกอบอาชีพด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ๆ หรือสร้างธุรกิจทางเลือกอื่นๆ

หลังจากเดินทางกลับภูมิลำเนา ผู้ย้ายถิ่นซึ่งได้รับการพัฒนาศักยภาพในการลงทุน (เช่น มีการเก็บการออม) และมีต้นทุนทางสังคม (เช่น เครือข่าย และความเชื่อมโยงทางการตลาด) ที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำธุรกิจทางการเกษตร ผู้ย้ายถิ่นกลับมักจะนำองค์ความรู้และแรงบันดาลใจกลับมาเพื่อใช้สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีการทำการเกษตรของตน ตัวอย่างเช่น การค้นหารูปแบบการผลิตใหม่ๆ หรือหาช่องทางการตลาดเพิ่มเติม

ผู้ย้ายถิ่นกลับที่เป็นคนรุ่นใหม่มักเป็นกลุ่มที่มีความมุ่งมั่นเป็นพิเศษในการคิดหาวิธีการปรับเปลี่ยนเทคนิค/รูปแบบการเกษตร ซึ่งพวกเขาอาจเคยพบเห็นตัวอย่างที่น่าสนใจจากพื้นที่อื่น ตัวอย่างเช่น การทำเกษตรอินทรีย์ และการเพาะปลูกพืชพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมมากขึ้นในกลุ่มผู้บริโภค ที่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในเมือง (ดูกรณีศึกษาธุรกิจข้าวไรซ์เบอรรี่ ของนิรมล) ผู้ย้ายถิ่นกลับสามารถใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่ได้จากการย้ายถิ่นในการเชื่อมโยงสู่ช่องทางการตลาดใหม่ๆ ได้ (เช่น การขายตรง การขายผ่านช่องทางออนไลน์) และการใช้งานอินเตอร์เน็ต (ดูกรณีศึกษาเรื่องธุรกิจร้านดอกไม้ของผึ้ง)

อย่างไรก็ตาม ศักยภาพของผู้ย้ายถิ่นกลับในการสนับสนุนการเกษตรในท้องถิ่นมักไม่ค่อยถูกดึงออกมาใช้ประโยชน์ในหลายกรณี เนื่องจากขาดการสนับสนุนที่เหมาะสมและตรงตามเป้าหมายเพื่อช่วยพัฒนาธุรกิจการเกษตรให้ประสบความสำเร็จเชิงธุรกิจ ที่ช่วยเอื้อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น

- การปรับเปลี่ยนจากอาชีพนอกภาคเกษตรไปสู่การทำเกษตรนั้นอาจไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้ย้ายถิ่นกลับอาจยังขาดประสบการณ์จริงในการทำการเกษตร
- หลังจากที่ไม่ได้อยู่บ้านเป็นเวลานาน ผู้ย้ายถิ่นกลับอาจรู้สึกแปลกแยกจากชุมชน และพวกเขาอาจมองเห็นว่าการเปลี่ยนวิธีคิดของเกษตรกรในชุมชนของเขานั้นทำได้ยาก อีกทั้งการขาดประสบการณ์ในการทำเกษตรของพวกเขาอาจทำให้ไม่ได้รับความเชื่อถือจากเกษตรกรอาวุโสในชุมชน ซึ่งยังไม่เห็นความสำคัญของการปรับเปลี่ยนหรือขาดทรัพยากรในการรับมือกับความเสี่ยงที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ (เช่น ปลูกพืชชนิดอื่นที่ไม่คุ้นเคย การใช้ปุ๋ยที่ไม่เคยใช้ การใช้เครื่องจักรที่ต่างออกไป และการลงทุนที่สูงขึ้น เป็นต้น)

D.3| การส่งกลับทางสังคมและนวัตกรรม

กิจกรรมที่แนะนำ

โดยปกติแล้วโครงการพัฒนาชุมชนจะมีหลากหลายช่องทางในการเชื่อมโยงผู้ย้ายถิ่นกลับ เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการเกษตรใหม่ๆ

ขั้นตอนแรกซึ่งถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการ คือ การค้นหาผู้ย้ายถิ่นกลับที่มีความสนใจในการหารูปแบบธุรกิจเกษตรทางเลือกใหม่ๆ และเป็นผู้ที่มีทักษะและปัจจัยที่จำเป็นเพื่อใช้ในการลงทุน

โดยนักพัฒนาชุมชนควรจัดเตรียมช่องทางและช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างเกษตรกรเหล่านี้ โดยการสนับสนุนในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้:

- การเชื่อมโยงเกษตรกรในระดับชุมชน/ภูมิภาค
- อำนวยการหรือสร้างกระบวนการพูดคุยและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชที่ปลูก วิธีการทำเกษตร และกระบวนการในการดำเนินธุรกิจต่างๆ

และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง:

- การแลกเปลี่ยนเพื่อระบุโอกาสทางการตลาด (ตลาดในภูมิภาค ตลาดในเมือง และการค้าขายโดยตรงกับแหล่งรับซื้อ)
- การเชื่อมโยงเกษตรกรกับหน่วยงานทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ แหล่งทุนต่างๆ แหล่งรับซื้อ และโรงงานแปรรูป
- การค้นหาโครงการ/กลไกเพื่อช่วยในการสนับสนุน (เช่น กองทุนการพัฒนาร่วมของรัฐและเอกชน หรือกองทุนชุมชน (ดูเครื่องมือ D.2))
- ค้นหากลไกในการรับรองมาตรฐานต่างๆและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการตลาด (เกษตรอินทรีย์ แฟร์เทรด เป็นต้น)
- การเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการ (ความรู้ในการจัดการทางการเงิน (ดูเครื่องมือ D2) การวางแผนธุรกิจ เป็นต้น)
- ปรับปรุง/ยกระดับมาตรฐานในการผลิตและการแปรรูป
- การเสริมสร้างทักษะในด้านการเจรจาต่อรองและการตลาด (บรรจุภัณฑ์ การขายส่ง การตลาดออนไลน์)

ผู้ย้ายถิ่นกลับสามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางหรือตัวกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงแก่เกษตรกรรายอื่นๆ ภายใต้การสนับสนุนของนักพัฒนาชุมชน วิธีการนี้จะสามารถกระจายประโยชน์แก่คนในกว้างมากกว่าเพียงแค่กลุ่มผู้ย้ายถิ่นกลับ

บันทึก: มีชุดเครื่องมืออื่นๆ ที่ให้รายละเอียดและจัดทำขึ้นเฉพาะสำหรับการพัฒนาธุรกิจทางการเกษตร ซึ่งมีเนื้อหานอกเหนือไปจากขอบเขตของคู่มือนี้ ทั้งนี้ จำเป็นต้องนำมุมมองการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ไปใช้ในการดำเนินการร่วมกับเครื่องมือและแนวทางเหล่านั้น โดยมีประเด็นคำถามดังต่อไปนี้:

- *ปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการลงทุนมีอะไรบ้าง และมีทักษะและเครือข่ายอะไรบ้างที่ผู้ย้ายถิ่นกลับนำกลับมาด้วย?*
- *มีองค์ความรู้เฉพาะด้านอะไรที่ผู้ย้ายถิ่นกลับนำกลับมาด้วย และองค์ความรู้ที่พวกเขายังขาดอยู่มีอะไรบ้าง?*
- *มีข้อจำกัดอะไรบ้างที่เกิดขึ้นภายหลังจากการย้ายถิ่นกลับมายังชุมชน?*
- *การย้ายถิ่นที่ดำเนินอยู่มีผลกระทบอย่างไรต่อธุรกิจการเกษตรในชุมชน (เช่น การขาดแคลนแรงงาน การตลาด เป็นต้น)*

กรณีศึกษา

การเปลี่ยนแปลงสู่การทำเกษตรผสมผสานของสัญญา

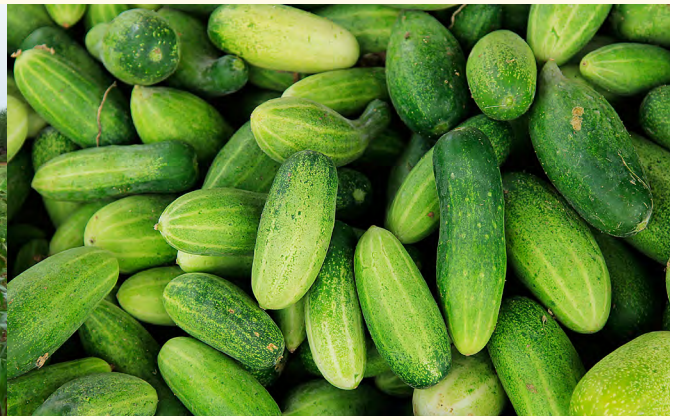

สัญญาเป็นพนักงานโรงงานในกรุงเทพและเป็นคนภาคอีสาน โดยกำเนิด เขากลับมาที่บ้านเกิดเพื่อทำ “เกษตรผสมผสาน” (ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจส่วนหนึ่งจาก “แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ที่เขาได้เรียนรู้จากการเป็นนักศึกษานอกเวลาขณะที่อยู่กรุงเทพ) การทำเกษตรแบบผสมผสานนี้มีการขุดบ่อปลาในที่ดินและเริ่มการเลี้ยงไก่เพิ่มเติมจากนาข้าวที่ทำอยู่แล้ว เขายังได้ลงทุนร่วมกับญาติๆ ในหมู่บ้านเพื่อจัดตั้งระบบปั๊มน้ำบาดาล ซึ่งเงินลงทุนตั้งต้นเป็นเงินเก็บที่ได้จากเงินโบนัสจากการทำงานโรงงาน โดยนำมาใช้ทดลองการทำการเกษตรแบบผสมผสานนี้บนที่ดินของพ่อแม่ นอกจากนั้นเขายังช่วยสนับสนุนชาวบ้านคนอื่นๆ ในการเขียนโครงการและทำแผนธุรกิจเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานเพื่อขอกู้ยืมเงินมาใช้เป็นเงินลงทุน อีกทั้งยังช่วยประสานงานกับทางอำเภอเพื่อจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้าน ถึงแม้ชาวบ้านบางส่วนได้เริ่มดำเนินการตามสัญญาได้ริเริ่มไว้ แต่เขาก็พบกับความยากลำบากในการทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในช่วงแรกๆ และเขาได้เรียนรู้ว่าแทนที่จะแค่เสนอแนะชาวบ้านว่าต้องทำอะไร แต่เขาจะต้องดำเนินการเป็นตัวอย่างให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นในสิ่งที่เขาคิด

D.3| การส่งกลับทางสังคมและนวัตกรรม

กรณีศึกษา

การทำนาหว่านและตัดยอดข้าว: การพัฒนานวัตกรรมจากล่างขึ้นบนผ่านการย้ายถิ่น

การทำนาขนาดเล็กในภาคอีสานของประเทศไทยกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากนโยบายระดับชาติและการพัฒนาระบบการตลาด พืชเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรม เช่น ไร่อ้อยกำลังเข้ามาแทนที่พืชอาหารดังเดิม ถึงแม้ว่าข้าวจะยังคงเป็นพืชชนิดหลักที่มีความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร แต่ในปัจจุบันข้าวมีความน่าสนใจในเชิงพานิชย์ลดลง ประกอบกับการมีประชากรสูงอายุในพื้นที่มากขึ้นและแรงงานในชุมชนที่ลดน้อยลงอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่น และความต้องการผลผลิตทางการเกษตรในเชิงอุตสาหกรรมแบบเข้มข้นยิ่งส่งผลให้การปลูกข้าวแบบดั้งเดิมลดน้อยลง

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เกษตรกรหันมาทำนาหว่านกันมากขึ้น เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นทางเลือกที่มาทดแทนการทำนาดำ อีกเหตุผลหนึ่ง คือ การทำนาหว่านไม่จำเป็นต้องรอน้ำขังที่นาก่อนที่จะเริ่มปลูก ซึ่งเป็นวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีฝนตกในพื้นที่ลดลงด้วย แต่ปัญหาของการทำนาหว่าน คือ จะต้องมีการกำจัดวัชพืช ดังนั้นการทำนาหว่านนั้นต้องทำควบคู่ไปกับการตัดยอดข้าวและการปล่อยน้ำเข้านา ซึ่งเป็นรูปแบบการทำนาหว่านที่เกษตรกรในพื้นที่ภาคกลางใช้ และเมื่อไม่นานมานี้มีคนนำเอาเทคนิคการทำนาแบบนี้ไปใช้ในภาคอีสาน โดยเกษตรกรที่นำเทคนิคนี้ทดลองมาใช้เรียนรู้วิธีการนี้ระหว่างการย้ายถิ่นและการเดินทางไปทำงานยังจังหวัดอื่น โดยในช่วงแรกที่มีคนริเริ่มนำเทคนิคการตัดต้นข้าวมาใช้ในพื้นที่ เกษตรกรคนอื่นๆ ยังลังเลที่จะทำตาม เนื่องจากกลัวว่าเทคนิคนี้จะทำให้ต้นข้าวของพวกเขาเสียหาย แต่หลังจากกลุ่มเกษตรกรนำร่องมีผลผลิตข้าวที่ได้จากเทคนี้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรคนอื่นๆ ตัดสินใจทำตาม

หนึ่งในเกษตรกรรายแรก ๆ ที่ได้นำเทคนิคนี้มาประยุกต์ใช้ในตำบลบ้านชัย จังหวัดอุดรธานี คือ สุรนันท์ ซึ่งเขาตัดสินใจทำนาหว่านและใช้เทคนิคการตัดยอดข้าวภายหลังจากเดินทางกลับมาจากกรุงเทพ และในหมู่บ้านเดียวกันวิชิตได้เรียนรู้เทคนิคนี้มาจากเพื่อนร่วมงานขณะที่มาทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพ ซึ่งทั้งคู่ได้เริ่มทดลองเทคนิคนี้บนที่ดินขนาดเล็กก่อน เพื่อค่อยๆ สะสมความรู้และประสบการณ์จากการลงมือทำ ทุกวันนี้มีเกษตรกรหลายรายหันมาใช้เทคนิคการทำนาหว่านและการตัดยอดข้าว โดยกล่าวถึงสุรนันท์ว่าเป็นตัวอย่างที่ดี ทำให้ช่วงเวลาเพียงห้าปีเทคนิคการทำนาแบบนี้ได้กระจายไปทั่วหมู่บ้าน และเกษตรกรจากหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลเดียวกันก็ได้ทดลองใช้เทคนิคนี้เช่นเดียวกัน

กรณีศึกษา

การปลูกข้าวอย่างยั่งยืน: จากนักเขียนบทความด้านการเกษตรสู่การทำเกษตรด้วยตนเอง

นิรมลเป็นผู้ย้ายถิ่นกลับที่เป็นคนรุ่นใหม่ เธอตัดสินใจหันหลังกลับมาสู่รากเหง้าของการเป็นลูกสาวชาวนา และได้เริ่มทำการเกษตรด้วยตัวเอง จากที่เคยทำงานให้กับนิตยสารเกี่ยวกับการเกษตรในกรุงเทพฯ ทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ข้าวท้องถิ่น เมื่อกลับมาอยู่ในชุมชนหลังจากทำงานในกรุงเทพฯกว่า 20 ปี เธอก็ตัดสินใจทำเกษตรอินทรีย์ และต้องการผสมผสานองค์ความรู้ท้องถิ่นในการทำเกษตรกับความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ เธอตัดสินใจปลูก "ข้าวไรซ์เบอร์รี่" เพราะจากการทำงานเป็นนักเขียนทำให้เธอได้รู้จักกับสถาบันวิจัยระดับชาติและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ส่งเสริมเรื่องการปลูกข้าวอย่างยั่งยืน เธอยังประสานขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอที่ได้แนะนำให้เธอตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อจะได้มีสิทธิ์รับการสนับสนุนทุนผ่านธกส. ปัจจุบันนิรมลถือเป็นแกนนำกลุ่มเกษตรที่ประสบความสำเร็จมีสมาชิกเป็นเกษตรกรรายย่อยหลายราย โดยเธอปลูกข้าวในพื้นที่ 2-3 ไร่ ร่วมกันทั้งข้าวไรซ์เบอร์รี่ หอมมะลิแดง และข้าวเหนียวแดง นิรมลยังช่วยสนับสนุนด้านเมล็ดพันธุ์แก่สมาชิกภายในกลุ่มที่ปลูกข้าวในที่ดินของตนเอง ซึ่งสมาชิกทุกคนจะต้องใช้วิธีการทำเกษตรแบบยั่งยืน เช่น ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และสารกำจัดแมลงจากธรรมชาติ โดยสมาชิกสามารถขายผลผลิตในราคาพรีเมี่ยมให้กับนิรมล และเธอจะทำหน้าที่บรรจุถุงและทำการตลาด ปัจจุบันทางกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนเพื่อเชื่อมโยงสินค้าของทางกลุ่มกับตลาดระดับบน (เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น)

ในกรณีนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนิรมล คือ เครือข่ายและทักษะทางด้านการตลาดของเธอ (ทำการตลาดข้าวไรซ์เบอร์รี่ผ่านเครือข่ายโซเชี่ยลเน็ตเวิร์คที่สร้างขึ้นในช่วงที่ทำงานกรุงเทพฯ และการออกร้านตามงานแฟร์ต่างๆ ทั่วประเทศ รวมถึงทางกลุ่มกำลังจะวางขายตามซูเปอร์มาร์เก็ตหลายแห่งในจังหวัด) และการสนับสนุนจากเป็นเกษตรกรที่มีประสบการณ์และองค์ความรู้ในพื้นที่ เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำนาให้กับนิรมลหลังจากที่เธอทำงานออฟฟิศอยู่ในกรุงเทพฯเป็นเวลาหลายปี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่งที่ช่วยให้เธอประสบความสำเร็จในปัจจุบัน

D.4 | การบรรเทาผลกระทบทางลบจากการย้ายถิ่น

นอกจากศักยภาพและผลกระทบเชิงบวกที่เกิดจากการย้ายถิ่นแล้ว ในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบเชิงลบเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน อาทิ อันตรายและภัยที่เกิดขึ้นระหว่างเดินทางหรือประกอบอาชีพที่มีอันตราย การแยกกันของคู่สามีภรรยาและสมาชิกในครอบครัว การขาดแคลนแรงงานและผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ในหมู่บ้าน หรือผลกระทบระยะยาวจากการเปลี่ยนแปลงประชากรในชุมชนซึ่งมีคนรุ่นใหม่เพียงไม่กี่คนที่ยังอาศัยอยู่ในชุมชน

ทั้งนี้คงเป็นไปไม่ได้ที่จะห้ามไม่ให้เกิดการย้ายถิ่นเกิดขึ้นในชุมชน แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การบรรเทาผลกระทบเชิงลบเท่าที่สามารถทำได้ด้วยวิธีต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้:

- การป้องกันผู้คนจากการเข้าไปข้องแวะกับกระบวนการย้ายถิ่นและ/หรือประกอบอาชีพที่เป็นอันตรายและเป็นภัย เช่น การให้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ และการให้คำแนะนำก่อนการเดินทางย้ายถิ่น
- การบรรเทาผลกระทบเชิงลบของการแยกจากกันของสมาชิกครอบครัว ครัวเรือน และชุมชน
- การจัดการกับการขาดแคลนแรงงานและบุคลากรในชุมชนที่มีทักษะในการทำงานภายในชุมชน
- พิจารณาการย้ายถิ่นว่าอาจส่งผลในการขยายความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจอื่นๆ ในชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มคนที่ยากจนมากซึ่งมีแรงกดดันทำให้ไม่สามารถย้ายถิ่นไปที่อื่นได้

การวางแผนและจัดทำนโยบาย

กิจกรรมต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนจะสามารถเตรียมการรับมือให้ดีขึ้นหากต้องมีการตัดสินใจใดๆ ที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นและต้องมีการใช้ชีวิตภายใต้บริบทการเชื่อมโยงกันข้ามพื้นที่ โดยที่ต้องใช้ชีวิตแบบแยกกันอยู่ชั่วคราว และพักอาศัยกันคนละพื้นที่ ซึ่งตัวอย่างข้างล่างแสดงให้เห็นว่าผู้ย้ายถิ่นยังสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าเจ้าตัวจะไม่ได้อยู่ในพื้นที่ก็ตาม

- **กิจกรรมแนะนำ**: การเตรียมการและการให้คำแนะนำแก่ผู้ที่จะย้ายถิ่นในอนาคตและเครือญาติ
- **กรณีศึกษา 1**: การทำการเกษตรทางไกล: การบริหารจัดการเกษตรจากพื้นที่อื่น

การเตรียมการและการให้คำแนะนำแก่ผู้วางแผนจะย้ายถิ่นในอนาคตและเครือญาติ

- เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และให้คำแนะนำแก่คนในชุมชนที่วางแผนจะย้ายถิ่นไปทำงานนอกชุมชน (ทั้งภายในประเทศหรือต่างประเทศ)
- เพื่อให้ผู้วางแผนจะย้ายถิ่นในอนาคตคำนึงถึงความท้าทายที่ต้องพบเจอระหว่างการย้ายถิ่น และกำหนดเป้าหมายส่วนบุคคลว่าต้องการบรรลุอะไรจากการย้ายถิ่น
- เพิ่มความตระหนักให้กับสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ที่ย้ายถิ่น และแนวทางที่ครอบครัวจะสามารถช่วยสนับสนุนผู้ย้ายถิ่นได้

เป้าหมาย

- ผู้ที่วางแผนจะย้ายถิ่นในอนาคตที่ตั้งใจที่จะเดินทางเร็วๆ นี้
- ผู้ย้ายถิ่นกลับ
- สมาชิกครัวเรือนของผู้ย้ายถิ่น

กลุ่มเป้าหมาย

การตัดสินใจย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นเมื่อมีความจำเป็นและมักมีเวลาสำหรับการตัดสินใจเพียงระยะสั้นๆ ซึ่งนอกจากการตรวจสุขภาพร่างกายพื้นฐาน และการอบรมทักษะเบื้องต้นแล้ว (กรณีของการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ) ผู้ย้ายถิ่นมักจะไม่มีโอกาสคิดทบทวนในรายละเอียดเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับและความเสี่ยงเกิดจากการย้ายถิ่นสักเท่าไหร่นัก ดังนั้นการย้ายถิ่นไปทำงานไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นภายในประเทศหรือการย้ายถิ่นไปต่างประเทศดังกล่าวจึงมักจะเกิดขึ้นแบบไม่มีการวางแผน

- ยกตัวอย่างเช่น การมีประสบการณ์ในการทำงานและความรู้อย่างจำกัด ประกอบกับความจำเป็นที่จะต้องหารายได้ (เพื่อรองรับหรือช่วยเหลือคนทางบ้าน) ทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีความเปราะบางและมีโอกาสถูกเอารัดเอาเปรียบสูงในพื้นที่ปลายทางที่เดินทางไป และกรณีที่พบเห็นได้บ่อยครั้ง คือ ผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางตามเพื่อนหรือญาติที่มาจากหมู่บ้านเดียวกัน หรือเดินทางตามสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในเมืองนั้นๆ แล้วจึงค่อยหางานอะไรก็ได้ที่ได้ค่าตอบแทนโดยที่ไม่ได้ตั้งความคาดหวังหรือเป้าหมายใดๆ เกี่ยวกับงานในอนาคตของตนเอง มีเป้าหมายเพียงแค่พยายามหาทางสนับสนุนครอบครัวที่อยู่ทางบ้านให้ได้เท่านั้น ทำให้ตัวเขาอาจได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือได้งานที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ และอยู่ในสภาวะการทำงานที่โดนเอารัดเอาเปรียบแต่จำต้องอดทน ซึ่งการให้ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการเตรียมตัว เช่น ประเภทของงาน สัญญาจ้างงาน และการเพิ่มความตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิแรงงาน เป็นต้น จะเป็นเกราะป้องกันให้แก่แรงงานกับความเสี่ยงที่จะโดนเอารัดเอาเปรียบในสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น

ในบางกรณี ญาติพี่น้องที่อยู่ที่บ้านมีการตั้งความคาดหวังกับผู้ย้ายถิ่นเอาไว้สูง โดยอาจไม่ได้คำนึงถึงความยากลำบากและความท้าทายที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องเผชิญในพื้นที่ที่เขาเหล่านั้นย้ายถิ่นไป ซึ่งความคาดหวังเหล่านี้มักสร้างภาระเพิ่มเติมแก่ผู้ย้ายถิ่นที่ต้องแบกรับเอาไว้

- ตัวอย่างเช่น นอกเหนือไปจากการหาเลี้ยงชีพตนเองในเมืองที่เดินทางไป เช่น หากผู้ย้ายถิ่นไม่ได้รับการสนับสนุนใดๆ จากเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคม (social support network) ของครอบครัวและเครือญาติที่อยู่ในชุมชนแล้ว ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักคิดว่าตนเองจะต้องแบกรับภาระในการสนับสนุนครอบครัวที่อยู่ทางบ้าน ซึ่งแรงกดดันนี้ส่งผลต่อผู้ย้ายถิ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหากทางบ้านมีปัญหาในการหารายได้ให้เพียงพอกับความเป็นอยู่ ทั้งนี้ สำหรับคนในครอบครัวที่อยู่ที่บ้านเองก็มักไม่ได้ตระหนักว่าการร้องขอให้ส่งเงินกลับมานั้น บางครั้งสร้างความลำบากใจให้กับผู้ย้ายถิ่นที่ออกไปทำงาน และการที่ผู้ย้ายถิ่นไม่สามารถบอกเล่าถึงความยากลำบากของพวกเขาเผชิญอยู่ให้กับคนทางบ้านได้รับฟัง อาจส่งผลให้พวกเขารู้สึกถูกตัดขาดจากครอบครัวและอาจจะส่งผลให้รู้สึกเหงามากขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้นการสร้างความตระหนักในเรื่องของความยากลำบากที่ผู้ย้ายถิ่นอาจพบเจอในพื้นที่ที่ย้ายถิ่นไปนั้น อาจช่วยลดความคาดหวังของครอบครัวที่มีต่อผู้ย้ายถิ่นลงบ้าง และทำให้ผู้ย้ายถิ่นสามารถบอกเล่าและปรึกษาปัญหากับสมาชิกทางบ้านได้ และยังช่วยลดความกดดันจากภาระหน้าที่ที่พวกเขาแบกรับอยู่

คำอธิบาย

กระบวนการนี้ควรมีการจัดประชุมเพื่อให้การช่วยเหลือและให้คำแนะนำ โดยมีการอธิบายให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจถึงประโยชน์ที่ได้การให้คำแนะนำต่างๆ และการพูดคุยแลกเปลี่ยนจากผู้เข้าร่วมการประชุมด้วย รูปแบบการประชุมควรจะเปิดโอกาสให้ผู้ย้ายถิ่นกลับได้บอกเล่าประสบการณ์ของพวกเขาและกระตุ้นผู้ที่มีแผนจะย้ายถิ่นในอนาคตได้ซักถาม

การประชุมแต่ละครั้งควรมีการวางประเด็นในการพูดคุยแลกเปลี่ยนที่ชัดเจน เช่น ประเด็นเกี่ยวกับสัญญาจ้างและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ที่อยู่อาศัยและภาวะความเป็นอยู่ การเดินทางและสุขภาพ เป็นต้น ทั้งนี้ อาจมีการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการให้คำแนะนำแบบรายบุคคล โดยอำนวยให้เกิดความสัมพันธ์เหล่านี้ระหว่างจัดการประชุม

กิจกรรมที่แนะนำ

D.4 | การบรรเทาผลกระทบทางลบจากการย้ายถิ่น

กิจกรรมที่แนะนำ

ประเด็นสำหรับการพูดคุยในการประชุมควรรวมถึง:

- พื้นที่ปลายทางในการย้ายถิ่นและแรงผลักดันในการตัดสินใจเลือกจุดหมายนั้น
- ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ก่อนการย้ายถิ่น (เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ต้องเตรียม ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ปลายทาง สภาพของที่พักอาศัย รายได้และเงินเดือนที่คาดว่าจะได้รับ ลักษณะงานที่จะต้องทำ เป็นต้น) และแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
- สิ่งที่ต้องเตรียมก่อนออกเดินทาง
- ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นระหว่างการทำงานต่างแดน/ขณะที่อยู่ไกลบ้าน และแนวทางการแก้ไขที่เป็นไปได้ รวมถึงหากมีปัญหาเกิดขึ้นควรติดต่อใครเพื่อขอคำแนะนำหรือความช่วยเหลือต่าง ๆ
- จะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นได้อย่างไร (เช่น ค่าบริการส่งเงินกลับของบริษัทเอกชนเปรียบเทียบกับการโอนเงินผ่านบัญชีธนาคาร)

บันทึก: วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้ไม่ใช่เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมการประชุมให้ย้ายถิ่น หรือเพื่อเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้ที่วางแผนจะย้ายถิ่นไปพื้นที่อื่น หากแต่เป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ที่วางแผนจะย้ายถิ่นได้พิจารณาถึงความท้าทายและโอกาสที่มีและวางแผนกระบวนการย้ายถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นลดความจำเป็นในการพึ่งพาตัวแทน/นายหน้าที่ไม่น่าเชื่อถือ และลดแรงกดดันของผู้ให้ข้อมูลหรือนายจ้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่น

กรณีศึกษา

การเกษตรทางไกล: การบริหารจัดการเกษตรระยะไกลจากพื้นที่อื่น

ภายหลังจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ถนอมศักดิ์ได้ย้ายเข้าสู่อำเภอเมืองเพื่อมาเรียนต่อในระดับอาชีวศึกษาและกลายมาเป็นช่างเทคนิค ตอนนี้เขาทำงานเป็นช่างเทคนิคในร้านของตัวเองในอำเภอเมือง ขณะเดียวกันเขาต้องรับผิดชอบในการดูแลที่นาของภรรยา (ที่อยู่ในจังหวัดข้างเคียง) และต้องยังต้องดูแลแปลงเกษตรของตัวเองที่อยู่ในหมู่บ้านเขาอีกด้วย เนื่องจากเขาเคยทำงานในสวนยางพาราของเพื่อนเมื่อหลายปีก่อน เขาจึงตัดสินใจทำสวนยางพาราบนพื้นที่เล็กๆ ของตัวเองในหมู่บ้าน เขาได้ปลูกต้นยางพาราไว้ 370 ต้น บนพื้นที่ 3 ไร่ ก่อนหน้านี้ถนอมศักดิ์ดูแลจัดการสวนของเขาด้วยตัวเอง

แต่ตอนนี้เขาขอให้พี่เขยของเขาที่อยู่ในหมู่บ้านมาช่วยดูแลแทน และให้ค่าตอบแทนเมื่อสามารถเริ่มกรีดยางได้ ขณะที่ถนอมศักดิ์ทำงานและอาศัยอยู่ในเมือง เขายังพยายามรักษาความสัมพันธ์กับบ้านเกิดโดยการเก็บที่ดินของตัวเองไว้และยังคงทำสวนยางพาราที่นั่นอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งรายได้เพิ่มเติมให้กับคนในครอบครัวที่อยู่ที่บ้านอีกด้วย ขณะที่ตัวเขาใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ไกลจากหมู่บ้าน แต่จากการที่เขากลับไปเยี่ยมบ้านหลายครั้งในแต่ละปี และการสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ทำให้เขายังคงสามารถจัดการสวนยางพาราของแบบระยะไกลได้แบบวันต่อวัน

เอกสารเพิ่มเติม

เอกสารคู่มือ การโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อการปรับตัว: คู่มือสำหรับการบูรณาการการโยกย้ายถิ่นฐานและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่สู่การปรับตัวโดยชุมชนเป็นฐาน มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ผู้ปฏิบัติที่ทำงานพัฒนาชุมชนมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมุมมองใหม่ในประเด็นการย้ายถิ่นและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ในงานของตนเอง โดยจะมีเครื่องมือและแนะนำกิจกรรมที่จะช่วยประเมินให้เกิดความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้มากขึ้นในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ดีคู่มือนี้ไม่ได้เป็นการตอบสนองต่อประเด็นปัญหาทั้งหมดในกระบวนการพัฒนาชุมชน แต่ต้องการนำเสนอจุดเริ่มที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่

ผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดไฟล์เอกสารคู่มือ และเอกสารเพิ่มเติมอื่นๆ (รวมทั้งสไลด์สำหรับการนำเสนอ) จากเว็บไซต์:

www.transre.org/action

หากต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น สามารถค้นหาได้จากเอกสารเพิ่มเติมเหล่านี้:

การโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อการพัฒนา: แนวคิดจากล่างสู่บน

คู่มือนี้พัฒนาโดย European Commission United Nations Joint Migration and Development Initiative (JMDI) เพื่อนำเสนอบทบาทและผลจาก โครงการขนาดเล็กที่ดำเนินการโดยองค์กรต่างๆ ทั้งจากองค์กรภาคประชาสังคม ภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งรวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรที่ทำงานด้านผู้ย้ายถิ่น องค์กรชุมชน หน่วยงานระดับท้องถิ่น สถาบันวิชาการ สถาบันวิจัยและฝึกอบรม องค์กรทางการเงินขนาดเล็ก สมาคมนายจ้าง สหภาพแรงงาน เป็นต้น โดยได้สำรวจแนวทางที่องค์กรเหล่านี้ประสานความร่วมมือระหว่างกันและร่วมมือกับภาคส่วนอื่นๆ ในการดำเนินโครงการของหน่วยงาน ในส่วนที่สองและสามของคู่มือจะมีแนวทางที่นำไปใช้ปฏิบัติได้ รวมทั้งทางเลือกหรือแนวทางเพิ่มเติมที่องค์กรต่างๆ สามารถเลือกไปดำเนินการในโครงการที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการพัฒนา โดยสามารถใช้คู่มือนี้ร่วมกับเอกสารเพิ่มเติมอื่นๆ ที่มีใน JMDI's e-Toolbox (http://www.migration4development.org/en/resources/toolbox/training), และนอกจากเอกสาร ใน e-Toolbox ยังมีหลักสูตรเรียนออนไลน์ระยะสั้นด้วย

คู่มือสำหรับพัฒนาโครงการเกี่ยวกับเงินส่งกลับ: แนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างผลประโยชน์สูงสุดจากเงินส่งกลับในงานพัฒนา

พัฒนาโดยองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) เพื่อเป็นคู่มือสำหรับนักพัฒนาในการส่งเสริมและสร้างผลเชิงบวกจากความสัมพันธ์ระหว่างเงินส่งกลับ การย้ายถิ่น และการพัฒนา ในคู่มือจะนำเสนอกรอบแนวคิดเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเงินส่งกลับและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ นำเสนอตัวอย่างแนวทางปฏิบัติของโครงการพัฒนาที่ดึงเอาประโยชน์จากเงินส่งกลับ รูปแบบความร่วมมือในโครงการพัฒนา และการออกแบบกระบวนการเพื่อเตรียมแผนงานพัฒนาที่จะช่วยสร้างความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากเงินส่งกลับ การลงทุนของผู้ย้ายถิ่น และงานเพื่อส่วนรวมของผู้ย้ายถิ่น

การโยกย้ายถิ่นฐาน สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ: คู่มือการฝึกอบรม (คู่มือสำหรับวิทยากรกระบวนการ)

เป็นคู่มือที่พัฒนาขึ้นโดย IOM เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการโยกย้ายถิ่นฐานกับสิ่งแวดล้อม การเคลื่อนย้ายและภัยพิบัติ และเหตุภัยพิบัติที่ค่อยเกิดขึ้น ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประเด็นทางกฎหมาย มุมมองระดับภูมิภาค และขั้นตอนในการบูรณาการการเคลื่อนย้ายของมนุษย์สู่การพัฒนานโยบายซึ่งรวมถึงนโยบายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

Participatory methods.org

เว็บไซต์ “Participatorymethods.org” พัฒนาขึ้นโดย Institute for Development Studies (IDS) เพื่อรวบรวมกิจกรรม แนวความคิด และเทคนิควิธีการ

ต่างๆ ในการกระตุ้นคนทั่วไปให้ตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังในการตัดสินใจใดใดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง ข้อมูลในเว็บไซต์มาจากบทเรียนการทำงานของ The Participation Team ของ IDS และมีเป้าหมายเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทางเลือก ต่อกระบวนการพัฒนากระแสหลักซึ่งมักเป็นการพัฒนาจากบนลงล่างและเป็นแนวตั้งตรง

คู่มือการวิเคราะห์ขีดความสามารถและความเปราะบางของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

คู่มือนี้พัฒนาขึ้นโดย องค์การแคร์นานาชาติ (CARE) ประเทศเนปาล โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มศักยภาพบุคลากรและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่เป้าหมายให้สามารถ

ปรับตัวต่อจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยแนะนำขั้นตอนปฏิบัติสำหรับการประเมินความเปราะบางที่เชื่อมโยงกันของชุมชนและระบบนิเวศ เพื่อค้นหาทางเลือกในการปรับตัว และเพื่อให้เกิดดำเนินการตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อภัยคุกคามและความเปราะบาง กลุ่มเป้าหมายสำหรับคู่มือนี้คือนักปฏิบัติและองค์กรที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชนและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

การโยกย้ายถิ่นฐานและการอนุรักษ์: ชุดเครื่องมือสำหรับนักปฏิบัติที่ทำงานด้านการอนุรักษ์และการพัฒนา

ชุดเครื่องมือนี้พัฒนาขึ้นโดย International Institute for Sustainable Development (IISD) เพื่อสนับสนุนนักปฏิบัติที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ในการประเมินผล

กระทบของการย้ายถิ่นของคนต่อระบบนิเวศที่สำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอขั้นตอนที่จะช่วยให้ผู้ใช้มีความเข้าใจพลวัตและผลกระทบของการย้ายถิ่น เพื่อให้สามารถปกป้องระบบนิเวศที่สำคัญได้ดียิ่งขึ้น คำแนะนำในเอกสารจะช่วยให้นักปฏิบัติสามารถออกแบบและดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับพลวัตและผลกระทบจากการย้ายถิ่นที่กำลังเกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และยังตอบสนองต่อผลที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนในพื้นที่ปลายทางของการย้ายถิ่น

ชุดเครื่องมือการฝึกปฏิบัติด้านการเกษตรและธุรกิจสำหรับเกษตรกร

ชุดเครื่องมือนี้พัฒนาโดยองค์การแคร์นานาชาติ (CARE) โดยมีเป้า หมายแนะนำแนวทางการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ โดยมีเกษตรกรเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเรียนรู้ และสร้างการตัดสินใจเกี่ยวกับเทคนิคการเกษตรใหม่ๆ เครื่องมือแนะนำองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันหลากหลายมิติ รวมถึงการทำเกษตรอย่างยั่งยืน การเข้าถึงตลาด เพศสภาวะและความเที่ยงธรรม ความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการ การสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่ม และการติดตามและประเมินผล

ชุดเครื่องมือสำหรับโครงการด้านการปรับตัวโดยชุมชนเป็นฐาน (CBA Project Toolkit)

เป็นเครื่องมือที่นำเสนอขั้นตอนในการออกแบบดำเนินงาน และติดตามโครงการเกี่ยวกับการปรับตัวโดยชุมชนเป็นฐาน หรือ Community Based Adaptation (CBA) พัฒนาโดยองค์การแคร์นานาชาติ (CARE) ซึ่งจะมีเกณฑ์มาตรฐานของโครงการและเสนอแนะลำดับงานและตัวชี้วัดสำหรับช่วยนักปฏิบัติในการวางแผนกิจกรรมและติดตามความก้าวหน้าการเสริมสร้างขีดความสามารถในการปรับตัว เอกสารชุดนี้ยังนำเสนอข้อเท็จจริงว่าการปรับตัวเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งต้องใช้การค้นหาต้นทุนและปัจจัยที่จำเป็นสำหรับชุมชนในการจัดการความแปรปรวนของภูมิอากาศรวมทั้งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศในระยะยาว

การจัดทำงบประมาณอย่างชาญฉลาด – การให้ความรู้ทางการเงินสำหรับผู้ย้ายถิ่นและครอบครัว: คู่มือการฝึกอบรม

คู่มือการฝึกอบรมนี้จัดพิมพ์โดย International Labour Organization (ILO) เพื่อแนะนำความรู้พื้นฐานและเครื่องมือที่เกี่ยวกับรายรับ รายจ่าย และการจัดสรรการเงิน รวมทั้งการใช้บริการทางการเงินและประกัน

ชีวิต คู่มือนี้ออกแบบมาสำหรับวิทยากรจากหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรที่ไม่แสวงกำไร เช่น หน่วยงานจัดหางาน องค์กรที่ทำงานเพื่อปกป้องสิทธิของแรงงานและผู้หญิง องค์กรให้บริการทางการเงิน สมาคมหรือสหภาพของแรงงานย้ายถิ่น คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดฝึกอบรมสำหรับบรรเทาความเสี่ยงและนำประโยชน์จากการย้ายถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ในคู่มือการฝึกอบรมนี้ยังมีชุดคู่มือ/กิจกรรมสำหรับแรงงานย้ายถิ่นและครอบครัวที่สามารถใช้เป็นหนังสือคู่มือในระหว่างการฝึกอบรม ซึ่งคู่มือนี้ยังจะมีเนื้อหาที่สำคัญๆ เพื่อให้ความรู้ทางการเงินและเกร็ดเล็กๆ น้อยๆ ที่ควรพิจารณาก่อน ระหว่าง และหลังจากการย้ายถิ่น สามารถดาวน์โหลดคู่มือได้จาก: http://www.ilo.org/asia/publications/WCMS_171656/langen/index.htm.

คู่มือการวิเคราะห์ขีดความสามารถและความเปราะบางของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CVCA Handbook)

CVCA Handbook เป็นเอกสารคู่มือที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดขององค์การแคร์นานาชาติ (CARE) เนื่องจากเป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้ท้องถิ่นกับข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการ CVCA ทำให้ผู้คนมีความเข้าใจ ความเสี่ยงจากภูมิอากาศและกลยุทธ์ในการปรับตัว และยังช่วยสร้างกระบวนการพูดคุยภายในชุมชนและระหว่างชุมชนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ (เช่น หน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่นและระดับชาติ) ผลลัพธ์ของกระบวนการจะช่วยสร้างพื้นฐานความเข้าใจและข้อมูลที่นำไปสู่การสร้างกลยุทธ์ที่เป็นไปได้ เพื่อสนับสนุนกระบวนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโดยชุมชนเป็นฐาน

ผู้จัดทำ

โครงการ TransRe “โครงการเสริมสร้างความยืนหยัดด้วยแนวคิดการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่: การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การโยกย้ายถิ่นฐาน และความยืนหยัดทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย”

Department of Geography, University of Bonn

Meckenheimer Allee, 166

D-53115 Bonn

Germany

Tel: +49 (0)228733851

อีเมล์: transreinfo@geographie.uni-bonn.de

เว็ปไซต์: www.transre.org

บรรณาธิการ:

Hartmut Fuenfgeld, RMIT University

Harald Sterly, TransRe

Patrick Sakdapolrak, University of Vienna

ออกแบบรูปเล่ม: Till Rockenbauch & Svenja Enge

พิสูจน์อักษร: Kayly Ober

เครดิตภาพ: © TransRe Team

หากเอกสารนี้สามารถจัดพิมพ์ซ้ำเพียงบางส่วนหรือทั้งเล่มในรูปแบบต่างๆ เพื่อการศึกษาหรือโดยไม่แสวงผลกำไรเท่านั้น โดยจะต้องอ้างอิงแหล่งที่มาของเอกสาร
ห้ามมิให้จัดพิมพ์เอกสารนี้เพื่อการค้าหรือแสวงหากำไร โดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์

Copyright © February 2018 by TransRe Project

การอ้างอิงเอกสารนี้:

TransRe (2018): *Migration for Adaptation. A Guidebook for Integrating Migration and Translocality into Community-Based Adaptation*. Bonn.

คู่มือนี้เป็นการสร้างรูปแบบในการบูรณาการ
การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่และการโยกย้ายถิ่นฐาน
ไปสู่มุมมองที่เกี่ยวข้องกับ
งานด้านการพัฒนาชุมชน

เป็นการประยุกต์ใช้ **มุมมองของการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่**
ซึ่งคู่มือนี้สร้างกรอบแนวคิดในการประเมินผลกระทบของ
การโยกย้ายถิ่นฐานและการเชื่อมโยงข้ามพื้นที่จากผลลัพธ์
ที่เกิดจากงานพัฒนาในระดับท้องถิ่นและระดับที่สูงกว่า

คู่มือนี้ช่วยนักพัฒนาชุมชน
โดยการใช้ **เครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์**
วิถีชีวิตภายใต้การเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ รวมถึงราย
ละเอียดในการอธิบายถึงทรัพยากร ผู้เข้าร่วม และ
ขั้นตอนในการดำเนินการตามคำแนะนำ

นอกจากการวิเคราะห์แล้ว คู่มือนี้ช่วยแนะนำกิจกรรม
ในการวางกรอบ **ผลลัพธ์ของการย้ายถิ่น**
เพื่อใช้ประโยชน์ทั้งจากผลเชิงบวก และข้อจำกัดที่เกิด
จากผลเชิงลบในมุมมองของการย้ายถิ่น และการ
เชื่อมโยงข้ามพื้นที่ต่อวิถีชีวิตของชุมชน

A co-production of:
raks thai foundation
TRANS | RE

SPONSORED BY THE
Federal Ministry
of Education
and Research

ISBN 978-0747595823 -3
9 780747 595823 >